

మ హా రా జ

విక్రమ దేవవర్మ

రచనలు.

ప్రకాశకుఁడు,

తలసెట్టి రామరావు, బి: ఎ: బి: ఎల్:,

మానేజరు, హుజూరు ఆఫీసు,

జయపురము.

వికాఖపట్టణము:

శ్రీకారదామకుటుంబముద్రణాలయమునందు

ముద్రితములు.

౧౯౪౦.

వీనిసర్వస్వత్వములును గ్రంథకర్తగారివి.

భూమిక.

శ్రీజయపురాధీశులును సాహిత్యసామ్రాజ్యహారాజోపాధ్యాయులు నగు శ్రీశ్రీశ్రీవిక్రమదేవవర్మ, డి: లిట్: వారు సంస్కృతోత్కలాంధ్రములందు విరచించి ప్రకటించినపుస్తకములు ప్రసిద్ధములు. అవిగాక, శ్రీవారపుడప్పుడు రచించినఖండకవితలును గథలు నువన్యాసములును మంతవ్యములు నుత్కలాంధ్రీపత్రికలయందుఁ బ్రకటితములయి యున్నవి. నిజరచనలను లిఖించి పత్రికలకుఁ బంపించుటయె శ్రీవారి కలవాటు; కాని- తన్మాతృకలను దమయెద్ద నుంచునలవాటు వారికి లేదు. పత్రికాప్రకటితము లయినశ్రీవారిరచన లమూల్యములనియు లోకోపకారకములనియు నుద్దేశించి యాంధ్రపత్రికలయందుఁ బ్రకటింపబడినవానిని సంపాదించి యొకపుస్తకాకారముగాఁ బ్రకటింప నెంచి ప్రాతపత్రికలకై నెమకఁగా నాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయపుస్తకాగారమునుండి కొన్నిపత్రికలు నాకు లభించెను. మఱియును శ్రీవారు రచించి స్వహస్తముతోడ లిఖించినపంక్తులు గలకాగితపుముక్కలలోఁ గొన్ని జయపురసౌధమునందు నాకు దొరకెను. నాకు లభ్యములయిన వాని నైనను, ప్రకటించుట యుక్తమని తలంచి వాని నీపుస్తకాకారముగాఁ బ్రకటించితిని. శ్రీవారిరచనలలో మఱి కొన్ని నాకు జిక్కునేని, వానిని ద్వితీయవారప్రకటనమునందుఁ జేర్చుకొర్కి గలదు. నాయుద్దేశ మెంతవఱకు నమంజసమో, దానిని నిర్ణయించువారు పండితులు.

నాకుఁ బ్రాతపత్రికలను జదువ నిచ్చినయాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయపుస్తకాగారాధికారులు నాస్తుతిపాతులు.

జయపురము, ౨౦-౧౧-౧౯౪౦.	}	ఇటు, విబుధవిధేయుఁడు, తలిసెట్టి రామరావు.
-------------------------	---	---

విషయ సూచిక.

విషయము.

పుట.

1 పార్థసల్లోకములు	పద్యములు	1
2 రాధికాకృష్ణస్తోత్రము	”	8
3 వాసుదేవస్తోత్రము	”	5
4 రామచంద్రస్తుతి	”	6
5 కవిజన్మకుండలి	”	7
6 పురీక్షేత్రత్వము	”	8
7 సింహచలక్షేత్రత్వము	”	”
8 సుధాకరత్వము	”	”
9 దశకంఠరావణత్వము	”	9
10 అధీరధీరగతులు	”	”
11 సీసమాలిక	”	10
12 కేశవస్తుతి	”	11
13 అనువాదములు	”	12
14 సమస్యలు	”	13
15 రాజధర్మము	”	”
16 రావణోపదేశము	”	15
17 ఆత్మజ్ఞానము	”	16
18 కవిత	”	17
19 నిశాంగన	”	”
20 వింతలెక్కలు. ప్రశ్నోత్తరములు	”	18
21 సమస్యలు	”	21
22 ద్విప్రాసకందము	”	22
23 త్రిప్రాసకందము	”	27
24 వివిధవిషయములు	”	”
25 ద్వంద్వసంబంధము	”	36

26 వివిధపద్యములు	పద్యములు	37
27 కృపాంభోధ్యస్తకము	,,	42
28 తులసీరామాయణమునుండి	,,	43
29 శ్రీహరికవచము	,,	44
30 సందనందనాష్టకము	,,	45
31 శ్రీకృష్ణాష్టకము	,,	46
32 రాధికాష్టకము	,,	47
33 ననగ్రహసంగ్రహస్తవము	,,	48
34 విష్ణుస్తుతి	,,	,,
35 శ్రీకృష్ణస్తుతి	,,	49
36 రాధికాకృష్ణస్తోత్రము	,,	50
37 గీతా యోగానుకృమణిక	,,	51
38 శ్రీసహితాష్టకము	,,	52
39 వర్షర్తువర్ణనము	,,	53
40 శరదృతువర్ణనము	,,	55
41 బుద్ధిహీనులు	,,	57
42 వాసకారు	,,	58
43 నీతికందవాక్యము	,,	59
44 జగన్నాథనిందాస్తుతి	,,	63
45 మాయామహత్త్వము	,,	65
46 పూరుషుండు	,,	66
47 దశావతారతత్త్వము	,,	67
48 గర్వియగురాజు	,,	68
49 బాలబోధము	,,	69
50 నీతిగీతులు	,,	70
51 చమత్కారగీతియుగము	,,	71
52 అశ్లేలవిగ్రహవిషయము	గద్యము	71
53 ఆశయము	,,	72
54 సన్నయధట్టయుగము	,,	73
55 . ,,	,,	74

56 చాతుర్వర్ణము	గద్యము	74
57 శ్రీకృష్ణుడుబారుడా	,,	75
58 క్వాశేకారసంధి	,,	76
59 ధారుణీరూపము	,,	77
60 పయనపుణెలికాడు	,,	78
61 ఇతిహాసలేఖకులకు విజ్ఞప్తి	,,	82
62 గురునానకు	,,	90
63 సప్తాశ్వతత్త్వము	,,	94
64 ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదధ్యక్షోపన్యాసము	,,	97
65 ఊర్మిలాదేవి	,,	102
66 దైత్యులు	,,	104
67 వానరజాతి	,,	108
68 అమరసింహుడు	,,	111
69 పతిసహగమనము	,,	115
70 నాటకములు	,,	118
71 ఒలి	,,	121
72 కర్మము	,,	125
73 నేటితెలుగు	,,	132
74 వైద్యము	,,	134
75 శవసత్కారము	,,	137
76 శ్రీవిద్యావిధానము	,,	138
77 తులనీదాసుడు	,,	141
78 హింస	,,	144
79 ముసలిమగడు	,,	147
80 బుద్ధోపదేశము	పద్యము	152
81 ఏగుధాతువు	గద్యము	153
82 శ్రీదుర్గాకవచము	పద్యము	154
83 శ్రీయుగళసంచరత్నస్తోత్రము	,,	155
84 కళింగదేశము	గద్యము	,,

శ్రీ

మహారాజ విక్రమదేవవర్మ

ర చ న లు.

శ్లో కాః ,

హే శ్రీదాశరథే కృపాజలనిధే హేదానచింతామణే
హే దైత్యాంబుభవానభీమదకరిన్ హేసింధుగర్వాంతక
హేసీతాక్షీ చకోరశారదవిధో హేమానిచింత్యాకృతే
హే ఘోరాఘతమోవినాశతరణే హేరామ! తుభ్యంనమః॥

౧

రాధికాముఖకంజభాస్కర రామసోదర పాహిమాం
భక్తపూజలజాతమందిర భవ్యసుందర పాహిమాం
గోపికావసనాభిరస్కర గోష్ఠసంచర పాహిమాం
పూతచిత్రిచరిత్రభాస్వర పూతనాహర పాహిమాం॥

౨

శార్వరీవరమండలానన శాంతి కేతన పాహిమాం
పంకసంభవ పత్తిలోచన పంకమోచన పాహిమాం
రాసమండలమధ్యశోభన రాణభూషణ పాహిమాం
దారుణామరవైరిసూదన దానచాలన పాహిమాం॥

౩

కంజజాదిసుపర్వరక్షక కష్టహరక పాహిమాం
గోపదర్పవిలోపకారక గోపబాలక పాహిమాం
గోపికేక్షణమోదదాయక గోత్రధారక పాహిమాం
ఘోరసంస్మృతిసింధుతారక ఘోరహర్షక పాహిమాం॥

౪

శ్రీరాధేశం శ్రీతసురకుజం శ్రీకరం రాసలోలం
నీరేజాక్షం నిగమవినుతం నిష్కలంకం ముకుందం
భావాతీతం భవభయహరం భాజితాంభోదవర్ణం
వందే కృష్ణం వనజవదనం వల్లవీచిత్తచోరం॥

౫

కేశవః పాతు మాం శేష లోకేశోమేశవందితః॥

కమలేశో హృషీకేశో వారణస్యార్తి వారణః॥

౬

నారాయణం ధరాకాంతం నారసింహం మురాంతకం

క్షీరాబ్ధిజావరం వందే మారతాతం పరాత్పరం॥

౭

హేరంబా యైకదంతాయ పార్వతీప్రియసూనవే

గజాస్యాయ గణేశాయ విఘ్నరాజాయ తే నమః॥

౮

బ్రాహ్మీం జ్ఞానప్రదాం వాణీం శ్వేతనర్లరాం సరస్వతీం

నమామి భారతీం భాషాం హంసవాహనగాం గిరాం॥

౯

రమే లక్ష్మీ మహాదేవి కమలే కేశవప్రియే

క్షీరాబ్ధిజే జగద్ధాత్రి పద్మాగారే నమోస్తుతే॥

౧౦

దుర్గాం దుర్గతినాశినీం భగవతీం దైత్యాన్వయధ్వంసినీ

మీశా మీశముదాకరీం శుభకరీం కైలాసశైవేశ్వరీం

అంజా మంబురుహేక్షణాం గిరిసుతాం బ్రహ్మదీదేవార్చితా

మార్కా మార్కజనాళిసన్నతపదాం వందే శివాం చండికాం॥

౧౧

సంసృత్యపారజలభే స్తరణైకప్రతే

పాపాంధకారపటలీదివసాధినాథౌ

భక్తాళినిత్యసుఖైరవషండసోహూ

చైతన్యదేవచరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥

౧౨

శృంగారం ఖలు రాధికావిహరణే వీరం వృషాబంధనే

కారుణ్యం సుజనావనేఽద్భుతరసం గోవర్ధనోత్తోలనే

హాస్యం రుక్మిపరాభవే భయకరం బీభత్స మభ్యాగమే

రాద్యం రాక్షసమర్దనే మునిగణే శాంతంవపుః పాతునః॥

౧౩

శృంగారం ధరణీసుతావిహరణే వీరం ధనుర్భంజనే
కారుణ్యం రవిజావనేఽద్భుతరసం సింధౌ పథఃకల్పనే
హాస్యం ఛత్రవిఖండనేభయకరం బీభత్స మభ్యాగమే
రాద్రం రావణమారణే ద్విజగణే శాంతంవపుః పాతునః॥ ౧౪

జయ జయ శంకర శశధరశేఖర జయ నకలేశ్వర శమనవర
జయ గిరిజాముఖనరసిజషట్పద జయ సురసేవితనరణకజ
జయ జయ పావకశశితపనేక్షణ జయ ఫణిభూషణ జగదవన
జయ విశదాంబరసమసుకలేబర జయ మునిసన్నత సమదహర॥ ౧౫

సంసారపాశబద్ధానాం పాణినా మతిదుఃఖనాం
ముకుందనామవర్ణాశిస్మరణం ముక్తిసాధనం॥ ౧౬

శ్రీ

. రాధికాకృష్ణస్తోత్రపారిఃభః.

శ్లో॥ శ్రీగోలోకాధికారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
శ్రీగోలోకనివాసాయ శ్రీకృష్ణాయనమోనమః॥ ౧

జగత్కరణకారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
జగదుత్పత్తిబీజాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౨

సర్వామరసుతాఖ్యాయై రాధికాయై నమోనమః
యోగిజేగీయమానాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౩

వృషభానుతనూజాయై రాధికాయై నమోనమః
నందగోపాలపుత్రాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౪

దివ్యజాంబూనదాభాయై రాధికాయై నమోనమః
దేవరాక్షేలవర్ణాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౫

రాకాశీతకరాస్యాయై రాధికాయై నమోనమః
జితపూర్ణేందు వక్త్రాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౬

నవేందీవర నేత్రాయై రాధికాయై నమోనమః
శుక్లనర్ణాంబుజాక్షాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౭

జితపల్లవపాదాయై రాధికాయై నమోనమః
రక్తాంభోజ పృషాదాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౮

నానాలంకారయుక్తాయై రాధికాయై నమోనమః
కొస్తుభాభరణాప్తాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః ౯

శ్యామలాంబరధారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
శుద్ధకాంచనచేలాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౦

రాసమండలసంస్థాయై రాధికాయై నమోనమః
రాసకీడావిన్దాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౧

బృందారణ్యవిహారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
బృందావన విహారాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౨

కృష్ణవామదిశాస్థాయై రాధికాయై నమోనమః
రాధాలింగితదేహాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౩

భక్తకామ్యార్థదాయిన్యై రాధికాయై నమోనమః
దాససందోహకల్పాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౪

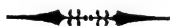
హరేర్మాననమోహిన్యై రాధికాయై నమోనమః
రాధికాచిత్తచోరాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౫

దయాపూరిత చిత్తాయై రాధికాయై నమోనమః
కృపాపూర్ణహృదబ్జాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః ౧౩

రాధికాకృష్ణయోస్తోత్ర మిదంపాపప్రణాశకం
భక్తిముక్తిప్రదంప్రీత్యం విక్రమేశ్వరవర్మణా ౧౪
ఇతి శ్రీరాధికాకృష్ణస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.

శ్రీ

వాసుదేవస్తోత్రమ్

ఓంకారాకృతియుక్తాయ హరయే పరమాత్మనే।
మహామీనశరీరాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౧

నలినాక్షాయ నిత్యాయ నిర్వికారాయ వేదసే।
ధృతగోత్రాయ కూర్మాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౨

మోక్షదాయ విఘ్నధాయ మహాభూదారదూపిణే।
హిరణ్యాక్షవినాశాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౩

భవపూజితపాదాయ ప్రహ్లాదావనకారిణే॥
నరకేశరిరూపాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౪

గంధాబ్జాబారిహస్తాయ వామనాకృతిధారిణే।
బలిదర్పవిభంగాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౫

వస్త్రనిందితరుక్మాయ వనమాలాస్తవక్షనే॥
భృగువంశప్రదీపాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౬

త్రైలోకీనితసూర్యాయ సీతాచిత్తాపహరిణే॥
మానిధ్యేయాయ రామాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥ ౭

వారణశపిపాలాయ ముసలాయుధపాణయే!

బ్రహ్మణే లలరామాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥

౪

సరజేగీయమానాయ సామగానవిసోదిసే!

నిరాఖ్యాతాయ బుద్ధాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥

౫

దేవారీభమృగేంద్రాయ హృషీకేశాయ కల్మయే

కల్మషాంబుదవాతాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥

౧౦

వాసవస్మయనాశాయ హయగ్రీవాయ మాయినే!

నారాయణాయ సత్యాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥

౧౧

యజ్ఞేశాయ రమేశాయ మోహినీరూపధారిణే

గోవిందాయ పరేశాయ వాసుదేవాయ తే నమః॥

౧౨

స్తోత్రం శ్రీవాసుదేవస్య దుర్లిభా దపి దుర్లభం!

చతుర్వర్గప్రదం ప్రోక్తం వికృమేశ్వరవర్మణా॥

ఇతి శ్రీవాసుదేవస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.

సీ॥ ఎవ్వనిపదమందు నింపుగం బుట్టుటన్

గంగపావనియను బ్యాళిఁగాంచె

నెవ్వనిచరణంబు హృష్టఁడై తలఁదాల్చు

బలి భావిదేవేశపదవిఁబొందె

నెవ్వనిపాదం బొకింతతాఁకుటచేత

దండశూకముదివ్య తనువుఁబడపె

నెవ్వనిపదధూళి యించుకసోఁకుటం

బాహుళ మందమా పడతియయ్యె॥

నట్టిత్రిభువనాంతర్వర్తి యఖిలదేవ

చక్రవర్తియౌ శ్రీరామచంద్రమూర్తి

తనదు పాదరజంబు చేత మదీయ

సాపములఁబాసి నన్నుఁ గాపాడుఁగాక॥

క వి జ న్మ కుం డ లి.

గీ॥ అజములగ్నమచ్చోటనే యమరగురుడు
యుగ్మమున రవి బుధ శుక్రోల్లాప్పుచుండఁ
గర్భిరావలపు కుజుడు సింగంబునందు

వృశ్చికంబున శని కర్మగృహమునందుఁ 28-6-1869

జంద్ర) కేతువులుండంగఁ జంద్ర) నంద

శైల శశి శాలివాహనశకనమఁ దగు

మిథునమా నేషుశశిదినమిళితశుక్ల

పక్షశుక్ర) మాసాపరపక్షమందుఁ

జవిత నిసవారమున ధనిష్ఠాద్వితీయ

పాదమున విక్రమేశ్వరవర్తవౌడమెఁ

గుజదశా శేషమగు నాలుగు సమలైదు

నెలలు నిరువదియేడు నాభులుగణింప॥

5 యశు	గుల	
రా		చతు
కు		శ

శా॥ శ ౧౭౯౧ శుక్ల సం॥
జ్యేష్ఠ బర ఆదివారము.

క॥ కాలము దీర్ఘము, దేశము

గాల్తెడు చతురస్రమగును; ద్రవ్యము ఘనమా

నీలయశ్శీలచరాచర

ఘూలమునకు నాల్గుపార్శ్వములు బుధులారా॥

క॥ ధరధర సురపరమదహర

నరవర శశధరవదన కనకవనన రమా

వర పరమపురుష భవహర

దరధర మదనమదహరనుతపదవనరుహ॥

శ్లో॥ మరీచిశ్చవశిష్ఠశ్చ తద్ధైవాంగిరసోమునిః

అతిఃక) మేణపూర్వాద్యాః పులస్త్యః పులహక్ర) తుః

శ్లో॥ రుక్మిణీలక్ష్మణభద్రా సత్యాజాంబవతీనజా

సుదంతామిత్ర) విందాచ మహిష్యర్ధ్వారా కాపతే॥

శ్లో॥ శృంగారవీరకరుణాహాస్యరౌద్రభయానక
 బీభత్సాద్భుతశాంతాశ్చ రసావతే నవస్మృతాః॥
 తే॥ గీ॥ మగనితలవాకిట మెలంగు మానవతియు
 మగనిసామేను పాల్గొన్న మాన్యచరిత
 మగనిరొమ్మున వసియించుమగువ మిమ్ముఁ
 గాచుదురు తెలివి బలిమి కలుములొసగి॥

పు రీ షే త్రి త త్త్వము.

చ॥ అలరసుభద్రబ్రహ్మగ పాహాహలి హాలహాలాశనుండుగా
 నలపురుషోత్తముండు కమలాక్షుఁడగు ద్రిమూర్తులావలన్
 జెలుపుగ వాణియున్విమల శ్రీయుఁడ్రితక్తులుగాఁగఁ దోచుటన్
 సులలితభక్తిచే బురిని సొంపుగఁగొల్తుము నిత్యమాత్మలోన్॥

సింహాచలక్షేత్రీతత్త్వము.

గీ॥ భర్గలింగంబుఁ జూడని వైష్ణవులకు
 లింగమే బ్రహ్మమనులై వపుంగవులకుఁ
 దెలివిఁగలిగింప సింహాద్రి వెలసి లింగ
 తను దదంతర్గతాకృతిఁ దనరు నృపారి॥

సుధాకర తత్త్వము.

ఆ॥ వె॥ సుధయన నమృతంబు సున్నంబునా సుధా
 కరుండనంగ ధవళకిరణుండ సుమి
 సుధకిరవను సుద్ది సూరికల్పిత మగు
 వమృతమునకు వనతి యగునె గోహము?

ద శ కం త రా వణ త త్త్వము.

సీ॥ పదుగురిగొంతుల పగిది ధ్వనించుటన్

దశకంఠరావణానామ మజ్ఞే

సగము పేరునుగూడ జగమున వాడుటన్

దశకంఠయని రావణా యనుచును

జిలువంబడుచునుండ నలకంఠపర్యాయ

ములగు గ్రీవాకంఠరలును జేరె

డరువాతఁ బదితల లిరువదిచేతులు

కల్పించినాఁడాది కవివరుండు॥

కానిచోఁ బాదయుగమంత కాయభరము

మోయఁగల్గెనె? యటువంటి బూచిఁగనిన

జనని మని మటిపిల్లలంగ నెనె? జగతి

నట్టిఁడు జనించిన నన్న డ గిట్టకున్నె?

క॥ హరియను రెండక్షరములు

హరియించెడు సంతపాటి యఘనంచయమునె

సరులాచరింపఁగలరే?

హరినామమువెలయఁ బాపు లడలఁగ నేలా?॥

అ ధీ ర ధీ ర గ తు లు.

ఆ॥ వె॥ ఇంచుకంత నెలియు నీకోకభవులె యు

ద్దేశమింతలేక దేనిఁజేయ

రిట్టులుండఁజేయునే? యెట్టిపని నను

దిఱుడగుచు నన్ని దెలియువిభుఁడు॥

తే॥ గీ॥ ఒకొకమనుజుని నృజియింప నొకొకలక్ష్మ్య

ముండుఁగడ యహంకృతి నధీరుండు చానిఁ

దెలియలే కెన్నియో నూర్గములను దొక్కి
 చేయవలసినదానిని జేయలేక
 పొందవలసినచోటును బొందలేక
 చచ్చుచొదవుచు సంసార చక్రమందు
 భ్రమణమొందుచు దుఃఖాంబురాశి మునిగి
 తేలెడు విధాన నూరయఁ జాలఁ డహహ
 బుధుఁ డహంభావము నుబాసి విధిగఁజేయఁ
 దగు పనులస్వార్థ రాహిత్యముగ నొనర్చు
 చీశనక్తుఁడై ఘోరసంసృతిని మీఱి
 శాశ్వతానందమయ మగు స్థానమొందు॥

సీ స మాలిక.

సీ॥ భారత దేశంబు పరదేశములతోడఁ
 దులఁదూగివెలుగొంద వలయు ననిన
 నబలలు లౌక్యవిద్యావంతులగుటయే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 తరుణులకెల్ల స్వాతంత్ర్యమొనఁగుటే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 విధవలకుంబూని పెండ్లిండ్లు సేయుటే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 బాల్యవివాహంబుఁ వడిరూపుమాపుటే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 వివిధమతకులుల పెండ్లిండ్లుజరుగుటే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 అందఱునొకచోట నారగించుట సుమ్ము
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు

పౌజలందలును నేత బట్టలంగట్టుటే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 పరిదేశవస్తువు వాడకుండుట సుమీ
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 పాత్రపద్ధతులను బాటింపకుండుటే
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 కొత్త సంఘంబుల గూర్చుట నిజముగా
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు
 పెద్ద పిన్న యనెడి భేదభూస్యంబు సూ
 తగువిధానమని కొందఱమతంబు

గీ॥ ఎన్నభారతదేశాభి వృద్ధికొఱకు
 వలసెడివిధానములఁ దగఁ దెలియనట్టి
 జనులమస్తిష్క-సంభవా శ్చర్యకరమ
 తంబు లివి యని యింకఁ గొందఱమతంబు॥

చ॥ ఎనుబది నాల్గుకోటులకు హీనముగాని విచిత్రవేషముల్
 గనుఁగొనసీపు నీయెడుటఁ గాదె ధరించితి నయ్య నీవుత్త
 స్థిని గడునొంది తేని మదభీష్టవరంబు నొసంగు, కానిచో
 ననుచుము వేషము ల్విడుపుమా॥ యింక నీ వని కృష్ణకేశవా! ॥

గీ॥ పరఁగఁదాల్చితి నెనుబది నాల్గుకోటుల
 భూమికలనునీమ మోలఁదుష్టిఁ
 గంటివేని నాదు కామితవర మిమ్ము
 కనకయున్నచాలు ననుము కృష్ణ! ॥

గీ॥ పొడుచు రేతఁడు గంజాయ నడుమనుండి
 యలచకోరములకు వేడ్క సలుపురీతిఁ
 గావించెంగునడుమ నున్న గరిత మోము
 పొందుగా నాదు కనులకు విందుఁజేసె॥

క॥ అండభవయాన నాకడ

నుండినచో రాత్రిదోచు నొకనిముసంబై

యండభవయాననాకడ

నుండనిచో రాత్రినోచుయుగమై యకటా॥

అనువాదము.

ఉ॥ వీనినీపు నాదుఘన వేణినిలాగెనవేమి ధూర్తుడా?

నాదుమనంబు నీదగు ఘనస్తనముల్ హరించిపోవుటన్

సాదులబాధవెట్టెదవె జంకక దోషుల మానిచెల్వఁడా?

మోదినిధాత్రి దుష్టగుణముల్లలవారు ప్రవీడుతుల్పుమి॥

శ్లో॥ ఉద్యమేనహికార్యాణి సిద్ధ్యంతి నమనోరథైః

నహిసుప్తస్యసింహస్య ప్రవీశంతిముఖేష్పుగా॥

అనువాదము.

క॥ పనుతాను బ్రయత్నముచే

తన కావవి బహుమనోరథము లున్నంతన్

దనగుహ నిద్రించినహరి

ఘనముఖమునఁ జొచ్చునే మృగప్రకరమెటన్?

శ్లో॥ ఆశాయాదాసాయే దాసాస్తేనర్వలోకస్య

ఆశాయేషాం దాసీ తేషాం దాసాయ తే లోకః॥

అనువాదము.

క॥ ఆసకుదాసుండెవ్వఁడో

దాసుండగునతండు సర్వ ధాత్రిచరులకున్

ఆసయెవనికిం దాసియొ

దాసులగుదు రెల్లజనులు తథ్యమతనికిన్॥

సమస్య:-అగ్నికి శైత్యముండు పెట నైననుపింటివే రాజచంద్రమా.

“ఉ॥ దిగ్నిచయంబు మాటునె; పతివ్రత జారిణియానె; మంజుల
సగ్నిచయంబువాడక విరాజిలునే సతతంబు; లెస్సగా
న్వాగ్నియమంబుగల్గు బుధనాథు లసత్యముఁ బల్కనేర్తురే
అగ్నికి శైత్యముండు పెట నైనను పింటివే రాజచంద్రమా!

సమస్య:-అంధుడు గ్రంథముఁబరించినటులె నరేంద్రా!

“క॥ బంధువు పేదనుఁబెంచుట
బంధురమగుమైత్రియేక వంశజనన నం
బంధులకుండుట దలఁపగ
నంధుడు గ్రంథముఁబరించినటులె నరేంద్రా!

“సమస్య:-గోరిటపై నిలిచి పూలుగోయందొడగెన్.

“క॥ గోరిటపై వేలెడుగొమఁ
బూరుషుడొక డెక్కిపోగడ పూవులుగోయన్
దారకుడొకఁ డది గని యనె
గోరిటపై నిలిచి పూలు గోయందొడగెన్.

“గీ॥ నరుడునిజనేత్రములతోడఁ
బరునిలోటుఁజూచెడినిగాని తనలోటుఁజూడలేడు
తనదులోటునుదానెప్పు గనఁగలండా
యపుడు నుజ్జానియనునాఖ్య నందుగాదె?

రాజధర్మము.

గీ॥ రాజునిజదేశమునకును బ్రజలకుదొర
ననుచుఁ దలవక తన్ను శ్రీహరిజనులకు

సేవఁజేయుటకొఱకే నృజించె నంచు
నెంచి విజ్ఞప్తిగక సంచరించు టొప్పు॥

గీ॥ ప్రజలుశ్రమపడి యార్జించి భక్తిదవకు
నిచ్చినధనంబువారికై వెచ్చపెట్ట
కాత్మభోగాల కొఱకును ఖ్యాతికొఱకు
వమ్ముసేయుట దగునె? నృపాలకులకు॥

అ॥ వె॥ తనదుప్రజలు వెతలుఁ గనుచుండవారిని
దలపకన్యదేశములకు నేగి
సామి యలరదగునె? జనులరంజింపని
వాని నృపుఁడనంగఁ బాడి యగునె?

గీ॥ ప్రజలనుఖదుఃఖములు ధరావరుండు దనవి
గాఁ దలంచుచు నీతిమార్గమునఁ జనుచు
నజ్జనుల గౌరవించుచు న్నయముపడక
పరమపురుషుని భక్తిచేఁ బరఁగవలయు॥

గీ॥ తనకునప్పిగలుగుతఱి నాయమునుగోరు
నరుండు దాను బరులనప్పిసేయు
నప్పు డల్ల నాయమావంతయుఁ దలంపఁ
జాదరింపఁ బడెడు న్యాయమిట్లు॥

క॥ కామాదులచే గలిగెడు
నామోదం బగును గేవలాభాసము నూ
దామోదర సేవాజా
తామోదంబే ప్రమోద మగును దలంపన్॥

రావణోపదేశము.

గీ॥ బ్రహ్మమార్గణ విద్ధుడై రావణుండు
 పడుటఁగనుఁగొని శ్రీరామ భద్రుడనుజు
 జేరఁజీరి యిట్లనె నీవు శీఘ్రముగను
 రావణునిచెంత కేగియా రాజవర్యు
 నడుగు మేలిక నెట్టన యాచరింప
 వలయు కర్జముల; నతండు పలుశతాబ్ద
 ములు ధరాదేవిఁ బాలించె బాలుపుగాను
 గాన సతఁ డింకర్తవ్య కార్యములను
 జెప్పఁగలవాఁడు కటకటా యిప్పుడమృతి
 నొందు నాతండు మరణంబుఁ జెందునేని
 నిల నృపతిధర్మమర్మంబుఁ దెలియకుండుఁ
 గనుకఁ దడయక వేవేగఁ జను మనంగ
 రావణునిజేరఁగా నుమిత్రానుతూడు
 దనుజవతి భక్తిమీఱ నాతనికి మొక్కి-
 నేను ధన్యుండనిప్పుడు నిన్నుఁగనుట
 ననఁగసామితి యిట్లనె దనుజనాథ!
 యీపు సర్వదా ధన్యుండవే యగుదువు
 తేనికర్తవ్యకర్మముల్ పూనినీదు
 వదనమున వినఁబంపె నా భ్రాత నన్నుఁ
 గానఁ గృపతోడ వివరించి వానిఁదెలుపు
 మనిన నిట్టూర్చి రావణుం డనియెనిట్లుః—
 రాముఁ డఖిలేశ్వరుండు సర్వజ్ఞు డగుట
 సతనికిం దెలియని విధు లవనిఁగలవె?
 నాయెడంగల ప్రియచే నన్ను నడుగ
 పఠఁడు నిన్నంపెఁగాకయో యతులశ్చార్య!

పలిక యొనర్చు చేత లనేకములగు
 వానినన్నింటి నివుడు చెప్పంగఁజాల
 నవుడె నాలుగుప్రాణంబు లంతరించె
 గాన నొకదానినే చెప్పగలను వినుము
 నీరు మూడుభాగంబులు నేల యొక్క
 భాగ ముండుట జగమునఁ బొడి గామి
 గడలి మూడవపాలగు జడము నార్ప
 నరకభాధలఁ బ్రాణులు వారయకుండ
 శమనపురసరకాళి నాశంబునేయ
 మటియు నిర్జరపురికి నందఱును సుకర
 ముగఁ జనం దృఢసోపానముల ఘటించ
 నిశ్చయించితఁగాని వానినెఱవేర్చ
 కేను గాలంబును గడపి మృతినిబొందు
 చున్నవాడను గావున నొడయుఁడెంచు
 పనుల సత్వరంబే చేయ వలయుఁజమ్మి
 యనుచు నింతవట్టు వచింప నంత నతని
 ప్రాణమేగె దివికిఁ గళేబరముఁబాసి॥

గీ॥ ఎచటనుండి వచ్చితి నటకేగెద నని
 తలవఁదలపంగఁ బరమాత్మ తెలియఁజును
 ఎవఁడ నే నని తర్కింప హృదయమందుఁ
 దెలియఁబడియెడు జీవాత్మ దెల్లముగను॥

గీ॥ బాహ్యరూపంబుఁ గనిభ్రమపడక లోని
 సారమునెఱింగి మనుజులఁ జేరఁదగును
 మిసిమిగల్గు ముసిడిపండు మెనవరెవరుఁ
 దినద రింపుగ ముండ్లున్న పనసపండు॥

—క వి త్—

గీ॥ భావములఁ బ్రకటింపనే భాష వెలసె.
 మృగవిహగముల భావముల్ మితము లగుట
 వానిభాషలు మితములై వలలుచుండు
 పెక్కుకొలములు భావముల్ వెలయుకతన
 జనులభాషలు పెక్కులై తనరుచుండు.
 భాష లెపుడును వర్ణనబద్ధము; లగు;
 భావములు బద్ధములుగాక ప్రబలుచుండు.
 భావమను మంజువల్లరి పల్లవింప
 జనులలోఁగవిహృదయంబై యెనరుచోటు.
 భావ మొప్పుగ భాసిల్లు పద్య మేని
 గద్య మేనిఁ గవితయను ఖ్యాతి గాంచు.
 నద్దివేనిది వికృతసు మ్మర్యులార!

చ॥ పరిణయకాలమందు నతివాంఛ నిజేశు ముఖంబు లజ్జఁ గ
 చ్చరణయుగంబు నీలకువ సామ్యముఁ దాల్చెడు చారుదృష్టులం
 బారిఁ బారిఁ గాంచుచు న్మగనిహొల్పుగుచాయను బెం పొనర్చు నా
 ధరణికుమారి నేత్రములు దద్దయుఘోచిత మమ్మునెప్పుడున్॥

నిశాంగన.

తే॥ గీ॥ చంద్రకాంతుని బొంద నిశాచిరంటి
 యల యరుంధతి యను ముత్తియమ్మతోడఁ
 జనువశిష్టాఖ్య మగు బులాకిని విశాఖ
 యనెడు మాక్తికదామంబు నార్ద్ర యనెడు
 చెందిరముబాట్టు ధ్రువకుంభనందను లను
 నమల వజ్రాలతమ్మంట్ల యభ్రగంగ
 యనెడు తెల్లనిపట్టుచీరను ధరించి
 తనరు రసికాభి సంతోష దాత్రి యగుచు॥

గీ॥ పుట్టునిరువేద యంతగాఁ బొగులఁడు సుమి
ధని దరిద్రితఁ గనునేని దద్దఁబొగులు
నెంచ జన్మాంధుఁడు లభింపఁ జెచ్చువంత
నూతనాంధుఁడు గనువంత నుడువ నగునె॥

వింతలెక్క—పశ్చిము.

సీ॥ ఒకఁడు త్రిమూర్తుల కొసఁగఁగొన్ని సుమాల
గోసి ముంపఁగ నొక కొలనునందు
నది యయ్యె గెండింత లందుఁ గొన్నింటిని
బొమ్మకు నిడి శేషపుష్పములను
దిరుగ నీటను ముంప ద్విగుణంబుఁగాగ బ్ర
హ్మకు నిచ్చి నన్నియే హరునకిచ్చి
శేషసుమంబులఁ జెఱువున ముంపఁగా
రెండింతలయి యవ్వి నృహరి కిడిన॥

గీ॥ పువ్వులతో సరిగాఁగ నాపూల లచ్చి
కిచ్చి రిక్తహస్తుం డయి యింటి కేగె
నతఁడు గోసిన పూలసంఖ్యను వచింప
నేడుదినముల గడవు మీ కిచ్చినాడ॥

ఉత్తరము:—

గీ॥ గోసినట్టి పువ్వులలెక్క వాసియేడు
దానిద్విగుణంబు మఱియును దానిద్విగుణ
మిట్టులెన్నెన్ని ద్విగుణము లెన్ననగును
సిద్ధమందార, గోపికా చిత్తచోర!

లెక్క—పశ్చిము.

క॥ నలువదిసేరుల భారము
గల నాలుగుగుండలతో నొకం డొకమాత్రే
నలువదిసేరుల వఱకును
వలయునరకుఁ దూచు గుండ పరిమిత లెంతో?

ఉత్తరము.

గీ॥ నేరు మూడు నేర్లు స్థిరముగాఁ దొమ్మిది
నేరు లిరువదేడు నేరు లాత్మ
శెన్న నాల్గుగుండలయెత్తు క్రమంబుగా
జానకీముఖాంబుజాతసూర!

నీ॥ ఒకచేతబంగారు నొకచేతవెండిని
బూనుచువచ్చిన మానవునకు
నరిసంఖ్యపైఁడికిఁ జన బేసివెండికి
ఁ అతులుగానుంచు కొమ్మనియును
గుడిచేతిదానిని గుదురుగా నరిసంఖ్యఁ
బెరచేతిదానిని బేసిసంఖ్య
చే గుణకమునేసి బాగుగా నారెండు
మొత్తంబులను నొక్కమొత్తముగను
గీ॥ జేసి యాయంక నీతోడఁ జెప్పుమనియు
నడుగు మాతండు సెప్పినయంక బేసి
యైనచో దక్షిణకరంబులోను బైఁడి
స్థగనుండిన వెండియం చరసి పలుకు॥

౭	౯	౪	౧౪
౨	౧౬	౫	౧౧
౧౩	౩	౧౦	౮
౧౨	౬	౧౫	౧

గిరి రబ్బి హక్కుంబుధిర్లోకః
నేత్రం భూప శ్శర శ్శివః

త్రయోదశ స్త్రి ది జ్ఞాగః

సూర్యోరసస్త్రి శ్శశ్శశ్శః॥

శ్లో॥ దశబిందుశ్శశ్శకుంభ బాణోవేదోవియచ్ఛివః

శూన్యంరత్నం మునిర్నేత్రం పహ్నిరంగం రవిరన్నభః

గీ॥ పదియుఁబూర్ణంబు నొక్కటి వడి నెనిమిది

పంచకము నాల్గు బిందువుఁ బదునొకండు

శూన్యమును దొమ్మిదియు నేడు సారిది రెండు

మూడు నాఱును బండ్రెండుఁ బానఁగనున్న॥

లెక్క.

సీ॥ అడిగినయంకాళి నరచేసి దాన నొ

క్కటి దీసి రెండవగదిని నిలిపి

దాన నేడు డిపి మొదటమూడు దీసి యే

డింట నాలుగుదీసి యెనిమిదింట

నొక్కండు పోనిడి యొప్పుగాఁ దొమ్మిది

నాఱుఁబోఁగొట్టి పదవగృహమున

నైదుఁబాపుచుఁ బదునై దవయింట రెం

డెడసి పదారవయింటనుంచి

మూడవగది రెండుఁ బొరినాలుగవయింట

నేడు నైదింట నా తెనఁగ వృ

భవనమునను మూడుఁ బదునొకండవయింట

నెనిమిదిఁ బదిరెంట నెలమి నొకటి॥

గీ॥ పదియుమూడింట నాలుగు పదియునాలు

గవ గృహంబున నైదును గడఁగి నిలువ

నిచ్చయించిన మొత్తమా నెటుగలిగిన

గోపకామినీనేత్రచకోరచంద్ర॥

సీ॥ అతిపూతమూర్తికి నభిషేకమేలొక్కో?
 దిగ్విసనున కేల దివ్యపటము?
 యజ్ఞనాశకునకు యజ్ఞనూత్రించేల?
 నగలేల? బిక్షుకునకుఁ దలంప
 భస్మలేపున కేల? పరిమళగంధంబు
 వ్యోమకేశుని కేల? పుష్పచయము
 కాటితేనికి ధూపమేటికి? భావింప
 నినవహ్నిశశిదృష్టి కేల దివ్య
 గరళభక్షకునకు నిష్టఘాద్యమేల?
 కానఁ బూజాపదార్థ సంగ్రహణవాంఛ
 మాని నిజచిత్తకంజ మీశానపాద
 యుగమునందు నర్పింపుడో యోగులార!

ఆ॥ వె॥ అర్హఘటిక దలంప సంతర్దశాదిన
 మునకు మూఁడు దినము లొనర నేటి
 కగు ధ్రివంబు దానిని గుణింప నిష్టద
 శాబ్దసంఖ్యచేత నగును విదళ॥

ఆ॥ వె॥ తన మొగంబు కవికేఁ గనఁబడకాదర్శ
 మందుఁ జూడఁబడెడు; నవ్విధముగఁ
 దనదు తప్పుతనకుఁ గనఁబడ కగపడు
 బుధవిమర్శనమునఁ బొందు గాను॥

సమస్య—తలదీసి యఘంబడంగ దానముజేసెన్.

క॥ వెలలేనిరత్నములు భూ
 తలనాఘుఁ డొకండు కంధితటమున భూదే
 పులకెలమిం బెట్టెల మూఁ
 తలదీసి యఘం బడంగ దానముజేసెన్॥

సమస్య—అర్గురుచక్రవర్తులు పదార్గురురాజులు ముప్పదిద్దరు నియోగి
వరుల్ ||

క॥ వరభరతఖండమున భూ
వరమంతులలో సుకీర్తిఁ బడసినవా రా
ర్గురు చక్రవర్తులు పదా
ర్గురు రాజులు ముప్పదిద్దరు నియోగివరుల్ ||

సమస్య—కొడుకును దావలచియొక్క కూతుం గనియెన్ ||

క॥ పుడమికి మేనక యనియెడు
పడతుక దివినుండి వచ్చి చావనమగు కా
టడవిని నృపుడగు కుశికుని
కొడుకును దావలచి యొక్క కూతుం గనియెన్ ||

సమస్య—రణమున సీతమోము రఘురాముడు ముద్దిడి పల్కెనిట్టలన్ ||

చ॥ త్రిణయను చాపము స్వరించి దేవగణాబులు మెచ్చ భూమిరా
ణ్ణులు దిగుల్గన్ జనకనందనిఁ బెండిలి యూడి యామెతోన్
గుణములదొంతిరో యితరకోమలులం గన నంచు మారుపెన్
రణమున సీతమోము రఘురాముడు ముద్దిడి పల్కెనిట్టలన్ ||

సమస్య—చంద్రునివంటి దాత (రాజు) నృపసత్తములందుఁ గలండ్లె
యెన్నఁగన్ ||

ఉ॥ ఇంద్రసమానవై భవుడు హేళికులోదక రాశి పూర్ణిమా
చంద్రుడు శూరశేఖరుడు సత్యవచోనిరతుండు ధీరుడున్
జంద్రమతీభవుండును విశాలయశోభరితుండు నా హరి
శ్చంద్రునివంటిదాత (రాజు) నృపసత్తములందుఁ గలండ్లె యెన్నఁగన్

సమస్య—శవపద సేవనమె యధికసంవత్సరమా ||

క॥ భవసాగరమును మానవు
లవలీలఁదరింపఁగలుగు నవ్యాహతేపూ

తవరం బెన్నగ శ్రీకే

శవపద సేవనమె యధిక సంపత్కరచూ॥

సమస్య—శవదర్శనమైన వేటుజన్మము గలదే?

క॥ భువి శ్రీనీలాచలమునఁ

బవిత్రశుచి మాస క్షుక్ల పక్షమునందున్

రవినిభరథనంధిత కే

శవదర్శనమైన వేటుజన్మము గలదే?

సమస్య—అంధుఁడు భాస్కరునిఁజూచి యానందించె॥

క॥ అంధత్వహరుండగు రవి

బంధురకృప గుడ్డితనము వాయగఁగవితా

సింధువు మయూరుండనెడు పు

రాంధుఁడు భాస్కరునిఁజూచి యానందించెన్॥

సమస్య—ఇంకన్ గుంకుమ బొట్టుఁ బెట్టకుము తస్వీభాలభాగంబునన్॥

శా॥ జంకొక్కింతయు లేక పాండవులకున్ క్షౌర్య నీయనంచుస్వడిన్

బంకేజాక్షునితోడ నీధవుఁడు దాఁ బల్కెన్గదా యక్కటా!

బొంకుల్లాకిపుడల్ల భీముప్రీతినల్పార్ణంబులౌ గాన నీ

వింకన్ గుంకుమబొట్టుఁ బెట్టకుముతస్వీ ఫాలభాగంబునన్॥

సమస్య—మదగజయానకున్ రయికమాత్రమె చాలునుజీరయేటికిన్॥

చే॥ ఎదురుగరండు దువ్వలువలిచ్చెదఁ గొండని చీరునప్పు డొ

ప్పిదముగఁ దప్పుదాఁచుకొన వీడునెరువ్వుయిఁ గ్రమ్మగుబ్బలం

దొదగక జారుచున్నిలువ కుండిన నప్పుడు శౌరి పల్కునీ

మదగజయానకున్ రయికమాత్రమె చాలును జీరయేటికిన్॥

సమస్య—కొంక్ష సేయునే దీపంపుఁ గాంతి నెందు?

గీ॥ ప్రతిభగలవాఁడు సామాన్య పంచజని

సారమును గోరఁ డెప్పుడును సత్య మిద్ది

తీక్షణకరభూసమానుఁడౌ దినకరుండు
కాంక్ష సేయునే దీపంపుఁ గాంతి నెందు?

సమస్య—శవమునడచెను జూపఱు సంతసింప॥

గీ॥ జనులఁబీడించి పీడించి జమునికడకుఁ
జనినతై మూరులుంగు శృశాసమందుఁ
బాఁతుటకు వాని బంధుసేవక గణము స
శవము నడచెను జూపఱు సంతసింప॥

సమస్య—క్షాత్రిమే మఱిచిపోయిరి క్షత్రియవర్యు లియ్యెడన్॥

చ॥ కలిమహిమ ప్రభావమున గర్వ్య తమోగుణ యుక్తులై, సదా
విలసనరక్తుతాచుఁ, దమబీరము బూడిదగానొనర్చి, య
న్యలకడ సమ్రభావమున నుండుటచేతనె ముఖ్యధర్మమై
పాలించెడు క్షాత్రిమే మఱిచిపోయిరి క్షత్రియవర్యు లియ్యెడన్॥

ఉ॥ కత్తులు తుగ్గువట్టె మఱికాసెలు గంటికి దూరమయ్యెఁ; బై
కెత్తుగ నున్న మస్తకము లెంతయు వంగెను; బొరువంబు దా
నొత్తిలె; శాస్యమే మిగులనొప్పెఁ గదా పరమార్థమై కటా!
బొత్తిగ క్షాత్రిమే మఱిచిపోయిరి క్షత్రియవర్యు లియ్యెడన్॥

సమస్య—దేశసేవయె కాదె సర్వేశుసేవ?

గీ॥ పాణి జన్మనివాన కారణము, దేవ
దేవు నునికికె దివ్యమందిరము సగుచు
యుక్తసేవకు సనువుగా నుండునట్టి
దేశసేవయె కాదె సర్వేశుసేవ?

సమస్య—లోక సేవయె యుత్తమలోకపథము॥

తే॥ గీ॥ హరియె లోకంబు లోకంబె హరియటంచు
శ్రుతివచించుటవలన విశ్రుతిముగాను
దృశ్యమును బరిచర్యకు నిమ్మగుట
లోక సేవయె యుత్తమ లోకపథము॥

మన్యః—తల్లీ! దండం బటంచు దారకు మొక్కెన్.

క॥ ముల్లోకంబుల మేలున

కల్లమహిషదనుజుఁ జంపు మనుతటియందే

యెల్లసురలతో భర్గుడు

తల్లీ! దండం బటంచు దారకు మొక్కెన్॥

క॥ తల్లిగఁ గనుశశి కంగజ

భల్లాహత యై నిజేచ్ఛఁ బ్రకటింప నతం

డొల్లక పృథమంబున నో

తల్లీ! దండం బటంచు దారకు మొక్కెన్॥

క॥ తల్లీ! యనుశశి మన్మథ

భల్లాహతుఁ డై స్వకీయభావోద్యోగం

ఒల్లన నెఱిగించుచుఁ గను

తల్లీ! దండం బటంచు దారకు మొక్కెన్॥

సమన్యః—పురుషుఁడు గర్భంబుఁదాల్చి పుత్తుని గనియెన్.

క॥ తరణికులమందు వెలసిన

ధరణీపులలోన తొల్లి ధర్మరతుఁడు మం

దరధీరుఁడు నొకానొక

పురుషుఁడు గర్భంబుఁ దాల్చి పుత్తుని గనియెన్॥

సమన్యః— గగనము మధ్యభాగమునఁ గచ్చపి యేగెడుఁ బక్షహీనయై.

ప॥ జగమున భైరవుండు దొలి జన్మముఁ దాలించి తండ్రియింటికిన్

దగఁ జరుచుండ నట్లు వసుధాస్థలినుండి తదంఘ్రి భక్తి భ

క్తగణము గాంచి యొక్కనుడిగా ననె వేడుక నిట్లు బావురే!

గగనము మధ్యభాగమునఁ గచ్చపి యేగెడుఁ బక్షహీనయై॥

సమస్య:—సతి సతిఁ గవయంగఁ బుత్రనంతతి గలిగెన్,

క॥ క్షీతికష్టము వారింపఁగ
సతిపాతకి యైనతాళకాసురుఁజంపన్
రతిపతియుసురును గొనినన
సతి సతిఁ గవయంగఁ బుత్రనంతతి గలిగెన్॥

సమస్య:—బకమగుఁ గా తొండ ముదిరి బహుదినములకున్.

క॥ నికముగ ధర వఱి డగు జం
బుకము; మిసిమిఁ బాసి బడుగు ముదుకం డగుఁ జూ
మకరాంకసముండును, బిం
బక మగుఁ గా తొండ ముదిరి బహుదినములకున్॥

సమస్య:—సూర్యబింబంబుఁ బరికించి సోముఁ డనిరి.

గీ॥ రావణుప్రతాప మెడ లేకప్రబలినపుడు
చండవాపుయు మంద మాశ్వసన మయ్యె
జ్వలనకణ మొందె ఘనసారశకలగుణము
సూర్యబింబంబుఁ బరికించి సోముఁడనిరి॥

సమస్య:—కాటుకఁ బోలె గొంపు సితకాంతిని బూనెను గాదె? నెచ్చె

ఉ॥ హాటక దేహతో నొకరుఁ డంగజకేళిని దేలినప్పు డా
బోటి ధరించుకజ్జలము పూర్ణముగాఁ దనమోవి నంటఁగాఁ
బాటన నద్దిమందుఁ గని పక్కున నవ్వ నఖుండు పల్కె హా!
కాటుకఁ బోలె గొంపు సితకాంతిని బూనెను గాదె? నెచ్చెలీ!

గీ॥ మరుని యర్చనకొఱకు నమర్పబడిన
మల్లెమొగ్గలు సంపెంగ నల్లకలువ
పూలు మంకెనపువ్వును గాగ్గలు మిసిమి
పైడి పూసజ్జ గాఁబోలు పడఁతిమొగము॥

THE KUPPUSWAMY SASTRI RESEARCH INSTITUTE

27
MYLAPORE,

MADRAS-4

గీ॥ ఇలఁజరస్థిరముల నృజయించు విభుఁడు

నిజసమానులఁ గలిగింప నేరఁ డకట!

తనసమానుల సధికులఁ గనెడునరుఁడు

గనఁగ జగదీశ్వరునికంటె ఘనుఁడు గాఁడె?

గీ॥ లార్డున సప్పరు మాత్రమే లభ్య మగును

కైస్తవపువరులకు; నింగ్లాండువెళ్లు

నందఱును నిత్యమును బొంద నగును లార్డున

సప్పరును డిన్నరును మఱి యొప్పులంచె॥

ద్విపాసకందము.

నీరదనీలనిభాంగా, శారదరాకాశశాంకసమముఖ, జగదా

ధార, దరచక్రహస్తా, ఘోరదనుజహంత! కావు కూరిమి మమ్మున్.

త్రిపాసకందము.

రామ, కమలేశ, జలద! శ్యామ, కమలమందిర, వినతాద్రికుమారీ

భీమ, కమనీయతాజిత! కామ, కమలనేత్ర! నన్నుఁ గావుము కృపతోన్.

గీ॥ జగము బ్రహ్మమయంబుగా జ్ఞాని యెంచు

• భక్తుఁడు దలంచు జగ మెల్ల బ్రహ్మముదిగ

జ్ఞాని కర్మసంచయమును బూని విడుచుఁ

గర్వి గోరఁడు దాఁ జేయు కర్మఫలము॥

గీ॥ తనదుజీవితమున రెండు దినము లేని

సరిగఁ గడిపెడువూరుషవరుఁడు లేఁడు

కానఁ గర్తను శాస్త్రను నేన యనుచు

విట్టవీఁగుట నెల్లనే? వెట్టి యగుచు॥

గీ॥ చెకవుగుగు నిజాస్యమునుండి చెమ్మ, సాలె

వురుగు తంతువుఁ గలిగించుపాలువుఁ జూచి

చేతనం బగుబ్రహ్మంబె స్వీయశక్తి
వలన జడసృష్టి జేయుట దెలియఁ దగును॥

గీ॥ గదిఁ ద్రిదీపంబులవెలుం గఖండ మగుచు
వ్యాప్త మగురీతి బ్రహ్మంబునందుఁ గలిసి
పొనరు జ్ఞానక్రియేచ్ఛల న్నూనుశక్తు
లెవుడుఁ బూర్ణంబుగా జగద్రేతు లగుచు॥

గీ॥ అమరు రూపభేద మచేతనములయందు
జ్ఞానతారతమ్యము చేతనముల నొప్పు
నొక్కదానిని బోలి వేటొకటి లేక
వస్తుజాలంబు జగమున వఱలుచుండు॥

ఆ॥ వె॥ హరికిఁ దులసి గలదు హరునకు బిల్వంబు
గలదు ధాత కట్టిదశము లేదు
ఇట్లు బుండఁ బూజ నిక నెట్లు లయ్యెడు?
సృష్టికర్తకు దశ యిట్లు గలిగె॥

గీ॥ జ్ఞానమునకు నొప్పెడుసాధనంబు మెదడు
భక్తి కగుసాధనంబు హృత్స్పంకజంబు
కర్మసాధన మింద్రియగ్రామ మగును
జలన మఱుబుద్ధి వై రాగ్యసాధనంబు॥

గీ॥ పతిమెచ్చనిసతి, వసుధా
పతిమెచ్చని కింకరుండు, వప్తయుజనియున్
మతి మెచ్చనితనయుండు, బం
షితనాథులు మెచ్చనికవి నీచులు గారే?

గీ॥ ఏకవచనరూపం బుండి యెనఁగ నిత్య
బహువచనశబ్ద మా టద్ది పరమచిత్త

మయ్య దుర్దినశబ్దంబ యట్టులుండు
సకలభాషల మఱి సర్వసమయములను॥

గీ॥ కర్మయుక్తంబుగనొ జ్ఞానకలితముగనొ
భక్తి వెలయును మనుజహృత్పంకజమునఁ
గఫయుతముగానొ పైశ్యసంకలితముగనొ
వాత మంగంబునం గనం బడెడుభంగి॥

ప్రపద॥ శ్యామలోహితవీతహరితిపిశఁగ
ధూమలసీలము ల్దొడు నింద్రధనువు॥

గీ॥ ధనము గలవాఁడె ఘనతను గనెడుచోట్లు
రెండె కల నందు మొదటిది రెయిలుబండి
రెండవది పణ్యసుందరీగృహము దలఁప
మూడవది వేఱొకటి లేదు ముజ్జగముల॥

గీ॥ భోజ్యరసములలో రెండె ముఖ్యము లయి
తవును మొదటిది యుప్పు రెండవది తీపి
కావ్యరసములయందు శృంగారవీర
హాస్యకరుణారసములు ముఖ్యంబు లగును॥

గీ॥ శిశుత మొగ్గ, కామారంబు చెలఁగుపూవు
ఁ బ్రహ్లాదర్యంబు పిందె, గార్హస్థ్య మెన్నఁ
గాయ, వనవాసిధర్మంబు కమ్మఁబండు
తలఁప సన్యాస మయ్యెడు ఫలరసంబు॥

గీ॥ విగ్రహారాధనంబును విడువ వలయు
దేవు నైదుకాలములఁ బార్థింప వలయు
జనుల మితదానములచేతఁ దనుప వలయు
నొసర నవమమాసమునఁ బున్నండ వలయు॥

గొలతఁ దూనిక న్నమముగ నలునవలయు
వడ్డిఁ గొనుకొర్కి బొత్తిగ వదల వలయు
ననుచు రూఢిగాఁ దెలియఁ జేయును గురాను॥

గీ॥ ఇలను సోదరభావంబు వెలయఁ జేయు
మామతం బంచుఁ గొందఱుమనుజు లందుగ్గి,
దానిని విశుద్ధచిత్తంబు దక్క నొక మ
తంబు నెలకొల్పునే నిశ్చలంబుగాను?

గీ॥ చావు లేనిప్రాణులువోలె జనులు చచ్చి
నట్టివారికై శోకింతు రజ్జు లగుచు
దగ్గఱన యున్నతమచావుఁ దలఁచి యేడ్చి,
తిరుగ నద్ది రా నట్టుల తిరుగుటొప్పు॥

గీ॥ సాలెపురు గాత్మనిర్మితజాలమందుఁ
జిక్కుకొని యుండువడుపున జీవుఁ డాత్మ
రచితకర్మజాలంబునం బ్రబలముగను
జిక్కుకొని పరమపదంబుఁ జేర లేడు॥

ఆ॥ వె॥ ఉత్కళింగ మనఁగ నొప్పు మీఁది కళింగ
మదియె యుత్కలముగ విదిత మయ్యెఁ
దలకళింగ మనఁగఁ దనకుఁ గ్రిందికళింగ
మదె తెలుంగుగాను ఖ్యాతమయ్యె॥

ఆ॥ వె॥ తెలుఁగు మూడులింగములవలనఁ; దెనుగు
మూడుగిరులవలనఁ; బొడను లేదు
తలకళింగమె తగెఁ దెలుఁగుగాను దెలుంగె
తెనుఁ గనుప్రతిరూప మొనరఁ దాల్చె॥

గీ॥ కర్ణవితతికి నధికారి కంజభవుడు
భక్తి కధికారి యిందిరావల్లభుండు
జ్ఞానమున కధికారి యీశానుఁ డగుట
వాగ్వికృత లేక పడయరు వాని జనులు॥

గీ॥ ఎట్టినాతి నై నను వరియింప వచ్చు
నెట్టివస్తు వై నను భుజియింప వచ్చు
నెట్టిమతము నై నను గ్రహియింప వచ్చు
నించు కై నదోషంబు లే దిప్పు డకట!

ఆ॥ వె॥ నాలుకలు పడేను; నయనంబులు పదాఱు
కాళ్లురెండు; రెండుకరము లమరు
వింతలందు మిగులవంత భావింపఁగా
దీనిభావ మేమి ధీరులార?

శ్లో॥ మనఃకదీంద్రియగ్రాహి బుద్ధిభ్రంశకరో భవేత్
తస్మాత్తస్య నిరోధస్తు కర్తవ్యో విబుధోత్తమైః॥

క॥ పయఁడధియందు నహిపై
శయినించెడువిభుఁడు నీరజాతాక్షుఁడు దా
దయఁ జూపి యభీష్టార్థని
చయ మొనఁగుచుఁ గాచుఁగాక! సతతము మమ్మున్॥

గీ॥ జనన మొందుట బాధలం గనుట దుదను
నీల్గుట సమస్త దేహులనియతి గాన
వాని కై ధీరుఁ డడలఁడు భయపడండు
చేయఁ దగుచేతలను బూని చేయుచుండు॥

గీ॥ ముక్కుతో గాలి బీల్చుట పాపగ బ్రదుకు
ముక్కుతో గాలి విడుచుట పాపగఁ జావు

బ్రదుకుసావులు రెండును బ్రాణి కింత
లోన కల వని తెలిసి జగాన మెలంగు॥

గీ॥ పాణిజీవంబుఁ దీయుట యతిసుకరము
జీవ మొనంగుట యేరికిం జేతఁగాదు
జీవదుఁడు తదీశుఁడు నానుదేవుఁ డొకఁడ
కాన దానిని హరియింపఁ బూనఁ జనదు॥

గీ॥ శవముఁ బూడ్చెడుచోటు శ్మశానమ కద
దానిఁ గడుపునఁ బూడిచి తనదుకడుపు
వల్ల కాడుగాఁ జేయుట భవ్య మగునె?
తెలిపి యేపాటి యైనను గలుగు నేని॥

గీ॥ తృణముఁ దిని మాంసమును బెంచుమృగము వేల్చె
జేసి మేనిచర్మంబును జీరుచుండ
మాంసముచు దిని మాంసంబు మానుగాను
బెంచునరుగతి యేమకానో? పెరిభవమున॥

గీ॥ ఎడఁద లజ్జాభయద్వయహీన మైన
తల కిదురువోలెఁ దిన్నగా నిలువఁబడును
కరముఁ జాఁపనిమానవవరునిచరణ
యుగము సరళంబుగాఁ జాఁప నగును జుమ్మి॥

గీ॥ జీవుఁ డీశ్వరవిముఖతఁ జెందినపుడ
మాయ కొగి లొంగి దేహంబు మందిరంబు
గాఁగఁ గర్తంబులను జేసి కష్టకంధి
దిగెను రామ! నీకృప లేక తేల లేడు॥

గీ॥ విషయజలమున నామనోర్భుషము మునిఁగె
గృహయనెడిత్రాడు మఱియును బ్రేమ మనెడి

యామిషము గలనీదుపాదాంకుశాంక
మనడిగాలముచే దానిఁ గొనుము రామ!

అ॥ వె॥ అరయ జగము వాతులాశ్రమం బగు; నందు
బెరయునెల్లజనులు వెట్టివారు
ప్రజ్ఞ నాదె యనును బ్రత్యేకమనుజుండు
నెవరివెట్టి వారి కిచ్చుఁ దనివి॥

శీ॥ గోళకులుఁ గుండులును భార తేలమీఁద
నిప్పు డందందు నున్న వారింక బాల్య
పరిణయనిషేధ మగునేని పరఁగఁ గలరు
కొంతమంది కానీనులు వింత దోఁప॥

శీ॥ వరునిచదువును రూపంబు నరసి యువతి
వలచి పరియించునే కాని వంగనమ్ము
గుణము నరయదు; గావునం గొంతకాల
మెడల వారిసంసారంబు సెడఁగ వచ్చు॥

శీ॥ సత్యమో యసత్యమో కాని ఛాందసులకుఁ
బ్రత్యయ మరజస్వలపెండ్లి స్వర్గద మని;
దాని మాపి రజస్వలోద్వాహమునకు
శాసనము నేయు టొప్పుదు శాసకులకు॥

శీ॥ చంద్రకాంతుని బొంద న్నిశాచిరంటి
యలయరుంధతి యనుముత్తియమ్ముతోడఁ
జనువశిష్టాఖ్య మగుబులాకిని విశాఖ
యనెడుమాక్తికదామంబు నార్ద్రయనెడు
చెందిరము బొట్టు ధృవకుంభనందను లను
నమలవజ్రాలతమ్మంట్ల నభ్రగంగ
యనెడుతెల్లనిపట్టుచీరను ధరించి

తనరు రసికాభినంతోపదాత్రి యగుచు
మీనరాశిలోచన యనిమిషత నొంది॥

శ్రీ॥ అంత చనుటకంటెఁ గొంత దక్కుట మేలు
కున్యవనగరికంటె వనము మేలు
మానహానికంటెఁ బ్రాణహానియె మేలు
పడవుఁగూడుకంటెఁ బన్తు మేలు॥

శ్రీ॥ చౌకముగ నెటుఁ జూచిన సరిగ మూడు
గాఁగ నెనిమిదిప్రోగులఁ గాయ లేఁబ
దాటు నిడు ప్రతిపంక్తిఁ బదాటు గలుగ
నందు నిరువదికాయల నావల నిడి
ముప్పదాటు నారీతి నేపొందు పటపు॥

శ్రీ॥ రెండుఁ బండ్రిండు రెండుఁ బండ్రిండు రెండు
నుండుఁ బండ్రిండు రెండుఁ బండ్రిండుమొదట
నాల్గుమూలల నేడేసి నడుములందుఁ
దలఁప రెండేసి కాయలు నిలుచుఁ దుదను॥

శ్రీ॥ చౌకముగ నెటుఁ గన నశ్వశాల లుండె
మూడుగా మొత్త మెనిమిది; పొనర నందు
ముప్పదియు రెండు హయములుపొలిచె, బంటిఁ
బదియు రెండుతోఁపఁగఁ, నంతఁబధికుఁ డొకఁడు
వానిహయములు నాలు గావాజిరాజి
తోడఁ జేరిచి యట్టులే తోఁపఁ జేసెఁ
బిదప నెనిమిది గొని చని మొదటిరీతిఁ!
దోఁపఁ జేసెను; మును పవి దొలఁకె నెట్లు?
పిదప నెటులు దగె? నటు వెనుక నెట్లు?

గీ॥ మొదట సాలల నాల్గేసి పిదప వరుస
 మూడు నాటును మూడును బొనరె. బిదప
 నైదు రెండును మఱి యైదు సమరెహాయము
 లంబుజోద్భవతాత! సర్వాధినేత॥

గీ॥ సుజనుకీడు మేలుకొఱకె చుమ్ము, దుష్ట
 జనునిమేలు గీడుకొఱకె జగమున కగు
 నాదికవిశోక మది శ్లోక మయ్యె, నెన్నఁ
 గుకవియొక్క శ్లోకము శోకగుంఘమ కద॥

గీ॥ నుడువు మొకసంఖ్య దేనిని గడఁగి భాగ
 హార మొనరింప రెండుచే సమర నొకటి
 మూడుచే రెండు నాల్గుచే మూడు నైదు
 చేత నాలుగు నాటుచే జెలఁగ నైదు
 మిగులు, నేడుచే హరియింప మిగులు నున్న
 యనఁగ నూటపందొమ్మిది యనుచు నుడివె॥

గీ॥ జనుఁడు మితి లేనిబంగారుఁ దనగృహమునఁ
 భూర్ప సర్వదా చింతతోఁ గుందుచుండుఁ
 గాని మృతి నొందుతఱిఁ జల్లిగివ్వ నైన
 భాళిఁ దనవెంటఁ గొని పోవఁ జాలఁ డకట!

గీ॥ తనువు శుష్కింప వాడును మనసు; దాన
 బుద్ధిబల మడు గంటుట పొసఁగుఁ గాన
 జనుఁడు సుస్థముగా నిజతనువు నుంప
 సర్వధా యత్న మొనరింపఁ జనును గాదె?

గీ॥ ధనమునందును బ్రతుకునందును నరుండు
 దనివిఁ గనఁ డెంతధనముఁ బొందినను మఱియుఁ

బాండఁ గోరును; శతవర్షము లిల మనివ
మఱియు మని యుండఁ గోరును మమతవలన॥

గీ॥ ఇడుమ గలుగంగ ధైర్యంబు విడనివాఁడు
కడఁగుపని ముగింపం బట్టు గలుగువాఁడు
దైన్య మెప్పుడు నొందక తనరువాఁడు
పుట్టువారిలో నిక్కంపుఁ బూరుషుండు॥

గీ॥ న్యాయ మెప్పుడును విడువక నడచువాఁడు
చెప్పుభంగిఁ గార్యంబులఁ జేయువాఁడు
ఱికితనమును మదినుండి పెఱుకువాఁడు
పుట్టువారిలో నిక్కంపుఁ బూరుషుండు॥

ఉ॥ ధూపము గాలుచు స్మృనుజతుష్టిఁ బొగం దగఁ జేయుచుండఁగా
దీపము గాలుచుం దనదుదీప్తిని లోకుల కిచ్చుచుండఁగా
శ్రీపతిభక్తుఁ డై జనుల సేవము సేయఁ గడంగుపూరుషుం
డాపద కింక మిత్తికి రవంతయు జంకునె? పూన్కి మానునే;

ద్వంద్వ సుబంధము.

గీ॥ అహిశిరంబున మణికడ సమరు విషము
ధనము గల చోటనే వివాదంబు దనరు
దివియదిగువన చీకటి గవిసి యుండు
పగలునకు నంటియే రేయి పరఁగు చుండు
ఇహసుఖంబు తుదినె దుఃఖ మెనఁగు నెప్పుడు
భోగమునకుఁ దర్వాతనే రోగ ముండు
యశావనానంతరమె జర యలవడెడిని
జననసహితంబ మరణంబు జంతుతేలికి॥

క॥ కాంతాకాంచనములయం

దెంతయు సక్తంబు సగులహృదయము వానిన్
సుంతయు గణియింపనిధీ
మంతుడు భర్గుండ వెలయు మనుజాకృతితోన్॥

గీ॥ ఉర్రిజాతము బహుగుణయుతము మఱియు
వ్యంజనస్వాదుకరము భోజ్యంబు సయిన
యల్లి నీనాట నింద్యంబు నొనర జేసె
మేచ్చ దేశాగతం బనుమితపులోటు॥

గీ॥ పాపజాలవిముక్తుండె బ్రాహ్మణుండు
శాంతగుణభూషణుండెపో శ్రీమణకుండు
ఆనందాసినవాడె సన్యాసి సుమ్ము
సత్యభాషణనిరతుండె సాధుజనుడు॥

గీ॥ మొగమునకుఁ దమ్మి, చూతంబు ముక్కునకును
వంజలము పెదవికి, దంతపాళి కొప్పు
మల్లెమొగ్గలు, గనులకు నల్లకలువ
సాటి యగుటనే యవి మరళరము లయ్యె॥

శ్లో॥ చూపం లోకం వపాం శాకం చూపం తాపం తటం శకం
శాటీం గేయం కటం లోపం క్రమేణ త్వేప్రీలాదిక
దినేషు మేషమాసాది ప్రారంభాంతి నిశ్చితం॥

గీ॥ ఎవడు గొప్పతనము భువి బొందఁ గోరునో
వాడు గొప్పవాడు గాఁడు సుమ్ము
ఎవనిగొప్పతనము భువి నుతి గాంచునో
వాడె గొప్పవాడు ప్రజలయందు॥

గీ॥ ధనము విద్యయుఁ దనుబలమును మనుష్య
తనికి ముఖ్యబలంబులుతధ్య మిద్ది

కాన వానికి స్వామిను లెనశ్రీయు
శారదయు దుర్గయును మూడుశక్తు లైరి॥

గీ॥ నిత్యతోషదస్థానంబు నీఁగి దుఃఖ
దయగునిలఁ గల్గి నీవు రోదనము నేయ
నగినబంధుల నితరుల వగచు నట్లు
నేసి నగుచు స్వస్థానంబుఁ జేరఁ గడఁగు॥

క॥ చెవు లుండియు గానరసముఁ
జవి గొన లేనట్టియధమజన్ముని కంటెన్
జెవి లేకయె తద్రసమును
జవి గొని ముద మొందుపాము నను నుత్తమమై॥

గీ॥ చెఱుకువిలుకాని డాకకు న్వెఱుపు నొంద
కుండునే మర్త్యతతి? దాని కోర్వ లేక
పరఁగుతిపురాసురాంతకు పౌరుషంబు
గనఁగ నగ మయ్యె ననుఖ్యాతి దనరుచుండ॥

గీ॥ పుష్పవతి యగులతికను ముట్టి శ్రీత
లాంబువుల లెస్సగాఁ డాన మాడి మరల
నంటఁ గలనొక్కొ యనుశంక నందువాని
మాడ్కిఁ జరియించు మెల్లగా మారుతంబు॥

గీ॥ అజ్ఞులనునట్లు కాలంబునందు బాగు
నోగు నుండవు పనులంద యుండు నవి
యొక్కసమయంబుననె పెండ్లి యొక్కచోటఁ
జావు వేటొండుచోటునం జరుఁగు గాదె॥

క॥ గీతాశాస్త్రంబును విడి
తూతలమున మ తొకదానిఁ జదువుట సుస్మృతో

పేత మగుపాయసము విడి
యాతత రాగంబుతోడ నంబలిఁ దినుటే॥

గీ॥ ప్రణవజపమున జ్ఞానసంప్రాప్తి యనుట
కల్ల; చిత్తశుద్ధియ దానికారణంబు
జీవ మున్నగాడిదయు నిర్జీవ మైన
సంకును బ్రాణవోచ్ఛరణము సలుపుఁ గాడె?

గీ॥ వెలికిలెడుగండుకప్పల బీటగిల్లు
కడుపుచందానఁ గడురోత గలుఁగఁ జేయు
ప్రీతిప్రణంబును గాంచినం గ్రమికిఁ గాక
యింక నెవనికిఁ గోరిక యెద జనించు?॥

గీ॥ విడువఁబడునూపిరి మరలఁ బీల్చు బడని
స్థితియె మరణంబు తత్ప్రాప్తి దెలియఁ బడదు
కాన విడుచునూపిరితోడ మానవుండు
రాము స్మరియించు చుండుటే శ్రేయ మగును॥

గీ॥ ప్రాణులకు దుఃఖము నొసంగి పరమసుఖము
నొందఁ జూచును వేటకాఁ డుర్వియందుఁ
• బ్రాణులకు దుఃఖమును బ్రాప్తి పరమసుఖము
నొందఁ జూచును గద తాను యోగివరుఁడు॥

శ్లో॥ న్యయంభుం నారదం శంభుం సనకంచ సనందకం
సనాతనం సనజ్జాతం భీష్మం స్వామ్యంభువం బలిం
వైయాసికంచ ప్రహ్లాదం కపిలం జనకం యమం
నమామి సంతతం భక్త్యా హ్యేతాన్ పరమవైష్ణవాన్॥

క॥ ప్రకృతియు బ్రహ్మము జీవుండు
నికఁ గాలముఁ గర్మము గణియింప ననాదుల్
అకపరిణతకర్మబే
ప్రకటం బగుసాంత మగును రాధారమణా!॥

శ్రీ॥ సంగీతం మధురం లోకే హరినామ తతోఽధికం
భవే ద్యది తయో రైక్య మనిర్వాచ్యం భవిష్యతి॥

గీ॥ గొప్ప యైయున్న యంతన గొప్ప యగునె?
గొప్ప వై యుండుతాడును నొప్పునీత
చెట్టు నిచ్చునే నీడను? జెలగువాని
ఫలము లొందంగఁ దర మానె సులభముగను?

ఆ॥ వె॥ చేతలు సరిగాను జేసెద నని పెంపుఁ
జెప్పువారు వానిఁ జేయ లేరు
చేయువా రెపుడును జెప్పికొనరు గాంచ
నటచు చుండుకుక్క గలవ దెచట॥

గీ॥ బైట మలమూత్ర కఫములపాటుఁ గనిన
నరులు మనముల నేవగింతురు కడింది
యవ్వి దమలోన యుండినయపుడు దలఁచి
యేవగింపరు గద కొంచె మేని వారు॥

ఆ॥ వె॥ అర్థఘటిక దలఁప నంతర్దశాదిన
ముసకు మూడు దినము లొనర నేటి
కగు ధృవంబు చానిని గుణింప నిష్టద
శాబ్దసంఖ్యచేత నగుచు విదశ॥

గీ॥ ప్రజల కెల్లప్పుడును గనంబడెడునదియు
నొడయులకు నొకప్పుడు గనంబడునదియును
బరమపూరుషునకుఁ గనంబడనిదియును
జెప్పుఁ డదియెద్ది? పండితశ్రేష్ఠులార!॥

గీ॥ జంపతుల నామవర్ణకసంఖ్య లొకటఁ
గూడి నాల్గుచేత గుణించి మూడుచేత
నొగి హరింపంగ సున్నయు నొకటిమిగులు

నేని పెండ్లము యమపురి కేగుఁ దొల్లి
రెండు విగిలినఁ దొల్లి మగండు సనును॥

హిందూస్తాని తోడి—ఆదితాళము.

భామరో! సామి నెడఁ బాసి తాళంగ లేనే॥ ప॥
తోమలి! నీ వాతని గొట్టునఁ దోడి తేవే॥ భామరో॥
ళారికాభృంగపిక॥ కీరాదిస్మరనేన॥
ఘోరముగ నాతోడఁ
బోరఁ డొడఁగె నయయో॥ భామరో॥ ౧॥
సన్నతాంగిరో! యల॥
చంద్రునిగాటంపు
వెన్నెలకాకచే
వేగుచు నన్నదాన॥ భామరో॥ ౨॥
కన్నెరో! నాదుపతి॥
చిన్నారిచిన్నెలు నా॥
కన్నులుఁ గట్టినట్లు॥
గనం బడుచున్నవి॥ భామరో॥ ౩॥
చక్రస్థనిరో! వర॥
విక్రమదేవునేలు॥
చక్రిని విడచి మనఁ
జాల నిక్కము సుమీ॥ భామరో॥ ౪॥

గీ॥ భోజ్యరసములఁ దీవు నుప్పును సుసార
ము లగునట్టలె శృంగారమునుఁ గరుణముఁ
గావ్యరసముల మానసాకర్షకములు
దీనజనపాల! గోపాల! గానలోల!॥

గీ॥ సత్త్వము రజంబుఁ దమమును సమముగాను
బొందుకొని యుండుట పడంతులందుఁ బెలువ

ఋషులు స్త్రీనామ మిడిరి వారికిఁ దగంగ

దీనజనపాల! గోపాల! గానలోల! ॥

సూ—సులభా నిర్మలాభక్తి రుద్రభేజ్జనకర్తృణీ॥

గీ॥ సజ్జనులు గనం బడరుగా జగమునకు న

సజ్జనులు గనంబడుభంగి నహజముగను

సుఖము జనమానసమునకు సోఁక దొగి న

సుఖము సోఁకెడువడువున సూరులార! ॥

శ్రీ

శ్రీసీతాప్రాణనాథోవా రాధికాచిత్తవల్లభః

కృపావారినిధిర్భూత్వా పాతు మాం పాపవీడితం॥

౧

కోసలేశ్వరపుత్రోవా గోపభూషణినందనః।

కృపావారినిధిర్భూత్వా పాతుమాం॥

౨

రాఘవాన్వయదీపేవా యాదవాన్వయభూషణః

కృపావారినిధిర్భూత్వా॥

౩

కోదండకాండహస్తావా విచిత్రమురలీధరః।

కృపావారినిధిర్భూత్వా॥

౪

పాలస్త్యగోత్రహర్తావా కంసవంశవినాశకః।

కృపావారినిధిర్భూత్వా॥

౫

యోగిచిత్తనివాసోవా గోపీమానసమందిరః।

కృపావారినిధిర్భూత్వా॥

౬

కిరీటయుక్తమస్తావా శిఖిండాన్వితమస్తకః।

కృపావారినిధిర్భూత్వా॥

౭

సుదూర్వాదళవర్ణోవా శక్రసిలనమప్రభః।

కృపావారినిధిర్భూత్వా॥

౮

కృపాంభోధ్యష్టకం దివ్యం సర్వపాపహరణశనం।

రచితం విక్రమేశేన భారద్వాజేన భక్తితః॥

తులసీ రామాయణమునుండి

- గీ॥ మావరు ప్రతాపరవి ప్రాణి మనమునందు
వెలయ నంత వఱకె కదా యల మమత్వ
యశావనము లను గాఢత మోవితతిని
రాగనామక ద్వేషాఖ్యరజనిచరము
లెలమిఱో స్వేచ్ఛగాఁ జరియింపఁ గలవు॥
- గీ॥ భక్తు హృదయాభ్రమందు సద్భక్తి పూర్ణి
మారజని రామనామనిశారమణుఁడు
వెలుగు చుండంగఁ బరనామవితతి తార
కానమూహఁబువలెనె ప్రకాశ మొందు॥
- గీ॥ పూచి కాయని పాటలభూజమువలె
సలుపకయె చెప్పుదురు నీచజనులు పొగడి
పూచి కాచునట్టి రసాలభూజ మట్లు
సలిపి చెప్పికొందురు మధ్య ములు సెలంగి
పూయకయె కాచెడిపణసభూజ మటులు
చేయుదురు గాని సుజనులు చెప్పరెపుడు॥
- గీ॥ కఠినహృదయుల మధ్యంబు గల్గునునపుడు
సాధువు శమించి నేర్పున స్వరగు టొప్పుఁ
గరినదంతాళియుగమధ్యగతము గాఁగ
మెత్త నగు నాల్గు సుభువున మెలంగు నట్లు॥
- గీ॥ విపుర విగుణు నైనను గౌర వింతు రెంతో
కాపు గుణవంతు నైనను గౌర వింప
రావు చెడ్డ దైనను బాలు నాను చుందురీ
ఖరము మంచి దైనను బాలుఁ గనరు నరులు॥
- సీ॥ పనితాగణము మోహవనవనంతము సర్వ
జపతపోనియమనిష్ఠాజలాశ్ర

యనిదాఘసమయంబు జనితకామకోధ
 మదమత్సరసమూహమందుకాళి
 వర్షకాలంబు దుర్వాసనాకైరవ
 తతిసౌఖ్యకగళరదృతువు ధర్మ
 శతపత్త్రహేమంతఋతువును మమకార
 జవసాళిశిశిరంబు సకలపాప॥

పేచకమహాంధకారంబు విమలబుద్ధి
 సత్యసద్గుణబలమీనజాలబడిశ
 మిట్టు లుండంగఁ దత్సక్తహృదయు లగుచు
 బుధులు సంసారజలరాశి మునుగఁ దగునె?

[ఇది తుపానుతఱిని రచింపబడి పరింపబడినది.]

శ్లో॥ శిరో మే శ్రీవరః పాతు లలాటం ధరణీధరః
 లోచనే పుండరీకాక్ష శ్శ్రీవణే విష్ణుశ్రవాః
 నాసికాం కేశవః పాతు నృహరి ర్వదనం మమ
 జిహ్వం సర్వేశపర్యంక శ్శంఖచక్రధరో గళం
 బాహూ పాతు చతుర్బాహు ర్భక్తసౌఖ్యకరః కరౌ
 గర్భం దామోదరః పాతు వక్షస్శ్రీపత్నలాంఛనః
 నాభిం మే పద్మనాభశ్చ పృష్ఠం మే పాతు వామనః
 ఇంద్రియాణి హృషీకేశో టానూ మే మధునూదనః
 అఘానురపరో జంఘే మమపాదౌ త్రివిక్రమః
 సర్వాంగం పాతు మే కృష్ణ శ్రీమతిపాణివల్లభః
 అంతరిక్షే స్థలే నీరే పాతు మాం సర్వదేశగః
 దివసే సూర్యమధ్యస్థః రాత్రౌ రాత్రించరాంతకః
 సంధ్యయౌ ర్వాసుదేశశ్చ పాతు మాం సర్వదా హరిః॥
 యే చేదం కవచం దివ్యం పరంతి భక్తిభావతః
 తే తరంతి సుఖే నైవ మహోపద్రవసాగరం॥

ఇతి శ్రీవిక్రమదేవవర్మవిరచితం
 శ్రీహరికవచం సంపూర్ణమ్.

నందనందనాష్టకమ్.

శ్రీ ధరం సచ్చిదానందం భక్తకల్పదు్రుమం హరిం
దామోదరం హృషీకేశం వందేహం నందనందనమ్॥

విధిశంకరసంస్తుత్యం గోలోకేశం పరాత్పరం
బృందాకాననసంచారం వందేహం నందనందనమ్॥

క్రత్వీశం కృతుభోక్తారం పీతచేలసమావృతం
కేశవం పుండరీకాక్షం వందేహం నందనందనమ్॥

మఘవస్మయహరారం ధృతగోవర్ధనాచలం
సర్వపాపహరం కృష్ణం వందేహం నందనందనమ్॥

దేవతార్చితపాదాబ్జం రాధాస్యేందుచకోరకం
రాసమండలమధ్యస్థం వందేహం నందనందనమ్॥

వనమాలాధరం విష్ణుం వల్లవీచిత్తహారకం
జితపూర్ణశశాంకాన్యం వందేహం నందనందనమ్॥

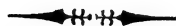
వర్ణనిర్జితనీలాబ్జం మానిమోనసమందిరం
ముకుందం మురలీలోలం వందేహం నందనందనమ్॥

మూరజత్కుందరాకారం విశ్వకారణకారణం
గోవిందం పరమాత్మానం వందేహం నందనందనమ్॥

పూతం భక్తిలతామూలం శ్రీనందనందనాష్టకం
శుభదం సుఖదంప్రోక్తం విక్రమేశ్వరవర్మణా.

ఇతి శ్రీనందనందనాష్టకం సంపూర్ణమ్.

శ్రీ కృష్ణ జయ తి.

- శ్లో॥ వాసుదేవాయ శుద్ధాయ బుద్ధాయ పరమాత్మనే
నిర్వికల్పాయ నిత్యాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧
- ఏకస్మై బహురూపాయ నిష్కలంకాయ బ్రహ్మణే॥
నిరభ్యాతాయ సాఖ్యాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౨
- స్వయంజాతాయ నత్యయవిశ్వంభరాయ విష్ణవే
సచ్చిదానందరూపాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౩
- అతిచిత్రచరిత్రాయ ప్రభవే సర్వసాక్షిణే
సాపాంధకారసూరాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౪
- ఆదిమధ్యంతశూన్యాయ పూర్ణాయ సర్వశక్తయే
విగూఢాయ ప్రకాశాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౫
- జగత్పాదపబీజాయ జగన్నాథాయ వేదనే
జగజ్జీయమానాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౬
- శుభాకరాయ సూక్ష్మాయ సృష్టిస్థిత్యంత కారిణే
మహాతే దానకల్పాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౭
- అరూపాయ సురూపాయ కరుణాజలరాశయే
గోవిందాయ ముకుందాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౮
- శ్రీమత్కృష్ణాష్టకం దివ్యం నమస్తాఘవినాశకం
జ్ఞానానందప్రదం ప్రోక్తం విక్రమేశ్వరవర్మణా॥
ఇతి శ్రీకృష్ణాష్టకం సంపూర్ణమ్.

రాధికాష్టకమ్.

శ్రీమతిం జగదారాధ్యాం వృషభానుసృపాత్మజాం
రాసమండలమధ్యస్థాం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

విశుద్ధనీరజాతాక్షీం ఓంబోష్ఠీం చారుహసినీం
పూర్ణిమాచంద్రబింబాస్యాం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

క్రముకాధఃకృదారమ్యనిబుకాం కలభాషిణీం
కీర్తిదాసమ్ముదాదాత్రీం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

మరాళగామినీం రాజదరాళనీలకుంతలాం
నీలాంబరధరా మాద్యాం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

దేవీం బ్రహ్మేశసంస్తుత్యాం హృషీకేశప్రియాం పరాం
హృతపాతకసంఘాతాం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

వల్లవీజననయంత్రాం బృందావనవిహారిణీం
కృష్ణవామతనూభూషాం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

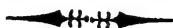
వర్ణనిర్జితగాంగేయాం కిశోరీం సత్త్వరూపిణీం
గానలోలాం జగద్ధాత్రీం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

మావాణీగిరిజావంద్యాం శ్రీగోలోకాధినాయకాం
ప్రేమభక్తిప్రదాం శ్రీదాం రాధికాం ప్రణమామ్యహం॥

రాధికాష్టక మత్యంతపవిత్రం భక్తిదాయకం
సంస్మృతిచ్ఛేదకం పోక్తం విక్రమేశ్వరవర్మణా॥

ఇతి శ్రీరాధికాష్టకం సంపూర్ణమ్.

నవగ్రహసంగ్రహస్తవః

నమ స్సూరాయ సూర్యాయ నమశ్శీతలరాయ తే
 మంగళాయ నమస్తుభ్యం బుధాయ తే నమో నమః॥
 ధిషణాయ నమస్తుభ్యం శుక్రాయ కవయే నమః
 నమోఽర్కజాయ మందాయ నమో రాహుగ్రహాయ తే॥
 నమోఽస్తు కేతవే తుభ్య మితి సంగ్రహసంస్తవః
 దైనందినం పరే ద్య స్తం గ్రహప్రీతికరో భవేత్॥
 ఇతి నవగ్రహసంగ్రహస్తవ స్సమాప్తః.

ఝంఝగోటిరాగః- ఆదితాశః.

(త్రి)ధర కేశవ నమోఽస్తు తే॥ మాధవ యాదవ నమోఽస్తు తే॥ ౧
 వికాబ్జనయన నమోఽస్తు తే॥ నకలాఘశమన నమోఽస్తు తే॥ ౨
 క్ర తునిచయేశ్వర నమోఽస్తు తే॥ అతులకృపాకర నమోఽస్తు తే॥ ౩
 మహితగుణనదన నమోఽస్తు తే॥ అహిమృదులశయన నమోఽస్తు తే॥
 దేవగణవినుత నమోఽస్తు తే॥ పావనసుచరిత నమోఽస్తు తే॥ ౪
 వనమాలాధర నమోఽస్తు తే॥ వినతోమావర నమోఽస్తు తే॥ ౫
 వర్ణజడంబర నమోఽస్తు తే॥ స్వర్ణసమాంబర నమోఽస్తు తే॥ ౬
 మానిదనుజహర నమోఽస్తు తే॥ మానిహృదయచర నమోఽస్తు తే॥ ౭

శ్రీకృష్ణస్తుతిః

జయ జయ జయ జగదీశ్వర కృష్ణః † కంసపాణినిలహర కృష్ణ
 స్ఫుటిస్తీతిలయకారణ కృష్ణ
 నందతనయ వసుదేవజ కృష్ణ
 కజనాభ యశోదాసుత కృష్ణ
 దేవక్యాత్మజ కేశవకృష్ణ
 విషమయదుగ్ధరాహర కృష్ణ
 శకటత్పణావర్తాంతక కృష్ణ
 అర్జునకుజయుగభంజన కృష్ణ
 గోకులనవనీతాశన కృష్ణ
 అఘబకవృషభాసురహర కృష్ణ
 ఖలకాళీయమదాంతక కృష్ణ
 గోవర్ధనభూధరధర కృష్ణ
 బ్రహ్మాద్రస్మయనాశన కృష్ణ
 శంకరవందితపదయుగ కృష్ణ
 బృందారణ్యవిహారక కృష్ణ
 కేశిమధన నారాయణ కృష్ణ
 వరమురలీగానప్రీయ కృష్ణ
 రాధాననకజభాస్కర కృష్ణ
 గోపీలోచనరంజన కృష్ణ
 రాసరసిక దామోదర కృష్ణ

దుష్పదసుతామానావన కృష్ణ
 వేదోద్ధారక జలచర కృష్ణ
 మందరగిరిధర కచ్చప కృష్ణ
 భీకరకోపాకృతిధర కృష్ణ
 నరసింహకృతిధారక కృష్ణ
 బలిగరిమాంతక వామ కృష్ణ
 భృగుమునివంశవిభూషణ కృష్ణ
 సీతాస్యాంబుజమధుకర కృష్ణ
 యమునాభేదన హలధర కృష్ణ
 బుద్ధాకార కృపాకర కృష్ణ
 కల్కిశరీర జవార్దన కృష్ణ
 గోవింద మునీశ్వరసుత కృష్ణ
 నిర్మలకమలదళేక్షణ కృష్ణ
 శ్రీధర వీతాంబరధర కృష్ణ
 పాతకకాననపావక కృష్ణ
 వనమాలాకాస్తుభధర కృష్ణ
 కింకరసంచయకల్పక కృష్ణ
 యోగేశ్వర పురుషోత్తమ కృష్ణ
 † అచ్యుత గీతాశాస్త్రుడ కృష్ణ

శ్రీ

రాధికాకృష్ణస్తోత్రప్రారంభః

- శ్లో॥ శ్రీగోలోకాధికారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
శ్రీగోలోకనివాసాయ శ్రీకృష్ణాయనమోనమః॥ ౧
- జగత్కరణకారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
జగదుత్పత్తిబీజాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౨
- సర్వామరసుతాఖ్యాయై రాధికాయై నమోనమః
యోగిజేగీయమానాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౩
- వృషభానుతనూజాయై రాధికాయై నమోనమః
సందగోపాలపుత్రాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౪
- దివ్యజాంబూనదాభాయై రాధికాయై నమోనమః
దేవరాక్షీలవర్ణాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౫
- రాకాశీతకరాస్యాయై రాధికాయై నమోనమః
జితపూర్ణేందువక్త్రాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౬
- సవేందీవరనేత్రాయై రాధికాయై నమోనమః
శుక్లవర్ణాంబుజాక్షాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౭
- జితపల్లవపాదాయై రాధికాయై నమోనమః
రక్తాంభోజపరిపాదాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౮
- నానాలంకారయుక్తాయై రాధికాయై నమోనమః
కాస్తుభాభరణాప్తాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౯
- శ్యామలాంబరధారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః
శుద్ధకాంచనచేలాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౦
- రాసమండలసంస్థాయై రాధికాయై నమోనమః
రాసకీడావినోదాయై శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥ ౧౧

బృందారణ్యవిహారిణ్యై రాధికాయై నమోనమః బృందావనవిహారాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥	౧౨
కృష్ణవామదిశాస్థాయై రాధికాయై నమోనమః రాధాలింగితదేహాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥	౧౩
భక్తకామ్యార్థదాయినై రాధికాయై నమోనమః దాససందోహకల్పాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥	౧౪
హరేర్కాననమోహిన్యై రాధికాయై నమోనమః రాధికాచిత్తచోరాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥	౧౫
దయాపూరితచిత్తాయై రాధికాయై నమోనమః కృపాపూర్ణహృదబ్జాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః॥	౧౬
రాధికాకృష్ణయోస్తోత్ర మిదం పాపప్రణాశకం భక్తిముక్తిప్రదం ప్రోక్తం విక్రమేశ్వరవర్మణా॥	౦
ఇతి శ్రీరాధికాకృష్ణస్తోత్రం సంపూర్ణమ్.	

శ్రీ
గీతా యోగానుకృమణికా.

శ్లో॥ విషాద సాంఖ్య కర్మాణి జ్ఞానయోగ శ్చతుర్థకః కర్మసన్యాసయోగోఽభూ దాత్మసంయమ ఏవచ॥	౧
విజ్ఞాన మక్షరపరబ్రహ్మయోగ స్తథాష్టమః రాజవిద్యారాజగుహ్య విభూతీ విశ్వరూపదృక్॥	౨
భక్తిశ్చ క్షేత్రీక్షేత్రజ్ఞ గుణత్రయవిభాగకా పురుషోత్తమాస్తి దైవాసురసంపద్విభాగకా॥	౩
శ్రీధాత్రయవిభాగశ్చ మోక్షసన్యాస ఏవచ అష్టాదశైతే యోగాశ్చ గీతాశాస్త్రేతు విస్తృతాః॥	౪

- గిరిశనందనీశోవా క్షీరాబ్ధితనయావరః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా పాతు మాం శరణాగతం॥ ౧
- ధృతశార్దులచర్మోవా జితహేమాం బరావృతః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ 3
- వాజీభూతమహోక్షోవా విహంగపతివాహనః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ 3
- కపర్దచంద్రచూడోవా కిరీటవరరాజతః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ ౪
- శుద్ధస్ఫటికవర్ణోవా నవీనవనదద్యుతిః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ ౫
- కపాలశూలహస్తోవా శంఖచక్రగదాధరః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ ౬
- సూర్యేందువహ్నినేత్రోవా పుండరీకదళేక్షణః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ ౭
- కైలాసనగనాథోవా వైకుంఠపురనాయకః।
శ్రీదేవీసహితోభూత్వా॥ ౮
- శ్రీసహితాష్టకం పుణ్యం తాపత్రయనివారణం।
రచితం భక్తిభావేన శ్రీవిక్రమేశ్వరస్మణా॥

వర్షరు వర్ణనము.

గీ తి త తి.

పాక్షిఁడు తులసీదాసుండు ♦ వానకారు
 నిట్లు వర్ణించి యున్నవాఁ ♦ డెనక మెనఁగః—
 విరతగృహ లింగిరేశకిం ♦ కరులఁ జూచి
 సంతసంబున నృత్తంబు ♦ సలుపునట్లు
 కాలజలదపంక్తిని బొడ ♦ గాంచి కేకు
 లాడు చుండెను సంతోష ♦ మతిశయిల్లు.
 ఖలునిపేమ మద్ధిర మయి ♦ నిలుచుపగిది
 మెఱపు గడుఁజంచలంబుగ ♦ మెఱయుఁ గాదె?
 విద్య గలసజ్జనుఁడు వంగి ♦ వెలయుమాడ్కి
 వనభరితమేఘతతి భూటు ♦ పైకి వ్రాలు.
 హీను కాటుల బుధుఁడు స ♦ హించుకరణి
 రౌలుచినుకులఁ బర్వత ♦ రాజి.నైఁచు.
 నీచుఁ డల్పసంపద గల్గ ♦ నిక్కురీతిఁ
 గురిసి నంతనె సెలయెల్లు ♦ గరము పొంగు.
 మాయిజీవుండు మలినుడై ♦ మనెడమాడ్కిఁ
 బుడమిఁ గూడుచు సలిలంబు ♦ బురద యగును.
 ఒప్పుగుణరాశి సూజుల ♦ నొందుభంగి
 నీరము సరోవరంబులఁ ♦ జేరు చుండు.
 జీవుఁ డాత్మఁ జేగిన శాంతిఁ ♦ జెందుకరణి
 నదులనీ రబ్ధిఁ గదిసినం ♦ ద్వర శమించు.
 మంచిగ్రంథముల్ నాస్తిక ♦ మనుజతతి వి
 తండులవలన నడు గంటి ♦ యుండుతేవఁ

దెలియుమార్గంబు వచ్చని ♦ తృణమువలనఁ
 గప్పఁబడి తెలియఁగరాదు ♦ కన్నులకును.
 బ్రహ్మచారులు వేదంబు ♦ వల్లె వేయు
 కరణి సీసమయంబునం ♦ గప్ప లఱచు.
 సుజను మది వివేకము దోచు ♦ చొప్పునఁ గద
 వృక్షతతిఁ బల్ల వము లంకు ♦ రించు చుండు.
 యోగ్యతాశిశ్ఠలముల ♦ నుండుఖలుల
 యత్నములు గొన సాగక ♦ యఱువిధమున
 నెన్న జిల్లేడు మొదలగు ♦ కొన్ని చెట్ల
 యాకు లిలమీఁద రాలేడు ♦ వ్యర్థముగను.
 శ్రోధవశమున ధర్మంబు ♦ గుంకుభాతి
 వానవలనఁ బరాగంబు ♦ లీన మగును.
 మేలు సేయువారి ధనంబు ♦ మెండుకొనెడు
 రీతిఁ బొలములపైరు న ♦ మృద్ధి గాంచు.
 నాస్తి కులప్రభ వోలె ఘు ♦ నాఘనయుత
 నిశల ఖిద్యోతరాజి రా ♦ ణించు చుండు.
 కడు స్వతంత్రుఁగా లగు చేడె ♦ చెడెడుమాడ్కి
 నధికవృష్టియుక్తక్షేత్ర ♦ మఱును గాదె.
 బుధుఁడు మదమోహయుగళంబు ♦ బుచ్చుపగిది
 విజ్ఞకృషేకుఁడు గాదముం ♦ బెఱికి వేయు.
 ప్రకటకలికాలమందు ధ ♦ ర్మంబుఁ వోలెఁ
 జక్రివాకాదిఖగతతి ♦ సనెడు నిపుడు.
 తెలివి గల వారి హృదిఁ గోర్కి ♦ గలుగ నట్లు
 లూషరక్షేత్రమునఁ దృణ ♦ మొదవదు గద.
 ఒప్పదముగ నేలంబడు ♦ చుండురాజ్య
 మందుఁ బ్రజ లభివృద్ధిని ♦ బొందుపగిది
 నవనితలమున నిక్కాల ♦ మందు సకల
 జుఱువులు వృద్ధి గాంచుచుం ♦ జనును గాదె?

ఎఱుక గలిగిన పిమ్మట ♦ నెల్ల యింది
యములు శాంతించి నిలుకడ ♦ నందు నట్టు
తెచట నుండెడు తెరువరు ♦ లచటనె నిలు
తురు గదా మెండు గా వాన ♦ గురియుకతన.
విగూణ పుత్త్రిడు గలిగిన ♦ పిమ్మటఁ గుల
ధర్మములు నిలువక వేగ ♦ తరలుఁఫక్కి
దనరుప్రతికూలచండవా ♦ తంబువలన
వృద్ధి గనిననీరదపంక్తి ♦ యెగిరి పోవు,
సజ్జనసహవాసంబుచే ♦ జ్ఞానము మఱి
కుజననంగతి నజ్ఞతి ♦ గూరురీతి
జలజబాంధవకాంతిచే ♦ వెలుఁగు వఱియు
మబ్బుచేతను జీకటి ♦ మలయుఁ గాదె.
దీనిఁ బూని శ్రీవిక్రమ ♦ దేవవర్మ
యనువదించె హిందీనుండి ♦ యాంధ్రమునను.

శ ర దృ తు వ ర్ణ న ము.

గీ త త తి.

సాధువు తులసీదాసుండు ♦ శరదృతువును
బొగడి యున్న వాఁ డిట్లులు ♦ పాలు పెసంగ:—
వృష్టిసమయుము వృద్ధత ♦ నెనయునట్లు
తెల్లు పుడమిని నిండారి ♦ పెల్లుపూచు.
పిసినికి ముదంబు సమసెడు ♦ విధమునఁ బథ
గతజలం బెల్ల నింకు న ♦ గస్తి దోఁవ.
బుధునిహృదయఘ్న గతమద ♦ మోహ మగుచు
నిర్మలం బగుగతిఁ దటి ♦ నీనరోవ

రముల సలిలము విమలమై ♦ పాణినమితి
 మనముఁ గరము నాకర్షించుఁ ♦ గనిన దాని.
 జ్ఞానిమమత వోవుపగిది ♦ నదనరోవ
 రములసలిలంబు శుష్కించుఁ ♦ గ్రమము గాను.
 సమయమున సుకృతము ప్రకా ♦ శమగుమాడ్కి
 ఖంజనము లగపడు శర ♦ త్కాలమందు.
 * నీతినిపుణ్యపుని కార్య ♦ నిచయ మట్లు
 పంక రేణురహితభూమి ♦ వఱలుఁ గరము.
 బహుకుటుంబి సంపద లేక ♦ వగచురీతి
 ర్ముషవితతి నీరు లేక ని ♦ చార మొందు.
 నృహరిరతు లిచ్చ లేక వ ♦ ర్తించుపగిది
 విశదముగ నింగి గు మేఘ ♦ పితతి లేక
 ఖండభక్తిసంయుక్తున ♦ కుంపభక్తి
 వలె నపుడపుడు మాత్రము ♦ వాన యడరు.
 నాలుగాశ్రమములనుండు ♦ నరులు భక్తి
 మొదవినం బరిశ్రమమును ♦ వదలుభాతి
 నృపులు భీక్షకు ల్వణిజులుఁ ♦ దపసులుఁ దమ
 నెలవులను జూసి యేగుదు ♦ రెలమి నిపుడు.
 హాశరణ మొంది వర్తిల్లు ♦ నరుడు వోలె
 లోతునీట నుండెడుచేప ♦ లు సుఖించు.
 సత్యనిర్గుణబ్రహ్మాంబు ♦ సగుణ మగుచుఁ
 దోచి నట్లు లె వికసిత ♦ తోయజములు
 గలిగినవి యై సరస్సులు ♦ గన్నులకతి
 మోద మొనగూర్చు నిక్కాల ♦ మునఁ గనంగ.
 భ్రమరసంఘాత మనుపమ ♦ ధ్వని నొసర్చు;
 లలితఖగపాళి గూసెడుఁ ♦ బలువిధముల.
 పరులసిరిఁ గొంచి దుర్జను ♦ ల్వగచుభంగి

* పాకాంతరము. — విగతదుర్లభ్యవృత్తార్థ ♦ వితతిభాతి.

క్షపను బొడగని చక్రవా ♦ కములు గుందు.
 పురహరద్రోహి సుఖమును ♦ బొంద నట్లు
 చాతకావళి గడుడప్పి ♦ చేతఁ బొగులు.
 సాధుదర్శన మఘమును ♦ జంపురీతి
 విమలశశి శారదాతప ♦ శ్రమ మడంచు.
 భక్తు లిందిరేశుని జూచు ♦ వడుపునం జ
 శోరములు శశి బొడగాంచు ♦ గుతుకమునను.
 కులము ద్విజులగ్రోహముచేతఁ ♦ గుంకుకరణి
 నీగలును దోహలును జచ్చు ♦ హిమమువలన
 నద్గురువు లభించుటచేత ♦ సంశయమును
 భ్రమమును దొలంగుభంగి శ ♦ రత్నమయము
 వచ్చుటంజేసి పుడమిని ♦ బఱఁగుకీట
 నంచయ మెఱుంగఁ బడక యె ♦ చనును గాడె?
 దీనిఁ బూని శ్రీవిక్రమ ♦ నేవవర్మ
 యనువదించె హిందీనుండి ♦ యాంధ్రమునను.

బు ద్ది హీ ను లు.

[తేటగీతులు.]

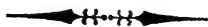
అయ మెన్నక వ్యయమును జేయువారు
 ఋణముఁ జేసి నేలను గొన నెంచువారు
 విత్తమును బొంద లోభుల వేడువారు
 జూడమున సొమ్ము గడియింపఁ జూచువారుఁ
 గుడవకయు సీయకయు సొమ్ముఁ గూర్చువారుఁ
 గులటఁ బెండిలి యై యీనుఁ గొనెడువారు
 మిసిమిగలబాలఁ బెండ్లి యశాముసలివారుఁ
 బై మెఱుంగును గని నంత బ్రమయువారు

నెమ్మి వెలయాలిపలుకుల నమ్మవారు
 బలము గలిగియుఁ బని మాని మెలగువారు
 అలవి గాని దానిని జేయ వలచువారు
 విగతకార్యంబులకొఱకు వగచువారు
 స్వప్రతిభఁ జెప్పికొని తుష్టి పడెడువారు
 బరులదోషంబులనె యెంచి పలుకువారు
 నితర్జను లజ్జ లని నిశ్చయించువారు
 దామె విజ్ఞుల మని మదిఁ దలఁచువారు
 సనియమాధ్వంబునఁ గడంగి యరుగువారు
 నై హికసుఖంబె పురుషార్థ మనెడువారు
 జగదధీశుండు లేఁ డని చాటువారు
 బుద్ధిహీను లొదురు సుమీ పుడమియందు.

వా న కారు.

గీ॥ వానకారున రెండవపక్షనిశిని
 మబ్బుచేతను శశి జేమి మహిని మింట
 సాంద్రతమ మగుతమము ప్రచారితమయి
 యాబుతువుకాళికాయుక్త మగుటఁ జాటు.
 మెఱుము దానివెలుగు నాల్కు; యుఱుము భయద
 గర్జనము; గాలి హసనము, కరక లెన్న
 మాలయందలిశిరములు; రాలువాన
 యాతలలనుండి కాఱెడునసౌ మరయ
 నలుపుతో నొప్పునష్టదిక్కులె పటంబు
 కరము వెఱపించునాహువుఁ గనుచుఁ బిఱికి
 రిక్కగమి మబ్బుచాటున నక్కు; భక్తి
 గలకృషీవలనంతటి యలరు మదిని॥

నీతికంద్రాతము.

శ్రీరాధాసుందరముఖ

సారసమధుపా! ముకుంద! సభ్యతకై సాం
పారంగఁ గందవ్రాతము
నే రచియించెదను నీతినిచయము వెలయన్.

కేశవ! భావింపంగా

నాశాన్వితజనుఁడు దాసుఁ డగు నందఱకున్
దేశాధిపత్య మున్నను
లేశంబును సుఖముఁ బొంద లేడు దనమదిన్.

నారాయణ! యాపదచే

కూరెడుసమయంబునందుఁ గొంచెం బయినన్
ధీరతఁ బాయదు గాదే?
ధీరవరునిమానసంబు దృఢతర మగుటన్.

మాధవ! కామము లోభముఁ

గోధము నజ్ఞునిగఁ జేయుఁ గోవిద్మనెనన్
బోధమును గోరుమఁజూడు
దా ధీ నిడదీక వానిఁ దరలింపఁ దగున్.

గోపింద! యమృత మయినను

వావిరి యగునేని గరళభావము నొందున్
గావున వివేకి మితముగ
నేవస్తువు నైన వాడుటే యుక్త మగున్.

శ్రీవిష్ణూ! యధికముగా

నేవారికిఁ తెలియు వానిహృదయము సందే
హావృత మై వర్తించును
భావింపఁగ నీదుమాయ ఒహుచిత్రముగా.

మధుసూదన! మూఢుడు బహు

విధముల గౌరవము నొంది వెలయుచు నుండన్
బుధశూన్యము లగుపట్టుల
నుధ దొరకనిచోటునందు సుద్ధవిధముగన్.

కనఁగఁ ద్రివిక్రమ! యెవ్వం

డొనరించెడుచేత వాని కొప్పుగఁ దోచున్
పను లన్య లెంతబాగుగ
నొనరించిన వానియందు నోగె యగపడున్.

శులమును గని చుట్టటికము

సలుపుజనుఁడు వామనా! సుసౌఖ్యము నొందున్
స్థల మెఱుఁగుచు వసియించినఁ
గలుగదు గద మదికి వంత గా నంతయినన్.

వాసన కర్మఫలం బగు

వాసనవలననే జనించుఁ బ్రాణివితతికిన్
వాసిగ స్వభావము కనక
వాసా! శ్రీధర! గజాధిపతిపరిపాలా!.

గుణికంఠ హృషీకేశా!

గుణివేషధరుండు దోచు గురుతరునివలెన్
మణివరముకంపె గృత్రిమ
మణి దగు రమ్యతరకాంతిమంతం బగుచున్.

బొం కొకటి గప్పఁ బూనుచుఁ

గొంకక పది బొంకునుడులఁ గూయుదురు ఖలుల్
నంకటనమయము నందును
బొంకరు గద పద్మనాభ! పుణ్యాభిరతుల్.

వావిరి నమ్మెటవేటులు

పావకునకు లోహనహితవాసమువలనన్,

గావున దామోదర! కుజ

నావలినహావాన మధికహానిదము నుమీ.

శంకభయంబును లోకా

తంకంబును జిత్తమునకుఁ దగులనికతనన్,
సంకర్షణ! దుర్మార్గుఁడు

జంకక యొనరించు నెగ్గు సామికి నైనన్.

నాలుకకొన నమృతంబును

హాలాహల మొదిలి యుదరమం దుండుట నా
భీల మగుఖలునిచేరిక

వైశమ శ్రీవాసుదేవ! వర్జింపఁ దగున్.

తులసీవనిఁ బ్రద్యుమ్నా!

కలంజము జనించుమాడ్కిఁ గావురుషుఁడు న
త్కులమున నరుదుగఁ గలిగి వి

మలకులమర్యాద నగ్గిమంటం బెట్టున్.

ఁనిరుద్ధా! కుచ్ఛితకుల

మున నొకనమయంబునందుఁ బొడమును గాదే?

యనావద్యగుణుఁడు బొగ్గుల

గనియందు వినిర్మలమణి గలిగెడుభంగిన్.

పురుషోత్తమ! కడులెస్సగఁ

బరికింప జగంబునందుఁ బామరులును ధీ

వరులును లేరు నిజంబుగ

నరుమది భ్రమ కెఱుకకు నదనం బయి తగుటన్.

పండితుఁడు మితాలాపి య

పండితుఁడు నదస్సునందు వదరును మిగులన్

నిండినకుండ యధోక్షజ!

యుండుఁ దొణక కెప్పుడు నద్ది యూఁపంబడినన్.

నూతనము శ్రేయ మనియుఁ బు

రాతన మతిహేయ మనియుఁ బ్రాజ్ఞుడు నరసిం
హ! తలఁపకుండ నెరపును

బ్రీతిని దత్త్వం బెఱింగి విమలమనముచేన్.

ధనికునిచెంతకు యాచక

జన మచ్యుత! యేగు నితరనన్నిధి కెపుడున్
జనదు గుడ ముండుతానం

బునకుఁ బిపీలికనమూహము సనును గాడే?

తనయును రేగినను జనా

ర్దన! మానము విడువ లేడు తతపీర్వుఁ డెటన్
గన మానవిహీనుఁడు జీ

వనమునె కడు దొడ్డ దనుచు భావన సేయున్.

తలపంగ ఘనునివచనము

శిలాక్షరమువోలె మిగులఁ దిర మై యొప్పున్
జలలిపివిధముగ నీచుని

పలు కస్థిరభావ మొంది పరఁగు నుపేంద్రా!..

నరునకు స్వకీయదోషము

గురిగింజవిధంబుగానె గోచర మగుఁ గా
పరుఁ డొనరించినదోషము

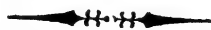
ధరాధరమువోలె దోచుఁ దనమదికి హరి!

శ్రీకృష్ణ! యనంత్రపుండు

నాకమునకుఁ జనిన మేరునగముం గనినన్
లోకేష్ఠితుసుఖముం గన

లేకుండును జుమి విషాదలిప్తహృదయుఁ డై.

జగన్నాథ నిందాస్తుతి.

గీ తి త తి.

ఓజగన్నాథుడా! నిన్ను నోకృపాస
ముద్ర! యనుచును బిలుతురు భూరి భీతి
నంతె కాక నీ కాపేరు సుంతయేని
చనునె? నీహృది గరుణారసమ్ము గలదె?||

పా లొసంగెడు భామినిపాణములను
గొనెడునిను వెందు గలదె? పూతనను బూర్వ
మేమి చేసితివో స్మరియించు కొనుము
మఱచినను మాత రేణుక నృననునుండి||

జనులపాణము బ్రినుకాలసర్ప మవుగ
యరయ నీకుఁ బామునకు సామ్యంబు గలదు
చక్రచిహ్న ముండుట దానిఁ జక్రి యందు
చక్రహస్తుండ వగునీవు చక్రివి గద?

భోగ మని పడగకు నందు పొంది దాని
నద్ది భోగి నామంబుతో ననురు చుండు
భోగము లనేకములు గల్గుపురుషవరుడ!
యెట్లు భోగివి గావొ నీ వెంచ గలవె?||

లన్ని చోట్లఁ జరింపకే యహియనియెడు
సర్ప మనెడునాఖ్యల నద్ది చాటఁ బడెడు
నన్ని నెలవులఁ జరియించు సచ్యుతుండవు
చెల్లవే నీకు నారెండు పేళ్లుఁ దలఁప?

కుండలమువోలె నది చుట్టుకొనుట జనులు
దానిఁ గుండలి యందురు గాని దివ్య

కుండలంబులు గలనీకె కుండలి యను

నామ మెంతయు నొప్పు నెన్నంగ మదిని॥

నడుచుటం బాదములు లేక నాగవన్న

గాఖ్యలను బొందె నద్ది; నిరంఘ్రి వగుచు
ఋషులమానసంబులఁ జరియించునీకు

నొప్పు చుండెడు నానామయుగ్మ మభవ! ॥

అడుగు లిలఁ గాన రామి గూఢాంఘ్రియనుచు

బలుకఁ బడు నద్ది; నీపాదములు విరించి
కై నఁ గానంగఁ దర మానె? కాన నీదు

పట్ల నానామధేయ మన్వర్థ మగును॥

అద్ది చక్షుశ్శ్రోతోనామ మందుఁ దనదు

కనులతోడనే విచుచుంట కతనఁ, జెవులు
లేక వినువాడ వగునీకు నోకజాక్ష!

చెల్ల దే తదాఖ్య నిడంగఁ? జెప్పు మీవ!

కుటిలగతి భుజగాఖ్యను గొనియె నద్ది

నీవు భుజగుండ వలగొల్ల నెలతఁలకును
అద్ది మంత్రవశ్యంబు; నీ వరయ నామ
మంత్రవశ్యుండ వగుదు రమాకళత్ర! ॥

ఇంత చాలదే? నీగుట్టు నింకబైటఁ

జెట్టినంతన నగుదురు పెఱలు విన్న
నీకు దాసుండఁ గావున న్నేనెఱుంగఁ

గొదవ గలుగదు; చెడదు నీగొప్పతనము ।

ఇంతయే నాకుఁ జాలు నాయంతమందుఁ

జెలిమి నీపేరు స్మరియింపఁ జేసి పిదప
నీకు నిచ్చుకు వచ్చెడునెలపు నిమ్ము
వామదేవపూజితదేవ! వానుదేవ!

మాయా మహత్త్వము

శస్త్రవిజ్ఞాని డార్విను జడమునుండి
యెఱుక జనియించె నని నమ్మె దృఢముగాను.
జయయుతుండు ధీరుఁడు నెహలియను మూషి
కమును గనినంతనే భీతిం గలఁగు చుండె.

పండితప్రవరుఁడు గేఱు పణ్యవీధి
వేఁపి జూచినంతన కడు బెదరు చుండె.
జితవిరోధి యామార్షలు మేకు పిల్లఁ
జూచినంతనె మిక్కిలి సుక్కు చుండె.

ఇలఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచినరాణి యెలిజబెత్తు
చా వనెడిమాట వినినంత జడియు చుండె.
కవులలో మేటి బైరను భువిని బ్రేత
చయము గల దని నమ్ముచు జంకు చుండె.

ధివ్య మగువక్త బ్రాహ్మ సుధీవరుండు
జగదధీశుండు లేఁ డని చాటు చుండె.

హింస వల దనుగాంధి దా నియ్యకొనియొ
గూల్చుటకు రోగపీడితగోవు నకట!

ప్రేమకు మాఱుగా నిటువంటిభ్రమ గలుగుట
మాయయొక్క మహత్త్వమే మదిఁ దలంప.

పూ రు ఘం డు.

గీ॥ ఇడుమ గలుగంగ ధైర్యంబు విడనివాఁడు
కడఁగుపని ముగింపం బట్టు గలుగువాఁడు
దై న్య మెప్పుడు నొంపక తనరువాఁడు
పుట్టవారిలో నిక్కంపుఁబూరుఁడు.
న్యాయ మెప్పుడును విడువక నడుచువాఁడు
చెప్పుభంగిఁ గార్యంబులఁ జేయువాఁడు
పిటికతసమును మదినుండి పెఱుకువాఁడు
పుట్టవారిలో నిక్కంపుఁబూరుఁడు.

ఉ॥ ధూపము గాలుచు న్ననుజతుష్టిఁ బొగం దగఁ జేయు చుండఁగా
దీపము గాలుచుం దనదుదీప్తి ని లోకుల కిచ్చు చుండఁగా
శ్రీసతిభక్తుఁడై జనుల సేమము సేయఁ గడంగుపూరుఁడు
డాపద కింక మిత్తికి రవంతయు జంకు నె? పూన్కి మానునే?

గీ॥ శశికి జ్యోత్స్నకు మఱియును సవిత కాత
పమునకుం గల భేదమే బ్రహ్మమునకు
జీవునకుఁ గల దంచు వచించుఁ జమ్మి
మనుజువితతికిఁ జైతన్యమతవరంబు॥

పారాంతరము.

గీ॥ శశికి జ్యోత్స్నకు మఱియును సవిత కాత
పమున కెటువంటి భేదమో బ్రహ్మమునకు
జీవునకు నట్టిదే యని చెప్పుఁ జమ్మి
మనుజువితతికిఁ జైతన్యమతవరంబు॥

ద శా వ తా ర త త్త్వ ము.

- గీ॥ జగమునకు నాది జల మాట జలచరంబె
 యాదిఁ బ్రభవించె నని మీన మవనిఁ జాటు
 భరణి గొత్తగఁ గలుగంగ స్థలజలచర
 సమితి ప్రభవించె నని చాటు కమరవరము
 అతిరజోగుణయుతమృగ మవలఁ బొడమె
 ననుచుఁ బ్రకటించుఁ గద వరాహంబు దలఁప
 అవల మృగనరగుణయుతవ్యక్తిచయము
 పొడమె నని చాటు నరసింహమూర్తి యెన్న
 పదపడి యపూర్ణమానవు లొదవి రనుచు
 వామనావతారము నేయుఁ బ్రకటనంబు
 మొదట నరులు రజోగుణపూర్ణు లనుచుఁ
 బరశురామావతారంబు బయలు పఱచు
- పిదప నిక్కంపుగృహమేధి వెలయఁ గలిగె
 సనుచుఁ దెలుపును శ్రీరామజనవరుండు
 ఆవల నరులకు మూఁడవయాశ్రమంబు
 గలిగె నని ప్రకటించెడు బలుఁడు గనఁగ
 సత్యగుణరాశి సన్యాసి సంభవించెఁ
 బిదప నని బుద్ధరూపంబు వెల్లడించు
 దుష్టహరుఁడు సజ్జనసుఖదుండు నై న
 స్వామి గలిగె నావల నని చాటుఁ గల్గి
 చూడ రామత్రయము పరశువును గార్ము
 కాశుగములను హలమును హస్తములను

దొడుగు టవి సాటు మనుజులు దొల్లివనుల
నఱుకు టావలఁ బోరు టనంతరంబు
పుడమి దున్నుట క్రమముగాఁ బొడమె ననుచు.

సత్యమును బాయఁ జన దని; సాధుజనుల
సాయమును జేయ వలె నని; జన్మభూమి
గారవించుట దగు నని; కడఁగి శీతల
సాఁక వలె నని; మఱి బ్రహ్మచర్య మొనరఁ
జేయి వలె నని; శఃశ్రీలశ్లేష ముంపఁ
దగ దని; గృహస్థధర్మంబు దగ నొనర్ప
వలె ననియు; సుదాసీనత భవ్య మనియు;
రాగరాహిత్యమే సుఖప్రకర మనియు;
ధర్మసంస్థాపనంబు కర్తవ్య మనియు;
దెలుపు నవతారములకార్యములు జనులకు.

గ ర్వి య గు రా జ్ఞు.

గీ॥ కన్ను లుండియు ననదలఁ గాంచ కుండు
వీను లుండియు మనవుల వినఁడు సుమ్ము
నోరు గలిగియుఁ బలుకఁడు దీరుగాను
జేతు లుండియుఁ బనులను జేయ కుండుఁ
బదము లుండియు నడువఁడు బాట నెవుడు
హృదయ ముండియుఁ గృపఁ బూనఁ డించు కై న
లోకనిందకు మది జంకు లేక యుండు
గర్వి యగురాజ్ఞ శవతుల్యుఁ డుర్వియందు॥

బాలబోధము.

గీ॥ తల్లిగండుల నననరతంబుఁ బూజ
 నలుపుచుం బాలనము చేయ వలయుఁజామ్మి
 ఒదిగి యుండుము పెద్దలయొద్ద నీవు
 నడువు మీవిశ్వవిధులను గడవ కుండ
 సుస్థములుగ నుంచుము మనస్సును దనవును
 పనులఁ జేయుము యోచించి బాగుగాను
 అప్పుఁ గొను టగుఁ జమ్ము నిద్యంమ్ము దలఁప
 దానిఁ గొన నగు నేని బితానఁ దీర్పు
 ఇరువునకుఁ దగునట్లు మందిరముఁ గట్టు
 చేయు నిజవృత్తిని దురాశఁజెంద కుండ
 దరను దగ్గించి యమ్మకు ధాన్యములను
 అర్కజదినంబున శుభ మభ్యుజనంబు
 ఇల నిరోధ ముత్తమము, నిర్వృతి యధమము
 పరులయీవుల నడ్డగింపకుము నీవు
 పెఱల కెఱింగింపకుము నీదువిత్తగరిమ
 ఇచ్చుదాని గ్రహీతయె మెఱుఁగు టొప్పు
 దానధర్మములను జేయఁ బూను మెపుడు
 ఇతరులకు నిచ్చి పిమ్మటనే భుజింపు
 శాస్త్రకథితంబులందు నశ్రిద్ధ దగదు
 నిక్కముగ నెఱింగినదానినే నుడువుము
 అన్యులను వేడు టది నై చ్య మగును జామ్మి
 చనెనువలకు సద్గ్రంథంబులను జదువుము
 పలుకుచుండుము ప్రియవాక్యములనె యెపుడు
 కవటమైత్రీ యుపద్రవకరము సుమ్మి
 విషయసక్తుల సంగంబు విడుచు టొప్పు

సజ్జనులమైత్రినే సదా సలుపఁదగును
 పొదల నీయకు మెప్పుడను మదినివంత
 సతత మఖిలాధిపతిభక్తియుతుండ వగుము॥

నీ త్రి గీ తు లు.

తనువు శుష్కింప వాడును మనసు; నాన
 బుద్ధిబలమడుగంటుట పొనఁగూఁగాన
 జనుఁడు నుస్థముగా నిజతనువునుంప
 సర్వదా యత్న మొనరింపఁ జనును గాదె?
 జనుఁడు మితిలేనిబంగారుఁ దనగృహమున
 గూర్చ సర్వదా చింతతోఁ గుందుచుండుఁ
 గాని మృతినొందుతఱిఁ జల్లిగవ్వనై న
 బాళిఁ దనవెంటఁ గొనిపోవఁ జాలఁ డకట!
 ధనమునందును బ్రతుకునందును నరుండు
 దనివిఁ గనఁడెంతధనముఁ బొందినను మఱియుఁ
 బొందఁగోరును; శతవర్షము లిల మనిన
 మఱియు మని యుండఁగోరును మమతవలన.
 అంత చనుటకంటెఁ గొంత దక్కుటమేలు
 కున్మపనగరికంటె వనముమేలు
 మానహానికంటె బ్రాణహానియేమేలు
 పడవుఁగూడుకంటె బస్తుమేలు.

చమత్కార గీతియుగము.

ఎద్ది తృష్ణాకరము? శశి కెద్ది గుఱుతు?
చిన్ని కృష్ణుండు వ్రజమునఁ జేసె నెద్ది?
నిను వ దేమగు? నాగుఁబా మొనఁగు నెద్ది?
యెద్ది సురలకు సంతస మెనఁగఁ జేయు?
నోయి కెట్టి సంస్కృతహాప మొగవు? రాము
మానసము నెద్ది హరియించె? మాన కనుచు
నొకడుఁ ప్రశ్నింప మఱి యొకం డూఁది పలికె
లలిని “హేమసారంగలీలా” యనుచును!

అశ్లీలవిగ్రహవిషయము.

కొన్ని ప్రాచీనదేవాలయములపై నశ్లీలవిగ్రహములు గలవు గదా.
అట్లుండుటకుఁ గారణ మేమి యని కొందఱునన్ను నడుగు చున్నారు.

దేవదర్శనముకొఱకు నేగువారి మానసనిశ్చలతను బరీక్షించుట కై యట్టి విగ్రహములు నిర్మింపబడె నని కొందఱును, దేవాలయము లకు దృష్టిదోషము దగుల కుండుటకై యట్టి విగ్రహములు నిర్మింపం బడె నని మఱి కొందఱును జెప్పుదురు. కాసి— మొదటిపక్షమువారి ఫలుకులె నిజమగునేని, మనపూర్వులను బ్రతారకు లన వలసి వచ్చును. అట్టి విగ్రహములను జూచునపుడు సాధారణజనులమానసము చలించు కుండునా? ఒకయువకునియెదుట మనము గూర్చుండి దబ్బితొనలను న మలుదు మేని వానినో రూరకుండునా? ఇంక రెండవపక్షమువారిఫలు కులే నిజ మగునేని, మనపూర్వులను జ్ఞానహీను లన వలసి వచ్చును. జను లదృష్టిదోషమువలన తాతికట్టడము గూలు నని జ్ఞానులు నమ్ముదురా? కనుక నట్టి విగ్రహములనిర్మాణమునకు వేఱుకారణముం డవలెను. నాకుం దోచుకారణ మిటు వివరింతును.

అశ్లేలము లని యిప్పుడు పరిగణింపఁబడు కార్యములు సృష్టిస్వభావము లగుటవలనఁ బూర్వులు వాని సంతనింద్యములుగాఁ దలంపకుండిరి. నాయీయాశయము సర్వదేశస్థితకవికృతకావ్యసమర్థితము. అట్లనుటవలన వారట్టిపనులను బట్టబయటనే చేయు చుండిరనుట నాయుద్దేశ్యము గాదు. ఇప్పటిమనుజు లెవ్వరు నట్టిపనులను బహిరంగముగాఁ జేయ కున్నను, శునకాదిగ్రామ్యమృగములును గుక్కుటాదిగ్రామ్యపక్షులును బహిరంగముగాఁ జేయునశ్లేలకార్యమును జూచి సహించునట్లే, పూర్వు లశ్లేలవిగ్రహములను జూచియు నశ్లేలవర్ణనములను వినియు నవి స్వాభావికము లనునుద్దేశము గలిగి సహించుచుండిరి.

సృష్టింపఁబడు ప్రత్యేకపదార్థమును బ్రకృతియొక్క వికారమేయనియుఁ బ్రత్యేకపదార్థములోపల బ్రహ్మము విరాజిల్లు ననియు నార్థమతము. ఆమతానుసారముగా జగముయొక్క బహిర్భాగము ప్రకృతిమయము సంతర్భాగము బ్రహ్మమయమును. జీవము గల ప్రత్యేకపదార్థసృష్టికి సమవాయకారణము మిథునకర్మమే యనుట సుస్పష్టము. “బ్రహ్మాండ మేవ పిండాండం” “దేహో దేవాలయః ప్రోక్తః” అను వచనములనుబట్టి జగముయొక్క సూచనయే దేవాలయము; బ్రహ్మముయొక్క సూచనయే దానిలోనిమూర్తి. కనుక దేవాలయముయొక్క బహిర్భాగము ప్రకృతిమయ మని సూచించుటకే యందు నశ్లేలవిగ్రహము లమర్పంబడెను.

అ శ య ము.

ఈమాసము (జనవరి 3౮) ద్వితీయసప్తాహప్రారంభమునఁ జెన్నపట్టణమునందు నాంధ్రదేశముయొక్క యోగక్షేమములకొఱకు నాంధ్రమహాసభ జరుగ నై యుండుట సమంజసము. జగదీశునికృపవలనఁ బ్రత్యేకకార్యములు యుక్తముగా నెఱవేఱుం గాక!

ఓకానా కప్పుడొకసభఁ గూర్చి యందుఁ గొన్నిప్రస్తావనలు గావించి సంతన సభ్యులమనోరథములు నెఱవేఱువు. పట్టుదలతోడఁ బనులు సేయు చుండినం గాని కార్యములు సఫలములు గావు.

క॥ పను లాను బ్రయత్నముచే

తన కా పవి బహుమనోరథము లున్నంతనో

దనగృహ నిద్రించినహా

ఘనముఖమునఁ జొచ్చునే? మృగపక్షికర మెటక॥

కనుక నాంధ్రమహాసభాసభ్యులు సభ ముగిసినతోడనే తమకర్తవ్యము పూర్ణ మయిన దని తృప్తి నొందక వాంఛితకార్యములు సఫలము లగువఱకును యుక్తవిధానముల నాచరించు చుండ వలె నని హెచ్చరించువాడను.

చెన్నపట్టణమునందుఁ బ్రకటిత మగు నాంధ్రప్రదేశ్ కారత్న మాంధ్రదేశముయొక్కయుఁ దెలంగాణములయొక్కయు సామంతముల టెంకు మొదటనుండయుఁ దిగు దిశలో బాటు ఒడు మున్నది. అది దాని పరిత్రవవలన నది యాంధ్రప్రదేశ్ సహజరణమువలన నల్లలును గలక!

‘సన్నయభట్టయగము’

(కొన్నియాక్షణములు)

శన్నయభట్టారకుని నివాసస్థానము తేలు కనియు, సంస్కృత మహాభారతము నిర్వచన మనియు, నాంధ్రమహాభారతము గద్యపద్యాత్మకముగా రచించియున్న నూతనసంస్కృతి యనియు, జంబువుగఁ గావ్యరచనము దావిడసాంప్రదాయ మనియును గ్రీ దటివారపుష్పస్థాపత్రికయందుఁ బ్రకటిత మయ్యెను

తేలుకు సన్నయభట్టారకుని నివాసస్థాన మయినట్లు ప్రమాణ మొసంగఁ ఒడ లేదు. ప్రమాణపహీన మగుసిద్ధాంతము గ్రహించి ఒడను. సంస్కృతమహాభారతమునందు వచనములు గలవు. చలపూరచనము దావిడసాంప్రదాయ మన వీలు లేదు. అది సాంస్కృతసాంప్రదాయమే. తల్లక్షణము:—గద్యపద్యాత్మికం కావ్యం చలపూరిత్యభిధీయతే॥ ఇతి॥

‘నన్నయభట్టయగము’

నాకుఁ దోచుదానిని వెల్లడించుటయే నామతము. వాదోప
వాదములను బెంచి పత్రికల నించి కాలహరము నేయువాడను గాను,
నామతమును లోకము నిజేచ్ఛానుసారముగా గ్రహింపవచ్చును.

సంస్కృతమహాభారతమునందు వచనములు గల వని నేను దెలి
పితిని. దానిని శ్రీయుత శిష్టారామకృష్ణశాస్త్రిగారు రంగీకరించిరి. వచ
న మిట్లు లుండ వలె నని కాని, యింత వట్లు లుండ వలె నని కాని
వియమము లేదు. అది ఛందోద్ధము గా కుండుటయే నియమము.

జంపుపు సాంస్కృతసాంప్రదాయమె యని నుడివితిని. సంప్ర
దాయ మనఁగా గురుపారంపర్యము. సంప్రదాయమే సాంప్రదాయ
ము. బౌద్ధానుములందును వైదికాఖ్యానములందును సంస్కృతమహా
భారతమునందును వచనములు గల వనియుఁ జంపుపు గద్యపద్యాత్మిక
మసియును శ్రీశాస్త్రిగారు సెలవిచ్చుటవలనఁ జంపుపు సాంస్కృతసాం
ప్రదాయమె యని వా రంగీకరించి రనుట దెల్లము. కాబట్టి “కృష్ణా
పత్రిక” యొక్క గతసంచికయందు వెలువడిన వారిసుదీర్ఘప్రతి్యుత్తర
మనావశ్యకము.

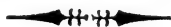
నన్నయార్యుని నివాసస్థాననిర్ణయమునకు సుస్పష్ట మగుప్రాచీన
పండితప్రమాణ మియ్యవలెను. ఊహముతోడనే నిశ్చయింపఁబడిన
యర్వాచీనులప్రమాణము సంగీకరించుట యసమంజసము వారు
“తణు” కన్న, నేను “పా” కందును. ఊహమునకు మేర లేదు గదా!

“చాతుర్వర్ణ్యమ్”

“చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మవిభాగశః” అనుగీతా
వాక్యమునందలి “చాతుర్వర్ణ్యమ్” అనుపదమునకు నాలుగుజాతులః

గొంద అర్థని రయమును జేయుచున్నారు. అది సగియగునర్థము గాదు. గీతోద్దేశ మట్లే యగునేని “చతుర్వర్ణాః” అని కాని “చాతుర్వర్ణాని” యని కాని యుండి యుండును. అట్లు లేదు. చాతుర్వర్ణ్య మనఁగా నాలుగుజాతులధర్మ మని యర్థము. అనఁగా బ్రాహ్మణధర్మము, క్షత్రియధర్మము, వైశ్యధర్మము, శూద్రధర్మము నని తాత్పర్యము. ఈ నాలుగుధర్మములు సకల దేశములందు నెల్లప్పుడును గలవు.

శ్రీ కృష్ణుడు జూరు డా?

సంపాదకమహాశయా,

ఈ నెల (మే ౩౪) తే ౧౨ది ప్రకటింపఁబడిన భవదీయపత్రికయందున్న “బృంద” ను జదువుటవలన నాకుఁ గొంచెము మోదము ను మిక్కిలిభేదమును గలిగెను. మోదమునకుఁ గారణము తద్విషయ చమత్కృతి. భేదమునకుఁ గారణము యోగేశ్వరుం డయిన శ్రీకృష్ణునియందు జారత్వారోపణము.

శ్రీకృష్ణుడు పండ్రెండుసంవత్సరములకంటె నెక్కుడు కాలము గోపీగోవులతోడఁ గలసి యుండ లేదు. ద్వాదశాబ్దములబాలుఁడు జూరు డగునా? అతఁడు రాసక్రీడ పలిపి నట్లు మాత్రము సంస్కృతభాగవతముచందుఁ గలదు. రాస మొకవిధ మగుసృష్యము, కాని—జారత్వము గాదు. అర్వాచీనకవులు దమయిచ్చకు వచ్చునట్లు పద్యములను బాలలను గల్పించి యతనిని మహాజూరునిగాఁ జేసిండులకు మన మందఱమును విషాదింప వలెను. అట్లుండ నతనిజారత్వముకొఱకు నేటికవులు సైతము కథలను గల్పించుట మిక్కిలిభేదకరము గాదా? తమకథలనాయికా నాయకు లగుటకు భారతదేశమునందు ముప్పదియైదుకోట్ల జను లుండ నిప్పటికవులు పురాణస్త్రీపురుషులను దడిప నేల?

గోవిందశబ్దముయొక్క తత్సమస్పృథమైకవచనరూపము గోవిందుడు; “గోవిందు” కాదు.

“క్వా రే కార సంచి”

- “క్వా రేతో నద్భవేత్సదా” అధర్వణకారికావళి.
 “క్వా రేతో నై వ సర్వదా” హరికారికావళి.
 “క్వార్థం బై నయిత్తునకు సంచి లేదు” బాలవ్యాకరణము.
 “క్వార్థకయికారముకు సంచి లేదు” వెంకయ్యవ్యాకరణము.

“అ॥ వె॥ వారిజాతనేత్ర! క్వాప్రశ్నయంతార్థ
 మలు వచింతుఁ డెలుంగులుకులకును
 బై స్వరంబు లుండుపట్టులఁ బ్రీతితిభా
 వంబు గాని సంచి వాటపడదు॥”

అప్పకవీయము.

“గీ॥ ఇడగ వచ్చును ల్యస్తుపై నిత్యసంచి
 మాత్ర మొక్కొక్కచోటను మట్టుమీఱ
 కవిసంశయవిచ్ఛేదము.”

ఇట్లు లక్షణపేక్షలు తమతమ లక్షణగ్రంథములయందు వాగ్వియు
 న్నవాగు. నన్నయభట్టియ మనంబడు నాంధ్రశైల్యచింతామణియందుఁ
 గాని, అహోబిలపక్షితీయమందుఁ గాని, ఆంధ్రభాషాభూషణమందుఁ
 గాని, శ్లోలక్షణసంగ్రహమందుఁ గాని, పౌంధ్రవ్యాకరణమందుఁ గాని,
 సర్వలక్షణసంగ్రహమందుఁ గాని యీవిషయ ముదాహరింపఁబడి
 యుండ లేదు. ఈసంచి పనికి వచ్చు నని చెప్పినవారు భారతాదులలోని
 కొన్ని ప్రయోగములను జూపుచున్నారు. అవి లేఖకపాఠకప్రమాద
 పతీతము లని తక్కినవారు వానిని నవరింప యత్నించు చున్నారు.

పై నుదహరించినసూక్తములనుట్టి క్వా రే కారమునకు సంచి లే
 దనువారు గొందఱును, శ్రావీసకపుటలో గొందఱుప్రయోగములను
 బట్టి యట్టిసంచి గల దనువారు గొందఱునుఁగటవలనఁ దత్సంచిని
 గూర్చి మదీయాశయము నిట వివరింతును:—

పైని జెప్పబడినమాత్రములందు నప్పటివీయమున్న, బాలవ్యా
రణమును వెంకయ్యవ్యాకరణమును దత్తంధి గూడ దని సుస్పష్టము
గా జెప్పినను, అథర్వణకారికావళియు హరికారికావళియును దానిని గే
లము నిషేధింప లేదు. మఱి కవిసంశయవిచ్ఛేదము గొన్నిచోట్ల
సత్సంధిఁ జేయ వచ్చు నని సుస్పష్టముగా జెప్పుచున్నది. అథర్వణ
కారికావళిమతమున నది కేవలము నిషిద్ధమే యగు నేని, “నభవేత్క
దా” యని యుండక “నభవేత్కదా” యనియె యుండును హరికా
రికావళిమతమున నది కేవలము నిషిద్ధమే యగు నేని, “స్వదా” యని
యుండక “స్వధా” యనియె యుండును. మూడువ్యాకరణము లాసం
ధి లేమి నిత్యమనియు, మఱిమూడువ్యాకరణము లది పైకి మఱియు
నుడివెడిని. అట్టిసంధిని శాసనపూర్వకపులమతమును దత్తంధి నైకల్పిక
మనియె. కనుక శ్లోకశ్రుతికిం గుచోటఁ దత్సంధిని జేయ వచ్చున
నియును వెగటుగా నుడుచోటఁ జేయ రాదనియును స్థిరమైయుంట
నమంజునము. పరపదము మొదట య, క్ష, ష, వ లుండ నేని చెవి కింపుగా
నుండును. ఉ॥ కోరిచ్చెను, మునిఁ గీలెను, అణఁ చెట్టెను, చే నేగెను.
తెలియచ్చులుండునేని చెవి కింపుగా నుండదు. ఉ॥ వి నడిగెను, వ చ్చా
గెను; తి నుంచెను, ఁ ట్టుంచెను, చే రైక్యము; క నొదిగెను, తలఁచో
రైను, అ నాడుకఱచెను.

ధారుణీరూపము.

ధరాధరితీధరణిః (ధరణీ) ఇత్యాదినామములు గలభూమిని
“ధారుణి” యని కొందఱు తెలుగువారు వాడుచున్నారు. అట్లు
వారు వాడుటకుఁ గరణము సన్నయాశ్చర్యము నన్నిచోడుండును
“ధారుణి” యని వాడియుండుటయే. ఆకవీర్వురు లిద్దఱు వాడినంతనె
యారూపము శస్త్రము గా నేరదు. సంస్కృతశబ్దరూపములను శాసించు
విధికారము వారికి లేదు. వారు వాడినంతనె తప్పుగాదు. తప్పు

తప్పి. “సోమయాజికొడుకు శునకంబుఁ గొట్టిన నది యుచితాచార మనఁగఁ దగునె” అకవీశ్వరులును మనుష్యులె. మనుష్యులకు భ్రమప్రమాదములు గలుగును. కవీశ్వరుల భ్రమప్రమాదములను “మహాకవి ప్రయోగ” మనియు, ఋషులభ్రమప్రమాదములను “ఆర్షప్రయోగ” మనియు నందురు. ఆసమానద్వయతాత్పర్య మట్టిప్రయోగములు వారికె తగును; కాని యన్యులకుఁ దగ దనటయె. భూమి ధరించునది, కావున “ధారిణి” యనఁబడును. “ధరణి” యొక్క తదితరూపము “ధారణి” యగును. కనుక “ధారిణి” ధారణి” ధారణి” రూపములె శస్త్రము లనియు “ధారుణి” రూపము శస్త్రము గా దనియు నెఱుంగ నగును.

పయనపుఁజెల్లి కాఁడు.

అది వైశాఖపూర్ణి మానిశ. చంద్రబింబ మను “రేరాణిపూవు” జలరాశి యనునెలను గలిగి నీలాకాశ మనునారామమునఁడు విరాజిల్లుచుండెను. ఎండవేడిమిని బాగిలిన పుడమి వెన్నెల యనుగండము నలందుకొని యానంద మొందు చుండెను. విశదఘనశకలములు మలయానిలచలితము లయి తెలియనిస్థలములకు నేగు చుండెను. రిక్కలపిండు నా గరీశరీరాలంకృతాలంకారప్రకరము వలె నక్క డక్కడఁ జక్కఁగా నొప్పు చుండెను.

తొమ్మిదిగంట లయినతరువాత నేను వాల్తేరు రెయిల్వే స్టేషను నకు వెళ్ళి ప్రికి నేగ నున్న రెయిలు బండియందుఁ గలయొకమూడవతరతిపెట్టెయొక్క కొనగదిలోఁ బ్రవేశించితిని. అది జనశూన్య మయియుండుటవలన నుత్తరీయమును గప్పికొని యొకబల్లపైని బండుకొంటినిచింతాశీలు రగుణవులకుఁ గాని, ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులకుఁ గాని జనశూన్యమగుగది దొరకు నేని వారిమనములందు నూతనవిషయము లుద్భవించుటకు వలయు పడును; కాని- నావంటిసాధారణుని కది నిద్రాస్థాన

మెయగుం గదా! నేనాగదిలో బ్రవేశించినప్పట్లు గాబోలు నా చెలికాడు నా కెఱుక పడకయె యందు బ్రవేశించెను. అంత నాబండి గూసి కొంతదవ్వు నడచి పిదప బరు గెత్తుచు వాతశ్రోశము నీచుచు బోవు చున్నట్లు ప్రతీత మయ్యెను. అప్పుడు నాకు జిన్నకునుకు వచ్చెను. అంత నాచెలికాడు నే బండుకొనుటం గని నాముక్కు నొక్క కురిచి యనుకొని కాబోలు దానిపై సభివంశంగా నాముక్కు నెవ్వరో సూదితో బొడిచినట్లు తోచి “జననూన్యకౌష్ఠమునందు సూదితో నా ముక్కుం బొడిచి హాస్య మాడునైక్తి యెవ” రని తలపోసి, నేను జమం డను గా కుండుటవలన, “ప్రీతికియ నేయుటయె కర్తవ్య” మని భావించి నాచేతిని బై కెత్తి నాముక్కుమీఁదఁ బడ నైచితిని. టక్కురి యగునానెచ్చెలి నాచేతిచాటును దప్పించుకొని కూసరాగముఁ దీయుచు గ్రద్ద వలె నాచుట్టును దిరుగ సాగెను. మఱి కొంతసేటికి ఎరిసి కాబోలు నామెడను బీటగాఁజేసి యందు వసించెను. అంతతో నూర కుండక రక్తశోషణచురుబనదాసముకొఱకు నాయంగకములఁ దాఁకఁ గడంగుటఁ బరేంగిశజ్ఞాని నగునేను గ్రహించితిని. జనుఁడు భగవ్యవహారమువలన మిత్రుఁడు సభద్రవ్యవహారమువలన శత్రువు నగును. నాగ రకతతో నిండి పిక్కటిల్లునిక్కాలమునందు నానెచ్చెలి యాఁగిమయుగ జనవ్యవహారమును సలుప యత్నింప కుండె నేని, నే నుపయుక్తాభివ్యమిచ్చి యుండనా? అతిథిసత్కారమునకుఁ బ్రసిద్ధి గాంచిన భారతదేశమునందు జన్మించినవాడను గానా?.

పాఠకులు నానెచ్చెలిని గుర్తించియె యున్నను, బరిచయమును గలిగించుట యాచార మగుటవలన నట్లు పోనవచ్చువాడను. నానెచ్చెలి చిన్న చింతాకు వంటిఱక్కలును దుమ్మెన వంటికంఠనాదమును బొంది, గానాభిలాషమును రక్తపానకతూహలమును గలశ్రీవీరాధివీరవర శ్రీమశక రాజుగాను. ఆయన మనుజులకె కాక, పశుపక్ష్యాదులకును సుపరి చితుఁడు. నిజచరణములకు ధరారజము పోతు నది నానెచ్చెలి నడువక వ్యోమయానము వోలె నాకసమున నెగురుచుండును. సామంతు లాతనికి జడిసి రాతులందు దోమతెరజెయిలునఁ బడి యుండి, కలుగునుండి

బైటకు వెడలునలుక వోలె బ్రాతఃకాలమునందు బైటకు వత్తురు. వారి కాడ వాటిల్లు నేమో యని వాఁమంచములచుట్టును నానెచ్చెలి రే యంతయు గన్తీ దిరుగు చుండును; మఱియు వారు మై మఱచి నిద్రింప కుండునట్లులు గానము చేయు చుండును; అంతేకాక దోమతెర యందు రంధ్రముండు నేని, దానిగుండా లోనఁ బ్రవేశించి డాక్టరు వోలె నింజంక్షుల నిచ్చును.

“శరే శార్వం సమాచరేత్” అనున్యాయము నవసరించి నేను నామెడపై నొకపెద్దచటపుఁ జటచి, నానెచ్చెలి ననుఁ జూసి దివి కేగ ననియు నాతనిబండుగు లక్కడ లే కుండుటవలన శవసత్కారాదిర్కములను నేనేచేయ వలసి యుండు ననియుఁ దన్మరణసమాచారము వెల్లిడి యగు నేని, నే నురికంబమునందు వేల్చాడ వలసి యుండు ననియు ను దలంచితిసి; కాని- చతురుఁ డగునతఁడు నాచటపును దప్పించుకొని తనగుణగుణనాదముచేత నన్నఁ దిరస్కరించి చివ్వ వలెఁ బై కెగిరి వచ్చి నావడివీపున వసియించెను. అంత నే నతిక్రూర్ధుఁడ నై యిట్లు గర్జించితిని. —“ఓరీ- మూఢా! పాపీ! పాపండా! పతంగకులపాంశువా! నే నింతదనుక సహించితిని; కాని- యింక సహింపను. నేను ధన మిచ్చి టిక్కెటు కొని, యీబండి నెక్కి యున్నవాడను. నీవో టిక్కెటు లే కుండ నిందుఁ బ్రవేశించి నన్ను వేధించు చున్నవాడవు. నీవు టి; టి; ఐ, కంటఁ బడకుండుటవలన నిట్లు చెలరేగితివి. అతఁడు గాంచి యుండ నేని, ని న్నొకయర్థచంద్రప్రయోగముతో శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమునఁ జేర్చి యుండును. అది దప్పిన దని సంతసింపకుము. ఇదిగో నేను యుద్ధమును బ్రకటించి ని న్నెదుర్కొని నీవీచ మడంచెదను. యముఁడు దన కవిలెలో నున్ననీవేరుపైని గీత గీయ గంటమును బూనెను. నీరూపు మాపుటకుఁ గృతనిశ్చయుండను.” ఇట్లని యొకపెద్దచటపు నావీపుపై ని చఱచితిని. ఆదెబ్బ మశకరాజున కొ కింతేని హాని గలిగింప లేదు. కాని- నావీపునకు నొప్పి గలిగించెను. అంత నేను నిలుచుండి పిల్లి యె లకపైకిఁ బులి కుంచేలుపైకి డేగ పులుఁగుపైకిఁ గవియునట్లు దోమదొ

రపైకి గవ్వనితిని. అట్లయ్య నతని కేమియుం జేయం జాల నైతిని. అతఁడు నా కందక దవ్వు దవ్వున నెగురు చుండెను.

అంత నేను గూరుచుండి యిట్లు లాలోచింపఁ దొడఁ గితిని:—
 “నేను నాచెలికానికంటె నధికుండనా? జగదీశస్వప్తనమస్తజీవులకు నా హరివిహారశయనభయాదులు సమానములే కదా! కర్తవ్యకార్యకరణ మునందు నందఱుచు సములే కదా! అందు మనుజుఁడు దనకు బుద్ధివివే కము లున్నంతమాత్రముచేత గర్వించి స్వార్థపరుఁ డై తనతోడిప్రాణు లను నిష్కారణముగాఁ బీడించి తాను సుఖపడ నెంచును గదా! నాచెలి కాఁడు కేవలము తనపొట్టసాదఁ తీర్చికొనుటకే నామిఁద వ్రాలెను. కనుక నట్టిసేత దోహదహము గాదు. అతఁడు దనపొట్టలోఁ బట్టునం తనెత్తురు నాదేహమునుండి త్రొగ్గుటవలన నాకుఁ గలుగులోఁ టతిస్వ ల్పాతిస్వల్పమే. కాని- నే నాతనిరూపు మాపుటవలన నతనికిఁ గలుగు లోఁ టపరిమితము గాదే? అయ్యో! నే నెంత ఘోరకార్యము నొనరింపఁ బూనితిని!” ఇట్లు లాలోచించి ప్రకాశముగా నిట్లంటిని:— “ఓయీ! నేను నిన్నుఁ జంపచు; నిక్కముగాఁ జంపను. నీవు భీతి నొంది దూర మేగ నక్కఱ లేదు. ఏ డడుగులు గలిసి నడిచినంతనె మైత్రి గలుగు నందు రు. అట్లుండ నింతదూరము గలిసి పయన మొనర్చినమనము మిత్రి లము గా కుందుమా? మన మిద్దఱము నెఱుంగ రానితమఃపుంజము నుండి యుదయించి యీజగద్రంగస్థలమున నటియించి తిరుగ నాతనుఁ ఘంజమునందే లీన మగుదుము గదా!” ఇట్లు నానెచ్చెలికి సంబోధించి నిమిఁలితనయనుండ నయినంతనె నిద్రాదేవి నన్నుఁ గాఁగిలించెను. కా పున బల్లపై బండితిని.

“శాశీ- టీ, సిగరెట్- బీడీ; కూలి- కూలి” మొదలగుశబ్దముల వలన మేలుకొని వెలికిఁ జూచితిని. నేను దిగ నున్న స్టేషనునందే బండి నిలిచి యుండుటవలన నేను బండిదిగితిని. నానెచ్చెలి నన్ను వెదకుచు నాబండియందే పరిభ్రమించు చుండెను. ఆబండి యాతని నెటకుఁ గొని పోయెనో నే నెఱుంగను. ఈజగమున సంయోగవియోగములు కావడికుండలు.

ఇప్పుడు మన దేశముయొక్క యితీహాసము పూర్ణాంగ మయి యుండ లేదు. కాని- అందులకై ప్రబలప్రయత్నములు చేయఁబడుచున్నవి. ప్రయత్నకారులలోఁ బ్రసిద్ధములు పాశ్చాత్యపండితులు. వారు మన దేశమందలి ప్రాచీనగ్రంథములను, శిలాతామ్రశాసనములను, మఱి కొన్ని విషయములను సాధ్యానురూపముగా విమర్శించి మన దేశచరిత్రాంశములను గొంతవఱకుఁ దెలిసి కొని వానిని ఒత్తికలయందును, బుస్తకాకారముగాను బ్రకటించి యున్నారు; మఱి ప్రకటింపుచు చున్నారు. అట్టిప్రకటనములకొఱకు సంఘములు సైతము స్థాపింపఁబడి యున్నవి. ఇప్పు డిప్పుడు మన దేశమందలి కొండలుపండితులు వారి ననుకరించు చున్నారు. కాని- మనపండితులప్రయత్నాలయొక్క బాల్యదశ యింకను బాగా లేదు. దానిముఖ్యకారణము ధనలోపమే యగును. మన దేశపండితులు ప్రాయశః ధనవంతుగారు, ధనవంతులు ప్రాయశః పండితులుగారు; ధనికు లట్టి పనులకొఱకుఁ దమధనమును వెచ్చించుట కిచ్చగింప కుండుట దుఃఖకరవిషయము. అందువలనఁ బనులు లెన్నగా నెఱవేఱ కున్నవి. ధనికు లితీహాసప్రయోజనమును బాగుగా నెఱిగి, తన్నిర్మాణముకొఱకు నిజధనము నుండి కొంత వెచ్చించుట నముచితము. ఇతిహాసము జనసంఘముయొక్క బాగోగులను దెలుపుచు దేశవాసులను సుచరిత్రవంతులుగాఁ జేయును. ఇతిహాసము లేని దేశము సుసభ్యదేశములలో వాని కెక్కఁబడదు. భారతదేశము ప్రాచీనచరిత్రహీన మయిన దని కొందఱందురు. కాని- ఆవాక్యము సత్య మయినది గాదు. సమగ్రభారతదేశముయొక్క ప్రాచీనేతిహాస మేకాకృతిగా రచింపఁబడ కున్నను, దదంతర్గత విభిన్నప్రదేశముల ప్రాచీనచరిత్రాంశములు వేదములందును, ధర్మసూత్రములందును, అర్థశాస్త్రములందును, బుర్రాణములందును, గావ్యనాటకాదులందును, శిలాతామ్రశాసనాదులందును వర్ణింపఁబడి యున్నవి. వాని నన్నింటి సత్కర్మములను సమీచీనముగా గ్రహించి మన దేశముయొక్క

సాంగేతిహాసమును రచించుట కష్టతమకార్యము. ఇహాసలేఖకులు పైని బేర్కొనబడిన గ్రంథములనే కాక మిస్టరు స్మిత్తు, మిస్టరు హంటరు మొదలయిన పాశ్చాత్య దేశస్థులయొక్కయు శ్రీయుక్తరమేశచంద్రాద త్త, హీరాలాల, వెంకయ్య మొదలయిన స్వదేశస్థులయొక్కయుఁ బాత్రములను, యవనులయితిహాసములను, బౌద్ధజైనధర్మగ్రంథములను ఇక్కఁగా జదువ వలెను. ఈ దేశముయొక్క యితిహాసమును గాలానుసారముగాను, బరిపాలనపద్ధతిప్రభేదానుసారముగాను బుర్రాణయుగ మనియు, శాసనయుగమనియు, యవనయుగమనియు, నాంగ్లయుగమనియు నాలుగుభాగములుగా విభజించుట యుక్తము. ఆర్యాయుగములందలి ప్రదేశములస్థితిగతులు, పరిపాలకులరీతినీతులు, జనులయోచారవ్యవహారములు, భాషలయున్నతినీతులు, మతములజననప్రచారములు మొదలగు సకలోపాదేయవిషయములు నార్యభాగములందు నుండ వలెను,

వేదమునకు “త్రయీ”యను పర్యాయపద ముండుటవలన ఋక్యజుస్సు, సామ మనునవి మూడే వేదము లని కొందఁ డందురు. కాని అధర్వము నాలుగవవేద మయి యుండుటవలనను, వేదశబ్దము చతుస్రంభ్యావాచకప్రసిద్ధిని గాంచుటవలనను వానినుడి నరి యయిరి గాదు. మంత్రభాగమును, బ్రాహ్మణభాగమును, ఉపనిషద్భాగమును గలిగియుండుటవలన వేదమునకుఁ ద్రయీశబ్దము పర్యాయపద మయ్యెను. కాని ఆపస్తంబసూత్రమునందు “మంత్రీబ్రాహ్మణయోర్వేదనామధేయ”మని కలదు. ఆపస్తంబమతానుసారముగానుపనిషద్భాగము బ్రాహ్మణభాగాంతర్గత మని యెఱుంగ నొప్పును. ఋక్కణఁగాఁ బద్య మనియు, యజుస్సఁగా గద్య మనియు వేదపరిభాష. మంత్రీభాగము గొంతపద్యాత్మకముగాను, గొంత గద్యాత్మకముగా నున్నది. గద్యపద్యాత్మక మయినసమగ్రమంత్రీభాగము పూర్వ మేకముగా నుండ ననియు, దానిని యజ్ఞముకొఱకు వేదవ్యాసమహర్షి ఋక్పాఠ, యజుశ్పాఠ, సామశాఠ, అధర్వణశాఠ యనునామములతో లోకంబునఁ బ్రచరింపఁజేసె ననియును బుర్రాణప్రసిద్ధము. యజ్ఞమునందు హోత పఠించుభాగమునకు ఋగ్వేద మనియు, అధ్వర్యుఁడు పఠించుభాగమునకు యజు

శ్వేద మనియు, ఉద్ధాత పరించుభాగమునకు సామవేద మనియు, బ్రహ్మ పరించుభాగమునకు సధర్వవేద మనియును వ్యవస్థ గలిగెను. అట్లయ్యు నొక వేదమందలిమంత్రభాగ మిం కొక వేదమునందుఁ గన నయ్యెడిని. సామవేదముయొక్క సమగ్రమంత్రభాగము, సధర్వవేదముయొక్క రమారమి సగము మంత్రభాగమును ఋగ్వేదమంత్రభాగమునుండి గ్రహింపబడెను. యజుర్వేదము ప్రాయశః శ్రాతనూత్ర మట్లు యజ్ఞక రణవిధానగ్రింధమే యగును. కనుక ఋగ్వేదముయొక్క సమగ్రమం త్రభాగమును, ఋగ్వేదమునందు లేనియధర్వవేదమంత్రభాగమును నిర్దుష్టమంత్రభాగ మనుటొప్పును. ఈమంత్రభాగకథితవిషయావళిని గూర్చి బ్రహ్మాండపురాణ మిట్లు నుడువు చున్నది.

శ్లో॥ మంత్రా నవవిధా హోక్తా
ఋగ్యజుస్సామలక్షణాః,
స్తోత్రం నిందా ప్రశంసా చా
కోశ స్తోష స్త ధైవ చ,
ప్ర శాన్తుజ్ఞా త థాఖ్యాన
మాశాస్తి ద్విధయో మతాః.

ఈశ్లోకార్థము సుబోధము. దీనివలన వేదమంత్రభాగము, కేవలము యజ్ఞ ప్రతిపాదకమే కాదనియు; దానియందలి స్తుతి నిందాప్రశంసాదు లైతిహాసికుల కుపాదేయవిషయము లనియును దెలియ నగును. ప్రత్యే క శాఖ యేకాధిక బ్రాహ్మణయుక్త. ఋక్శాఖయొక్క యైతిరేయ, కా పీతకి యనురెండు బ్రాహ్మణములు మాత్ర మిప్పుడు గనఁ బడుచున్నవి. యజుశ్శాఖయొక్క బ్రాహ్మణములు రెండు:— శుక్లయజుశ్శాఖ యొక్క బ్రాహ్మణము శతపథము; కృష్ణయజుశ్శాఖయొక్క బ్రాహ్మ ణము తైత్తిరీయము. సామశాఖయొక్క యెనిమిది బ్రాహ్మణములలోఁ దాండ్యబ్రాహ్మణము ప్రధాన మయినది. దానిని గొండలు పంచవింశ బ్రాహ్మణ మందురు; మఱి కొంగలు మహాబ్రాహ్మణ మందురు. అధర్వశాఖయొక్క బ్రాహ్మణనామము గోపథము. కృష్ణయజుశ్శా

ఖయొక్క తైత్తిరీయబ్రాహ్మణమునందు మంత్రభాగము సైతము మి
శ్రమ మయి యుండుటవలన దానిని కేవలము బ్రాహ్మణ మనుట
యనుచితము. ఈ బ్రాహ్మణములందు సైతము చరిత్రాంశములు
న్నవి. కనుక వాని నన్నింటిని విమర్శించి చరిత్రాంశములను గ్రహింపఁ
దగును.

ఉపనిషత్తులు సంఖ్యాతీతములు. అందు నూటయెనిమిది మాత్ర
మిప్పు డే దేశమునందుఁ గనఁ బడుచున్నవి. అందుఁ గొన్ని బ్రాహ్మణ
శుల్యములు, కొన్ని శాస్త్రాణ్యునిపాదకములు, కొన్ని యోగశాస్త్ర
బోధకములు, కొన్ని మంత్రశాస్త్రజ్ఞానములు, మఱి కొన్ని సన్న్య
సధర్మప్రతిపాదకములు. ఆయుషనిషత్తులను ఒకరించి వాసినుండి చరి
త్రాంశములను గ్రహింపఁ జనును.

సూత్రగ్రంథములు సైతము శాఖాధేదానుసారములుగా నున్న
వి. అవి సూత్రాంత్రకము లయి యుండుటవలన వానిని సూత్రము
లందురు. బ్రహ్మాండపురాణమున సూత్రశబ్దనిర్వచన మిట్లున్నది.

శ్లో॥ అల్పాక్షర మనందిగ్ధం
సారవద్విశ్వతోముఖం,
అస్తాధ మనవద్యం.చ
సూత్రం సూత్రవిదోవిదుః॥

సూత్ర మనగా సల్పాక్షరమయము, సన్దేహార్థ భోధకము నగు
ననవద్యవాక్య మని పైశ్లోకముయొక్క తాత్పర్యము. సూత్రచయర
చితగ్రంథము సైతము సూత్రనామవ్యవహృతము. యజ్ఞాదికభతగ్రంథ
మునకు శ్రోతసూత్ర మనియు, గృహ్యకర్మవిధానకభతగ్రంథమునకు
గృహ్యసూత్రమనియు వర్ణాశ్రమధర్మవిధానకభతగ్రంథమునకు ధర్మ
సూత్ర మనియు వాడుదురు. వానిని యజ్ఞవల్క్య, ఆపస్తంబ, ఆశ్వ
లాయన, గౌతమప్రభృతిఋషులు రచించిరి. ఆసూత్రగ్రంథములను
విమర్శించి చరిత్రాంశములను గ్రహింప నొప్పును.

శుక్రకౌటిల్యదులయర్థశాస్త్రములందును జరిత్రాంశములు గలవు. వానిని గ్రహించుట సమంజసము.

పురాణ మనినంతనే ప్రాచీనగ్రంథ మని సూచిత మగును. పురాణశబ్దనిర్వచన మిట్లున్నది.

శ్లో॥ సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ
వంశోమన్వంతరాణిచ,
వంశాను చరితంచేతి
పురాణం పంచలక్షణం॥

జగత్తుయొక్క సృష్టివర్ణనమును, దానినాశనకథనమును, రాజవంశమహర్షివంశకీర్తనమును, మన్వంతరముల వివరణమును, వంశానుచరితరూపకోసాఖ్యానమును గలగ్రంథమునకుఁ బురాణ మందురు. నిర్వచన మిట్లున్నను, ఇప్పటిపురాణములందు నుపరికథితవిషయపంచక మించుమించుగా నుండి, నదీక్షేత్రప్రతాదులమహిమములును, శాస్త్రధికల్పమును, పితృపాఖ్యానమును పూజాదివిధానములును, మంత్రోద్ధాగాదినానావిషయములు నుండును. అంతేకాక, కొన్ని పురాణములందు విష్ణుమహిమప్రతిపాదకకథలును, గొన్నింటియందు శివమహిమప్రతిపాదకకథలును, గొన్నింటియందు దేవిమహిమప్రతిపాదకకథలును, మఱి కొన్నింటియందు నన్యదేవతామహిమ ప్రతిపాదకకథలును జేర్పఁబడి యున్నవి. మతభాహుళ్యమునుబట్టి గ్రంథభాహుళ్యము కల్పితమయ్యెను. కేవలచరిత్రాత్మక ప్రాచీనపురాణాంశనిచయము న్యూనాధికముగాఁ గలిగి యుండుటవలనఁ బురాణములయొక్క నామములందును, గర్తృత్వమునందును మార్పు గలుగ లేదు. అది నిక్కముగాఁ బురాణములప్రామాణ్యమును వృద్ధిపఱచెడివి. పురాణములకంటెను బురాణాఖ్యాన మతి ప్రాచీనము. అది శురుశిష్యసంవాదరూపముగాఁ జాలఁ గాలము పఱకుఁ బ్రవర్తించెను. పురూరవచక్రవర్తికాలమునందుఁ గాబోలు, వాయుబుష్టి నైమిరణ్యవాసులకుఁ బురాణాఖ్యానమును బ్రధానమునఁ జెప్పెను. సంవాదరూపకాఖ్యానము మహాభారతయ

స్వసమయమందు సంహితానామముతోఁ గ్రంథాకారమును ధరించెను. పురాణాఖ్యానరచయితయు, మహాభారతముయొక్క మొదటిగ్రంథమున యజ్ఞసంహితారచయితయు బాదరాయణవ్యాసుఁడు. ఇతఁడు పరాశరపుత్రుఁడు. ఈవ్యాసుఁడు వేదవ్యాసుఁడు గాఁడు. వేదవ్యాసునకు నితనికి నించుమించుగా నూటయేబది సంవత్సరములయంతర ముండును. ఇతఁడు పురాణసంహితను రచించినట్లు వాయుపురాణమున నిట్లున్నది:

శ్లో॥ ఆఖ్యానై శ్చాపుషాఖ్యానై
గ్రంథాభిః కల్పజోక్తిభిః,
పురాణసంహితా శ్చ కేరీ
పురాణార్థ విశారదః॥

వ్యాసమహర్షి తనయైనవశిష్ఠుఁ డయినసూతునకు నుక్తసంహితను జెప్పెను దానిని సూతుఁడు తనశిష్యపట్కమునకుఁ జెప్పెను. ఆయార్గుణిలో ముగ్గురు మాత్రమే సంహితాకర్త లయిరి. ఆసంహితాచతుష్టయమే పురాణములజననకారణ మయ్యెను. వానియందు వేదశాఖలందుఁ బోలెఁ బారభేదములు గలవు. మణియు నానాబుగును బైని గొప్పనఁ బడినయెదులక్షణములతో నొప్పుచున్నవి. ఆసంహితలయారాధారముచేతఁ 2 దునెనిమిదిపురాణముల రచింపబడెను. ఆపురాణములపేరుల మొదటియక్కరములతో నీక్రిందిట్లొకము చమత్కారముగా రచింపబడి యున్నది:—

శ్లో॥ మద్వయం భద్వయంచైవ
బ్రహ్మయం వచతుష్టయం,
అనాఽలింగకూస్మాని
పురాణాని పృథ క్పృథక్॥

౧. మత్స్యపురాణము; ౨. మార్కండేయపురాణము; ౩. భవిష్యపురాణము, ౪. భాగవతపురాణము; ౫. బ్రహ్మపురాణము;

౬. బ్రహ్మాండపురాణము; ౭. బ్రహ్మవైవర్తపురాణము; ౮. వరాహపురాణము; ౯. వామనపురాణము; ౧౦. వాయుపురాణము, ౧౧. విష్ణుపురాణము, ౧౨. అగ్నిపురాణము; ౧౩. నారదపురాణము, ౧౪. పద్మపురాణము; ౧౫. లింగపురాణము; ౧౬. గరుడపురాణము; ౧౭. కూర్మపురాణము; ౧౮. స్కంధపురాణము. వీనిలో మత్స్యబ్రహ్మాండవాయుపురాణములందు సంహితాభాగ మధికము. భాగవతవిష్ణుపురాణాదులయందు సంహితాభాగము రూపాంతరముగాఁ జెప్పఁబడెను. అగ్నిగరుడపురాణములయందు సంహితాభాగము గనంబడదు. అంతేకాక యగ్నిపురాణమునందు నామలింగానుశాసనముయొక్క కొంతభాగమును, సుశ్రుతముయొక్క కొంతభాగమును, నలంకారశాస్త్రముయొక్క కొన్ని యంశములును గలవు. గరుడపురాణమునందు మంత్రశాస్త్రవిషయము గొంత గలదు. భవిష్యపురాణమునందు రాక్షసుత్వస్థానముయొక్క కొందఱువీరులచరితములును, శంకరరామానుజకబీరాది మతప్రవర్తకుల జీవితములును, యవనచక్రవర్తుల చరిత్రములు, సింక నిత రాధునికవిషయములును వర్ణింపఁబడెను. పురాణము లిట్టిప్రక్షిప్త విషయములను గలిగి కలగూరగంప ల ట్లుండుటవలన వానియందు సంహితాభాగము గనంబడదు. అయినను బురాణములకర్తృత్వము వ్యాసునియందు న్యస్త మయి “అష్టాదశపురాణానాం కర్తా సత్యవతీసుతః” అని చెప్పఁబడెను. ఉపనిషత్తా మనుషేరుతో సైతము కొన్ని పాత్రములు గలవు. కనుక సకలపురాణోపపురాణకథితవిషయములను బాగుగాఁ బరిశీలించి చరిత్రాంశములను స్వీకరించుటావసరము.

ప్రాచీనార్వాచీనకవుల కావ్యనాటకాదులయందుఁ గొన్ని చరిత్రాంశములు సూచితము లయి యున్నవి. మనదేశమందలి కొన్ని ప్రస్తావనములు నామమాత్రావశిష్టము లయినవి. మఱికొన్నింటి పేరుల నయిన నెఱింగినవారు లేరు. ఐతిహాసికు లనాదరమును జూపక యున్న కావ్యనాటకాదులను గూడఁ జక్కగా విమర్శించి విషయగ్రహణము చేయఁ జనును.

మన దేశమందలి శిలాతామ్రశాసనములలో నింక నెన్నియో కనబడ నున్నవి. అందుఁ గొన్ని పెట్టెలయందుగనను, గొన్ని ఘోరారణ్యమధ్యములందును, మఱొకకొన్ని భూగర్భమునందు నుండవచ్చును. శాసనములను విమర్శనపూర్వకముగాఁ జదువవలెను. శాసననిర్మాతలు పోయినఁ జూడఁగలదులయి యుండరు. ఉదాహరణమునకై “వాని నిబంపించి” యని చెక్కవలసినదానిని భ్రమించి బాకుఁ దలకట్టు దగి లించినచో “వానినిచంపించి” యై గర్హితార్థ మిచ్చును. పాఠకుఁడు సైత ముచితజ్ఞుడై యుండవలెను. “రామునికుక్క” యనుదానిని బఠించునపుడు “రామునియొక్కకుక్క” యని గ్రహించుట యుక్తమో, కాక “రామునకుఁడక్క” యని గ్రహించుట యుక్తమో పాఠకుఁడు నిర్ణయింప వలసి యుండును గదా?

ఉపరికథితపుస్తకములను, శాసనములను జదివినంతనే యితహాస లేఖకులు గాఁ జాలరు. వారిబుద్ధి విశేష మయి యుండవలెను, విశేషము కానిబుద్ధి గలవారిలేఖనము యదార్థముగా నుండదు. భాషాపాండిత్యమును, భాషాస్వాతంత్ర్యమును, ఉపాసాదారత్వమును, సంకుచితత్వరాహిత్యమును, బూర్వనంకల్పసిద్ధాంతబుద్ధిహీనతయు, అనిర్ధారితసిద్ధాంతసహితప్రవర్తనమును, మతాభిమానహీనతయు, ధర్మాభిమానరాహిత్యమును, అప్రోతిహతతర్కవాదమును, అపవాదభీతిత్వాదులును విశదబుద్ధిమంతులలక్షణము లని తెలియం దగును.

నాయీవాక్రితయందు నించుకంత సార ముండు నేని దాని నితి హాసలేఖనోద్యములు గ్రహింతురు గాక.

గురునానకు.

మహమ్మదీయులలో నానాసంప్రదాయములు సృష్టింపబడుచుండగా మఱి హిందువులప్రభుత్వోడ ప్రతిభ దఱుగుచుండగా జగదీశుడు గురునానకును భారతమునకుం బరిచెను. కలదు గదా గీతయందు:—

శ్లో॥ యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత! అభ్యుత్థాన మధర్మస్య త దాత్మానం సృజా మ్యహం॥ అని. ధర్మసంరక్షణార్థము భారతముయొక్క పూర్వభాగమునందు శ్రీచైతన్యదేవుడవతరించినప్పుడె పశ్చిమభాగమునందు మహాత్ముడయిన నానానా కావిర్భవించెను. నానకు శ్రీ. శ. ౧౮౬౯ యందు బంజాబతర్గత మగులాహోరుజిల్లాలోనిరావీనదీతీరమున నున్నతిలోండి యనెడియూర జనించెను. ఆ గ్రామముయొక్క యాధునికనామధేయము రాయపురము. అది శిఖులతీరస్థానము, దానిని వారు “నాకానాసాహెబ్” అందురు. సాహెబనుపదము గురుముఖిభాషయందు సమూహనీయార్థబోధకము. కనుక “నాన్ కానాసాహె” బనగా మాననీయనానకజన్మస్థాన మనియెఱుంగ నగును. ఆయన “ఖత్రి” కులమున బుట్టెను. “ఖత్రి” క్షత్రిజబ్రహ్మవము. అతనితండ్రి కరణకార్యము సేయుచుండిన “కాలు” అనువాడు; తల్లి శృప్త. నానకు దనయెడవయేడ నొక్కనాడె యక్షురమాలికను నేర్చితలంపునకై దాని నొక్కద్యముగా రచించె నట! అతని కొదార్యము సహజగుణము. ఒకప్పుడతనితండ్రి యతనికి నలుబదిరూపాయ లిచ్చి యుప్పును గొని తెమ్మని పంపగా నతడె డాపైకమును త్సుగితసాధువుల పోషణమునకై వినియోగించెను. అది గని యతనితండ్రి కపురతాలాం తర్గతమగు సులతానాపురమునందున్నయతనిసోదరియింటి కతనిని బంపించి వేసెను. అప్పు డాపురమున నవాబుగా నున్నచాలతఖానుని కొలువునందుఁ గోశాధ్యక్షపదవి యతనికి లభించెను. అప్పుడు గూడ ధనాగారమునుండి ధనమును వెచ్చించుచు నతడు సాధుజనపోషణము నెరవఁ దొడంగెను. దాని నెఱింగి నావా బాతనిపై ని ధనాచారణదోషము మోపి శిక్షింప నెంచి నిలువపైకమును లెక్కలను ఒరిగిలింపఁ జేయ

సర్వమును సరిగా నుండే నట్లు' అతఁడు దనపదునాఱవయేట సంక్లిష్టయనుసాధ్యుని వివాహమాడెను. ఆదంపతులకు హరిచంద్రుడును లక్ష్మీదాసుడు ననునిద్దఱుపుత్రులు గలిగిరి.

అతఁడు దనముప్పదియాఱవయేట గృహస్థాశ్రమమును బరిత్యజించి మర్దానా, లహనా, బాలా, రామదాసులను నలుగురుశిష్యులతో సేకేశ్వరమతమును బ్రకటించుచు దేశాటనము సేయఁ దొడంగెను. ఆ శిష్యులలో మర్దానా పంచమకులజాడు. ఈశ్వరుఁ డొక్కఁడయనియు, నందఱకు సేకేశ్వరారాధనమే కర్తవ్య మనియు, విగ్రహారాధనమును బహుదేవోపాసనమును నిష్ప్రయోజనము లనియు, జాతిభేదము వలదనియు, సతీదాహమును నిర్బంధవైధవ్యమును మాదకద్రవ్యసేవనమును ధూమ్రీపానమును శిశుహత్యయుఁ బరనిందయుఁ దీర్థయాత్రయును నిషిద్ధకర్మములనియు, రాజభక్తియుఁ గృతజ్ఞతయుఁ బరోపకారమును న్యాయవర్తనమును నిష్పక్షపాతమును సత్యవాదిత్వమును సరళత్వమును గర్తవ్యకార్యము లనియు నాతనిబోధనములు. అతనిశిష్యసంఖ్య క్రమక్రమముగాఁ బెరుగ సాగెను. అనహిష్టాపు లయినపిశునుల పలుకులను బాటించి డిల్లీ పాదుషాయయినబాబ్రహ్మహోడి యామహాత్ముని జేతనాలయందు నుండించెను. ఇబ్రాహీమును గెలుచు కీ॥ శ॥ ౧౩౨౫. నందు గెలిచినపిమ్మట నతఁడు కారాగృహముక్తుఁ డయి నిజగృహము నందు సన్యాసిగానె కొంతకాలము నివసించెను.

అతఁడు జలంధరజిల్లాయందుఁ గర్తారపుర మనునామముతో నొకపట్టణ మేర్పఱచి యందు నొకధర్మశాలను ఏర్పఱపించెను. ఆ స్థలము నందే యాతఁడు క్రీ॥ శ॥ ౧౩౩౯ యందుఁ గీర్తిశేషుఁ డయ్యెను. అతఁడు వేమనయోగి వోలేదన్నె సంభోదించుచు గీతహామముగ లోకమున కుపదేశించుచుండెను. అతఁ డొక యాశుకవిద్వైయుండెను. మఱియు నాతఁ డొకప్పుడు సన్యాసివేషముతోడను మఱొకప్పుడు ఘోరువేషముతోడను మతబోధనము సేయుచుండెను. అతనిమతావలంబకులను నానకపండితులు, లేకనానకసాహజనులు, లేక శిఖు లందురు. అతఁడు సజ్జనతత్వచారిము సేయుచు జగన్నాథక్షేత్రము, కటకము,

చెన్నపురి, సింహళము, లాహోరు, ఢిల్లీ, కురుక్షేత్రము, కామరూపము, బృందావనము, కాశ్మీరము, పేషవారు, హరిద్వారము, హిమాగళిఖరము, బాగ్దాదు, మక్కా మొదలగు పెక్కుప్రదేశములందుఁ బర్యటన మొనర్చెను.

అతఁడు హరిద్వారమున కరిగినప్పు డక్కడఁ గొందఱు పూర్వములు లయి గంగానదియందు జలదర్పణము నేయు చుండుట ఖనితాను బల్చిమాభిముఖుఁ డయి జలదర్పణము నేయుచుండ నట్లు నేయుటకుఁ గారణముఁ గొందఱుగుఁగాఁ గొంతదూరమునఁ దన శొకపాలము గల దనియు దానిపంట యెండ కుండుటకై నీరు వోయు చున్నవాఁడ ననియు నతఁడు సెప్పఁగా వారు నవ్వ సాగిరి. అది గని మీ రేల నీరు వోసెద రని యతఁ డదుగఁగా మేము పితృదేవతలకై తర్పణము నేయుదు మనిరి. “మీరు వోయుజలము పరలోకమున నున్న పితరులకుఁ జేరు చుండఁగా నేను బోయుజలము గొంతదవ్వుననే యున్న పాలము నంజలి పంటకుఁ జేరదా?”యని యతఁడు నుడివెను. అతనిభావగర్భితో పదేశము నెఱింగి వారు స్తబ్ధు లయిరి. అతఁడు దేవాలయములకును మసీదులకును బ్రతిషేధము లేక పోవు చుండెను. అతఁ డొకనాఁడు జగన్నాథాలయమున కేగఁగా నవుడు శ్రీస్వామికి నారతి యిచ్చు చుండుట గని యాభావము గలగీతము హిందీలోఁ బాడెను:—

గీ॥ ప్రభువ! నింగి నీ కారాత్రి పాత్రము, నుడు
చయము దాపినముతై ముర్, శశియు రవియు
వెలుగుకపురంపుముక్కలు, మలయపవన
మతులధూపంబు, వనసుమవితతి సుమము;
నజపగాయత్రి భేరియు, ననిలమొప్పు
చామరంబు, నై తనరారు జగమునందు!

అతఁడు గొన్ని యద్భుతకార్యములను జేసెను. అతఁడు మక్కాకు వెళ్లి “కాబా” మందిరమునైపు పాదములను కాచి పండుకొన

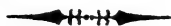
యుండ నొకమహ్మదీయుడు దేవునివైపు పాదములను జాచుట పాతకమనిను. అది విని దేవుడు లేనిదిక్కున నాపాదముల నుంచు మని నానకనఁగా న మృహమదీయుఁ డాతనిపాదముల నేదిక్కున కీడ్చి యుంచెనో, యాదిక్కుననే యామందిర ముండుట గనుంగొన నయ్యె నట! అతఁడు కటకమునందు మతబోధనము నేయ నచ్చటిప్రభు వతనిమతమునం దాసక్తుఁ డగుట యెఱింగినయాప్రభుని గురుఁడు కుహిఁకు డయినానకును శిక్షించుట కొకశాఖోటశాఖను గైకొని యతనివాసస్థానమయిన “కాళియాపొదా” యనుస్థలమునకు వెళ్లి యతనిప్రభావమును గని లజ్జితఁ డయి యాకొమ్మ నక్కడనే వడ వేసి మగలి పోయెను. అంత నానకు “నాదంతథావసము కొఱకు నీకొమ్మను భగవంతుఁ డిచ్చె” నని చెప్పుచు నాకొమ్మనుండి యొకపుడుకను పోచి దానితోడఁ బలుదోమి దాని నక్కడఁ జూతెట్టెను. అపుడక మొలచి రెండున్నరమూరలవిరివిగలచెట్ట యి నేటికి నక్కడ వర్ధిల్లుచున్నది. అంతవిరివి గలచెట్టజాతయందుఁ గాన రాదు. దానిని శిఖులు “దాంగ్ నోసాహెబ్ ” (మానసీయ మగుపలుదోముపుడక) అనియు, దానిముద్ద నున్న మును “గురుద్వారదాంత సాహెబ్ ” అనియు నందురు. గురుగొనకొన్ని యోమహిమలను గనం జేసెను. వాని నన్నింటిని వ్రాయఁ బూనినచో నొకపెద్దపొత్త మగును.

ఆయన నిజమరణసమయ మానన్న మగుట దెలిసికొని తనశిష్యులలో లహనా యనువానికి “అంగదఁ ” డనునామ మిడి యతనిని దనపీఠమున కధిపతిగాఁ జేసి యతనిశిరముపై ఛత్రమును దాను స్వహస్తముతోడఁ బట్టెను. అతనిశవమును దహించుటకు హిందూశిష్యులును బూడ్చుటకు మహమ్మదీయశిష్యులును గోరఁగాఁ దనశవముపై నొకడు పుటిని గప్పి యొకప్రక్కఁ గొన్నిపూలను హిందువులను రెండవప్రక్కఁ గొన్నిపూలను మహమ్మదీయులు నుంచి వెళ్లి, మఱుచటిదినము వచ్చి చూచునపు డెవరిపూలు వాడి యుండవో, వారు దమమతాచారానుసారముగాఁ దనయంత్యక్రియను జరిగింప వలె నని చెప్పి యాయన

సరమపదము నేరెను. శిష్యుల ట్లానర్పి మఱునాఁడు వచ్చి చూడఁగా నిరుస్కలపూలును వాడకయె యుండెను. అదుప్పటి నెత్తి చూడ దానిక్రింద నమ్మహాత్మునిశవము లేక పోయెను! అంత నారెండుతెగల వారెరిపూలను వారె గ్రహించుటయె కాక, యాదుప్పటిని రెండు తునకలుగాఁ జీల్చి చెటి యొకతునకను గొని చని రావీనదీతీరమునందు హిందువు లొకయాలయమును మహమ్మదీయు లొక “సమాధి” ని నిర్మించి వానియందు నాయాపదార్థముల నిడిరి. నానకు ప్రతిమార్చున విరోధి. కనుక సతనితరువాత జనులర్చనాసక్తులు గా కుండుటకుఁ గాఁ బోలు జగదీశుఁ డాయాలయమును సమాధిని నేటిపాలు గావించెను. గురునానకునిమతము హిందువులయొక్కయు మహమ్మదీయులయొక్కయు నేకేశ్వరమతమే. అతనితరువాతఁ దొమ్మిందుగ్గురువు లయిరి. మూడవగురు వయినరామదాసుఁడు రామదాసపుర మనుపేర నొకపట్టణ మేర్పఱచి యందు “అమృతసర” మను సరస్సును దర్శింపించెను. అతనికొడుకును నాలుగవగురువు నయినయగ్దునుఁ డక్కడ నొకవృక్షాలయమును గట్టించి యందు శిఖులస్థమధిర్బగ్నింధి మగు “గ్నింధనాపేఱు” నుంచెను. మఱియు నందుఁ గిర, నానకి, రామానందప్రభృతు లబోధనగ్రంథములు గలవు.

శిఖులకుఁ గకారపంచక, మవశ్యధారణీయము. — ౧. కేశము (నిందుజుట్టు), ౨. కంగాయి (కువ్వెన), ౩. కచ్చము (కచ్చ), ౪. కడా (చేత నినుపకడియము), ౫. కృపాణము (ఖడ్గము).

సప్తాశ్వతత్త్వము.

సూర్యునకుఁ గల రథము బంగారుతోఁ జేయఁబడిన దనియు, దానికి చొక్కటియే చక్రముండి యేడుగుఱ్ఱములు వ్రాన్పొంబడి యుండు ననియు మనపురాణములందుఁ గలదు. “సప్తనామకై కోఁ

శ్లో॥ అని యుండుటవలన సూర్యసిరధమునకుఁ బూన్పం బడినగుట్టి మొక్కటియే యనియు, నది సప్తనామముతో నొప్పు ననియు మత భేదము.

సూర్యనకు రథము గలదా? అది యున్న దని నమ్మినను, రథము బంగారుతోఁ జేయఁ బడునా? ఏడుగ్గుములు లేక యొక్కగ్గులు మీడ్వగా నేకచక్రరథము చలించునా? అనుసందేహములు సామాన్యజనులకుఁ గలుగక మానవు. ఇట్టిసంశయములు గలవారు పురాణకథితవిషయములు పొల్లులందురు, కాని వాసిత్వముల నెఱుంగుటకుఁ బ్రయత్నింపరు. పురాణకథితవిషయములలోఁ గొన్ని పండితులవలనఁ దెలియం దగి యుండును. కనుక సంగిగ్ధవిషయములను బొల్లులని నిరసింపక పండితప్రవరుల నాశ్రయించి యెఱుంగుట కర్తవ్యము.

సూర్యగోళము చలనము గలది యగుటవలన నది యొకరథముగా నుత్పేక్షిత మయ్యెను. ఆగోళము ఒంగారువన్నె గల దగుట ప్రశ్నోత్తమే కదా. కనుక సూర్యగోళమే సువర్ణరథముగా వర్ణిత మయ్యెను. కాంతివృత్తమే యేకచక్రముగా నున్నది యందును. ఇంక గ్గుముల నుగూర్చి, లేకగ్గుమునుగూర్చి సువర్ణము. సీగిమబ్బునని ప్రసిద్ధిచుసూర్యరశ్మి నే యిందొగ్గను వంచును. అది శ్యామలోహిత శూన్య శింగధూమలసీలవర్ణము లను నేడురంగులతో నొప్పు చుండుట సుప్రసిద్ధము. కనుక సూర్యరశ్మి యిడురంగులు గల దని కొందఱుమతము. ఏడు రంగులు నేక మగునపుడు శ్వేతవర్ణమగుటవలన సూర్యరశ్మి యొరంగు గల దని మఱి కొందఱుమతము. “పిఱి” అను సంస్కృతశబ్దమునకు గుట్ట మనియు, దీప్తి యనియు, స్థములు గలవు [పీఠిక శ్లో॥ ౨౩ నేగఁగో, ప్రజనేధావనేదీప్తా- ఇతిహ్రీమః.] ఆహేతువువలన నేడురంగులకిరణములు గలసూర్యనకు “సప్తపీఠి” అనునామము మొదలుఁ గలిగెను. గోళము రథముగాను, కాంతివృత్తము చక్రముగాను వాడఁ బడుటవలన పీఠికబ్దముయొక్క యర్థము గుట్టమే యని నిశ్చయింపఁబడి “సప్తపీఠి” అనుపదము పిమ్మట “సప్తాశ్వ” అనుపదముగా మారు వ్యవహరింపఁగా

డెను [భాస్వత్వవస్వత్వప్రాశ్నః- ఇత్యమరః]. సూర్యకరణము లొక్కరం
గు గలవే యనుపక్షమువారు ఏకమునకు మాటగా “సప్త” పదము
సూలతఃవాడఁ బడినను వస్తుతః అది యొక్కటియే యని నమర్చించు
కొనిరి. ఏడురంగులును బ్రత్యక్షమగుటవలన సూర్యునకు సప్తవీతి నా
మమే జనరంజనము.

సూర్యుని తేజము సాయంసమయమునందు నగ్నిలోఁ బ్రవేశిం
చును. [సారం తేజ స్సాయ మగ్నిం సంక్రమతే-ఇతిశ్రుతిః]. ఇ విష్వయ
మే యుపమానముగా రఘువంశకావ్యమునందుఁ బ్రయోగింపబడెను:-

శ్లో॥ స రాజ్యం గురుణాదత్తం పశ్రితిప ద్యాధికం బభౌ।
దినాంతే నిహితం తేజ స్సవి తేవ హుతాశనః॥

ఏడురంగులు గలకరణములు ప్రవేశించుటవలన నే యగ్నికి ‘సప్తా
ద్భి’ నామము గలిగె నని తెలియందగును [సప్తార్చిర్దమునాశ్శుక్రః-ఇత్య
మరః].

కనుక సప్తాశ్వశబ్దము సప్తవీతిశబ్దమునకు బదులుగా వాడఁబడి
పరిపాటి గల దయ్యె ననియు, మొదటిరూపము “సప్తవీతిః” అనియు,
నిజకరణాభి యేడురంగులతో నొప్పు చుండుటవలన సూర్యునకు సప్తవీ
తినామము గలిగెననియు నెఱుంగఁ దగును.

గీ॥ అర్క గోళంబె హాటకన్యదనంబు
కాంతివృత్తంబె యేకచక్రమ్ము సుమ్ము
సప్తహయములె రాణించుసప్తవర్గ
కరము లవి యింద్రాధనువునఁ గనఁ బడెడిని।

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్వద్వారా తమవార్షిక సభాధ్యక్షకోపన్యాసము.

మహాశయులారా!

పండితరాజులును, రాజులు సభిష్టించినవీరంబును నా కొనంగి
నన్ను గౌరవించినందులకుఁ దమకు వందనశతంబు సర్పించువాఁడను.

సభాధిపతి పౌరసభమున నుపన్యసించ వలె ననెడినియమమును
బాటించ నే నిప్పు డిక్కడ నిలువఁడ సాహసించితిని. అంతేకాని
తా రెఱుంగనివానిని తెప్పి తమమెప్పునుబడయఁ గలసను నానతో
నేను నిలుచుండ లేదు. స్వప్నముగా నుచ్చరింపం జాలనిచిలుకనోటినుం
డి స్వీయవాకులనే నాగరకులు విని నంతోపించు చుండునట్లు న్యక్తప
ఱుపలేనినావలన నిజభావములనే యెఱింగి తారుచు ముద మొందుదు
రనువిశ్వాసమే నావక్తృత్వమునకుఁ గారణము.

పండితకవిమరులారా!

ఉపన్యాసంబుల నొనర్చుటకున్దు వినుటకును గాలాతిక్రమణ మ
యిన దనియును గార్యానుష్ఠానసమయ మాసన్న మయి యున్న దని
యును నానవ్యక్తము. కనుక నాంధ్రభాషాభివృద్ధికోరికు నాకుం దోఁ
చెడికర్తవ్యకర్మములనుమాత్రమే నివేదింతును.

ఆంధ్రభాషాయోష రాజమహేంద్రునికాలమందును గృష్ణదేవ
రాయలసమయమునను మహాన్నతపదవిఁ గాంచుటకును బిమ్మట
దీనదశ నొందుటకును గలకారణము రాచమన్ననయ యనటకు సంది
యము లేదు. తలయుఁ దోఁకయు లేనిదియును నిన్న గాఢ మొన్నఁ
జుట్టినదియు నగు నురుదుభాష యిప్పుడు శ్రీనివాసుగారి యాదరము
ను బడయు చుండుటంబట్టి యత్యున్నతస్థానమున కేగుచున్నది. కాస్త్రా

దులయనువాదములకొఱకు శ్రీ నిజాముగారు ప్రత్యేకవత్సరమున వెచ్చించు చుండుకూపాయ లేబదివేలు. అందువలననే హైదరాబాదనగరము బి.ప. శ్రేణి గలకేవలొరుదూక భాశాలచేతనే కాక, ఉడుదువిశ్వవిద్యాలయముచేత సైతము విరాజిత మగుచున్నది. కొలదికాలముననే యాకభాశాలయందు ఎమ్. ఏ. శ్రేణిఁగూడ నుంతు రని విని మిగులనానందించితిని. అట్లయినను రాచమన్ననను బొందనికతన భాషవృద్ధి నొందఁజాల దని చెప్పలేము. ఈశ్వరచంద్రవిద్యాసాగరునికాలము వఱకును శైశవమును విడిచెనో లేదో యనుసందియంబునకు గుఱిగా నుండిన వంగభాషాయోషామణి యిప్పుడు పూర్ణ యశావసమును దాల్చి సర్వాంగసుందరి యయి యెప్పుచుండుటయే కాక, రవీంద్రనాథునివంటి పుత్త్రరత్నములఁ గనఁ గలుగఁటకుఁ గారణములు వంగపండితులయధ్యవసాయమును, దక్షిణవాసులప్రోత్సాహమును. రాచమన్నన యంతగా లే కున్నను, వంగదేశవ్యాప్త కారణద్వయ మయిన నిచటనుండిన నాంధ్రవాణి వంగవాణితోఁ దులఁ దూఁగ కుండునా? ఇప్పు డయినను ధీనిధుల రగుతారు యుక్తగ్రంథరచనను బ్రారంభింప వలెను, మఱి జనసాధారణము మిమ్ముఁ దగురీతిఁ బ్రేరేపింప వలెను.

బాగుపఱుచుటకుఁ బూర్వ మోగులను బాఱఁ దోల వలెను. కనుక నాంధ్రభాషయందు నెలకొని యున్నదోషములను సంస్కరించుట ప్రథమకార్యము. ఇప్పటిపాఠశాలలయందలి పాఠ్యపుస్తకములందున్నతప్పులను బుధవర్ణయగు బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు నిజాభ్యక్షతోపన్యాసమున నుగ్గడించి యుండుట తా రెఱుంగుదురు. కావున నేను మఱి కొన్నితప్పులను బేర్కొని కాలహరణము సేయను. కాని, “వాచకము” లని వాడఁబడుచున్న పాత్రములలో “అనందవాచకములు” కొంతకొఱుంతను దొలగించె నని చెప్పఁ గలను. అయిన నవి చాలపు. కనుక సలక్షణములును విజ్ఞానప్రదములును శ్రేణ్యనురూపములు నగుపాఠ్యపుస్తకములు మఱి కొన్ని ప్రకటింపఁబడవలెను; మఱి తగువారే పాఠ్యపుస్తకనిర్ణేతలుగా నుండునట్లు చేయవలెను.

దేనికయినను నియమ ముండవలె ననియును నియమము నతిక్రమించుట పండితధర్మముగా దనియును మన మెఱింగి యుండుటవలన సంభాషకు నియమ మావశ్యక మని యనుకొన నక్కఱ లేదు. మన సంస్కలక్షణగ్రంథములును వ్యాకరణములును యుక్తముగా రచింపబడియుండ లే దనియును వానియందుఁ జాలినన్ని సూత్రములు లేవనియు సందఱకుం దెలియును. ఇంతేకాక, వాడుకలో నున్నభాష పెరుగు పుండుటవలనఁ బురాతననిబంధనముల నెప్పు డప్పుడు పండితులు సంస్కరించు నాచారమును గలదు. కావున నాంధ్రభాషకుఁ దగువ్యాకరణ మొకటి రచింపబడుట యత్యవశ్యకము. తద్రచయిత లనేకులుగాను సంస్కృతాంధ్రభాషాద్వయాభిజ్ఞులుగా నుండవలెను. మఱి యదిపరిష్కర్తయొక్క సమ్మతిని బడయ నలెను. గ్రహింపబడి యుండనిశబ్దరూపములలోఁ గొన్నింటిని దానియందుఁ జేర్చ వచ్చును. కాని, ఒకానొక ప్రాచీనకవి ప్రాసముకొఱతో పభికొఱతో గణముకొఱతో కక్కుఱితిపడి యక్రమముగాఁ బ్రయోగించి యున్న పదమును మాత్రము చేర్చ రాదు.

ఏల యనఁగా:—అట్టిదానిని మహాకవిప్రయోగ మనుచు నితరులు ప్రయోగింపరు. అందులకు నిదర్శనమును గనుఁడు. “క॥ జ్ఞానము కేవల కృప నా జ్ఞానికి నుపదేశవిధిఁ బ్రకాశము సేయం । గా నది నకలధరిత్రీ దానంబునకంటె నధిక ఁ తిరఘట మగున్॥” అని శాంతిపర్వమున నున్నట్లు ట్టదహరించి దీనినే లక్ష్యముఛేసికొని యప్పకవి యొకనూతన యతిని సృజించి లక్షణము వ్రాసిన నది ప్రౌఢకవిసమ్మతంబు కాలేదు. ఉపర్యుక్తపద్యమందలి “ప్రకార” మనుపదమునకు మాఱుగా “ప్రచార” మని కాని ముదితప్రతిబలయందున్నట్లు “ప్రజనిత” మని కాని మహాకవి యయినతిక్కనసామయాః ప్రయోగించి యుండ నోవు. అట్లు కాదేని యతండును మనుష్యుండి యగుటవలనఁ బొరపడి యుండ నోవు. “ప్రదీయతాందాశరఘాయమైశ్వరీ” అని యాదికవి యయిన వాల్మీకి ప్రయోగించినంతన దాశరథిశబ్దమును లకారాంతముగా వ్యవహరింతుమా? ఇట్లు నాకుఁ దోచినరెండుపలుకులను బలికితిని. అంతే కాని, గ్రాహ్యగ్రాహ్యశబ్దవిరూపణ మనునది పండితులకార్యము;

పండితులను సమకూర్చి యొకయాంధ్రవ్యాకరణమును ద్వారగా రచి
యింపించుటవలన స్వభాషకు మేలు చేసి శాశ్వతకీర్తిని గనుట యీవరి
షత్తుయొక్క కార్యము. సకలకలాశాస్త్రపురాణజీవహాస కావ్యనాట
కాదులతోఁ గూడినదే సాహిత్య మనుట తెల్లమేకదా. అవన్ని
యు లేని యాంధ్రభాష సాహిత్యముగలది యగునా? మూడునాలు
గుశాస్త్రములలో మాత్ర మొకటి రెండేసివుస్తకములున్నంతనే
యాంధ్రభాషయందు గ్రంథములన్నియుఁ గల వని నడువఁజాలము.
పూర్వకపులదృష్టి పురాణములచేతనే, మధ్యకపులదృష్టి ప్రబంధముల
చేతనే, యాధునికకపులదృష్టి సహానాటకములచేతనే యాకర్షింపఁ
బడుటవలన నాంధ్రభాషయందుఁ గలలును శాస్త్రములు ననువాది
తము లగుటకుఁ గాని యుత్పన్నములగుటకుఁ గాని వీలు కలుగ
దయ్యెను. విజ్ఞానచందికామండలి కొన్ని శాస్త్రములను బ్రకటించి మ
నవందనములకుఁ బాత్రమయి తగుప్రతిపాదము లేకుండుట నిపుడు
విశ్రాంతి నొంది యున్నది. దానికి యక్తనహాయ్య మొనర్చి యది
మఱి కొన్ని శాస్త్రములను బ్రకటింపఁ గలుగునట్లు చేయుట యాంధ్రు
లకర్తవ్యకార్యము. కలలయొక్కయు శాస్త్రములయొక్కయు జ్ఞాన
ముండినం గాని దేశ మభివృద్ధి నొందదు. దానికై యాంధ్రు లందఱు
ను సంస్కృతాంగ భాషల నేర్చుకొనుట యెన్నఁటికిని జరుగదు. కనుక
జనసామాన్యముయొక్క జ్ఞానాభివృద్ధికొఱకు శాస్త్రములయనువాద
ము గాని రచన గాని చేయుటయే పండితులకు ధర్మము. రచనకంటె
ననువాదమే సుకర మగుటంజేసి ముందుగా సంస్కృతాంగ్లాది భాషల
యందున్న శాస్త్రముల నన్నింటి ననువదింపవలెను. అంగ్లాదిభాషలనుం
డి యనువదింపఁబడు శాస్త్రములకు వలయుసాంకేతికపదములను వంగ
దేశమునఁ బ్రకటిత మయి యున్న శాస్త్రీయపదనిఘంటువునుండియే
గ్రహించుట సమంజసము. అట్టి నిఘంటువు వంగదేశమునందుఁ బ్రక
టింపఁబడి యున్నట్లు నాన్నేహితు లొకరు నాకుం జెప్పి యున్నవారు.
శాస్త్రవిషయము గ్రహించుటకు గవ్వముగా నుండును. కై లి కళిం
మగునేని యది గ్రహించుటకుఁ గవ్వతర మగును. శాస్త్రము

లశైలి సులభముగా నుండవలెను. సర్వాయపదముల సధికముగా వాడుచుఁ గరినశబ్దములతో నింపుటయే కవితకుఁడుసాం పని కొందఱు తలంతురు. కాని, మృదుపదములను గలిగి భావము బాగుగాఁ బ్రకటింపఁబడినకవితయే మిగులసాగుగా నుండు నని యట్టివారుగ్రహించుట యుక్తము. శాస్త్రములు శ్రేణ్యనుకూలములుగా ననఁగాఁ బిల్లలకును బెద్దలకును బనికి వచ్చునట్లు రచింపఁబడ వలెను. మఱియు జనులనత్ప్రసరనాభివృద్ధికై యుదారస్వభావులజీవితములును నితిహాసములును బ్రకటింపఁబడ వలెను.

వంగభాషనుండి కొన్నినవలలు మాత్రమిప్పటికి ననువదించఁబడి యున్నవి. ఆభాషయందు మంచిగ్రంథము లెన్నియో కలవు. అవి యనువాదితము లగుట లెస్స.

ఆంగ్లనవలానాటకముల ననుసరించి జనించి యున్నవియును స్వతంత్రముగా వెలసి యున్నవానిలో ననేకమాలకు రసభావరహితములయి యపశబ్దములతోడను విగతార్థపదములతోడను నిండి సందర్భశుద్ధి శూన్యము లగుచు శుభ్రకటువులుగా నున్నవి, మఱియును సంవాదవాక్యములరీతి భారతాదులవచనశైలిని ధిక్కరించుచున్నది. పరికింప నట్టివి భాషావృద్ధికరములు గావు, తద్ధ్వంసకరములే యగును. కనుక సామర్థ్యము చాలనివారు “మానమే భూతిము మూఢమూఢులకు” అను పద్యపాదమును స్మరించుకొని మాన మూనుటకు మేలు.

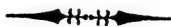
భాషాభివృద్ధికి విమర్శనగ్రంథములు మిక్కిలిసహకారులు. వాదప్రతివాదముల నేర్పు తప్ప విమర్శన మన నెట్లుండునో మనపండితులకుఁ దెలియ దనుటయే కాక, తద్విభాసమును వారాంగవిమర్శనగ్రంథములనుండి నేర్చుకొనవలసి యున్న దని చెప్ప సాహసించినందులకు నన్ను వారు మన్నింతురు గాక. “అక్కడక్కడఁ గొన్ని తప్పులున్నను మృదుమధురపదభూయిష్ట మయి మొత్తము మీఁద గ్రంథము సలక్షణముగానే యున్నది” అనువాక్యముతోడఁ గాని యున్నవో లేనివో కొన్ని దోషములను నిరూపించుచుఁ గవిని దిట్టుటతోడఁ గాని విమర్శనము

సరి పోవు నని మనపండితులయభిప్రాయము. అది సరి కాదు. కవి చతురుం డయి యుండఁగా విమర్శకుఁడు చతురతకుఁడు గా వలెను. ఇంక “పండితా స్సమదర్శినః” అనునుడికిఁ దార్కాణముగా విమర్శకు లగు వారు నిష్పక్షపాతబుద్ధి గలవారయి గ్రంథకథితపాత్రోపక్షణాదులను గ్రమముగా వెల్లడించుచు నందలిగుణగుణములను జూపింప వలెను. అట్టివిమర్శనములే భావికవులకు మార్గదర్శకము లగును. కనుక సద్విమర్శనముగ్రంథము లాంధ్రభాషయందుఁ గలుగునట్లు చేయవలెను.

కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారి పరలోకగమన మాంధ్రీ దేశమునకుఁ దీరినిలోటును గలిగించెను. అందుల కందఱమును వంత నొందు చున్నవారము. మనవంతుకుఁ బ్రతీకార మాయన ప్రారంభించిన “విజ్ఞానసర్వస్వ” మచిరకాలంబున ముగియునట్లు చేయుటయే. శ్రీసూర్యరాయ నిఘంటువును వెనఁ జూడ వేడుక గలవార మని మన మనుకొన నక్కట లేదు కదా!

నేను వచించిన వాక్యములలోని కఠినపదములకుఁ గలకారణము నాకున్న భాషాభిమానమే యగుటవలన నన్ను మన్నించి వానియందున్న గుణలేశములనే గ్రహింప మిమ్ము వేడుచు విరమింతును.

ఊర్తిలా దేవి.

సీతారాములపూతచరితములను వాసి తమజీవితములను సార్థకములుగాఁ జేసి కొనినవారు పెక్కండు గలరు. వారియందు మొదటివాఁడు వాల్మీకిమహర్షి. వారియందే యన నేల? లౌకికచ్ఛందస్సు నాశ్రయించి కవిత సెప్పినవారియందు నతఁడు మొదటివాఁడు. కనుకనే యతని నాదికవి యనియు, నతఁడు రచించినరామాయణము నాదికావ్య మనియు నందురు. అతఁడు లౌకికచ్ఛందస్సులలో మనోహరము లగుపెక్కింటి నాశ్రయించి హృదుషఘరపదములతోడను, జిత్తార్థక

ము లగువర్ణనములతోడను రామాయణమును బాడెను. అంతేకాక, జులస్వభావచిత్రణమునందును, జరిత్రస్పృష్టియందును, బాత్రపోషణము నందును, ధర్మములను మృదువుగా నుపదేశించుటయందును దత్కవివరునిసేర్పు సాటి లేనిది.

తనకావ్యమునందలి పాత్రీముల నుత్కృష్టాదర్శములుగాఁ జిత్రించి యతఁడు సమకాలికులవలనను, దరువాత జనించినవారివలనను మెప్పు నొంది తనశాశ్వతకీర్తిని నిజదేశమునందే కాక, జగమంతటను వ్యాపింప జేయఁ గలిగెను. అతనికావ్యమునందలి కథానాయకానాయకులయినసీతారాము లాదర్శస్త్రీపురుషులుగా వర్ణింపంబడుటయే కాక, కథితనమంత్రపాత్రములును మెలునకుఁ గాని కీడునకుఁ గాని యాదర్శరూపులు.

రామాయణపాఠకు లెల్లరును సీతారామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నాంజనేయాదుల మహత్తమగుణగణముకొఱకు విముగ్ధులగుచు వారియెడ సతమంత్రకు లగుదురు. అనేకశతాబ్దములనుండి దాసీభూతులయి యుండుటవలనఁ దనుమనోబలములను గోలుపోయిన భారతీయులు మాత్రము వారు దేవతలనియు, వారిచర్యలు లోకోత్తరము లనియు భావించి, పుణ్యార్జనముకొఱకే రామాయణ పఠనశ్రేణిగములను గావించుచుఁ దృప్తి నొందుదురు, కాని- పొంద దగ్గు ఫలములను మాత్రము పొంద లేకున్నవారు.

కథితపాత్రీములను యథోచితములుగా వర్ణించినవాల్మీకిమహర్షి సాధ్వశిరోమణియయిన యూర్మిలాదేవి నుక్షేపించుట య్యోంతశోచనీయము. ఆయమ దేనియందును వినుతగుణగణయయినసీతాదేవికిఁ దీసి పోవు నది గాదు. ఆమె జనకరాజనందని, దశరథశ్వరునికోడలు, అద్వితీయపీరుఁడును భార్యభక్తుఁడు సయినలక్ష్మణస్వామికి సహధర్మిణి; సవయావన; మఱి నూతనవధువు. ఆమె యక్క పనవాసక్లేశము కంటఁజూచి విరహమె యధికతరబాధాకర మని తలంచి పతి నడఁచాయఁ జాలక యతనివెంట వెళ్లఁగాఁ దాను ఒరియానతి శిరమునఁ గాల్చి

సకలోపభోగపరిపూర్ణమయిన రాజభవనమునందు సభివ లయినతోడి కోడండ్రితోడ నివసించుచుఁ జతుర్దశాబ్దములు పతివిరహదుఃఖమును సహించి యుండుట సామాన్యకార్యము గాదు గదా! ఆమె యిందిరి యసంయమమును, మనోదార్ఢ్యమును లోకోత్తరము లనక తప్పదు. అట్టిసాధ్వీలలామ యేకాకాణమువలననో వాల్మీకిమహర్షి దృష్టికి దూరమయినను, స్వభావవర్ణప్రియుండయిన కాళిదాసమహాకవిదృష్టికిని, శ్రీకంఠపదలాంఛనం డయినభవభూతిదృష్టికిని, దక్షిణకవివరుల దృష్టులకును దట్ట కుండుట మిక్కిలివిషాదకరవిషయమే.

ఆమెగుణములను గవివరులు కీర్తింపనిహేతువువలన వానికి లోటుగలుగునా? అవి విజ్ఞలహృదయములకుఁ దట్ట కుండునా? దైవజ్ఞులు దమపంచాంగములందు గ్రహాణమును వ్రాయఁ మఱచిన, సది గనఁబడ కుండునా? నిష్పక్షపాతబుద్ధితోడ రామాయణమును జమవువారు సీతాదేవికంటె నూర్మిలాదేవి యధికతర యని యనక మానరు.

దైత్యులు.

దైత్యులు, దైతేయులు, అసురులు, దనుజులు, దాసవులు, రక్షస్సులు, రాక్షసులు, కోణపులు, క్రవాత్తులు, క్రవాదులు, అన్రవులు, ఆశిరులు, అసురులు, యాతుధానులు, అనుశబ్దములు పర్యాయపదములుగా సంస్కృతనిఘంటువులందు వ్యవహరింపబడి యుండుటవలన వారందఱు నేకజాతిజాతు లనియును, గూరస్వభావు లనియును, హీనచరిత్రు లనియును, సరమాంసభక్షకు లనియును బెక్కుజనులతలంపు. పురాణములను తెన్నగాఁ బరిశీలించినచో సట్టితలంపు భ్రాంతిమూలకమని యే యేర్పడును. పురాణవిషయములను జర్పించుటకుఁ బూర్వము తత్తచ్చబ్దములకుఁ బండితు లిచ్చిననిర్వచనములను జేరుకొందము. (కశ్యపుని ప్రథమభార్య యయిన దితికిఁ బుత్రులగుటవలన దైత్యులు, మఱి దైతేయులు; సుర లేనివారగుటవలన అసురులు; (కశ్యపుని వేతూకభార్య

పయిన) దనువునకుఁ బుత్త్రి లగుటవలన దనుజులు, మఱి దానవులు; రక్ష త్యాత్మాన మే వేటి రక్ష; రక్ష ఏన రాక్షస; తమప్రాణముల కీ రక్షించుకొనువా రగుటవలన రక్షస్సులు; రక్షస్సులే రాక్షసులు. రాక్షసులు కేవలము తమప్రాణములనే రక్షించుకొనువారా? తమభాగ్యప్రాణముల నయినను, బిడ్డలప్రాణముల నయినను రక్షింపనివారా? ఇది యేటి నిర్వచనము? శబ్దార్థమునందు లేని “తమప్రాణములనే” యను నాకాంక్ష యేల? “అశ్రితుల” నను నాకాంక్షగూడదా? రక్షించువా రగుటవలన రక్షస్సులు, రక్షస్సులే రాక్షసులని కర్మపథలోపముఁ జేసి చెప్పినను, బంధితులనిర్వచనముకంటె నసమంజసముగా నుండదు. కుణపములను (శవములను) దినువా రగుటవలన కోణపులు; మాంసమును దినువా రగుటవలన క్రవ్యాత్ములు, మఱి క్రవ్యాదులు; రక్తమును ద్రావువా రగుటవలన అనవులు; హింసించువా రగుటవలన ఆశేరులు; ప్రాణములను దీయువా రగుటవలన ఆసుకులు; వ్యథ పెట్టువా రగుటవలన యాతుధానులు. ఇట్లు వ్యవహరింపఁబడు చున్న పర్యాయపదములయొక్క నిర్వచనములను ముగించుటవలన నిఁకఁ బురాణవిషయములను దడుముదము.

ఒకవిషయ మన్నిపురాణములందు నేకవిధముగా నుండక భిన్న భిన్నరూపములను దాల్చి యుండును. అట్లగుటవలన పర్వసాధారణ నాదృతపురాణకథిత విషయములను ఒట్టియే చర్చించుట యుక్తము గదా. కశ్యపప్రాజాపతికి దితి, అదితి, దనువు, వినత, కదుగ్నివయను నైదు గురుభార్యలు. అందు దితివలనఁ గలిగినవారు దైత్యులు లేక దైతేయు లని పిలువఁబడిరి. అదితివలనఁ గలిగినవారు రాదిత్యులు లేక యాదితేయు లని చెప్పఁ బడిరి. దనువువలన గలిగినవారు దనుజులు లేక దానవు లని నుడువఁ బడిరి. వినతాసంతతి గరుడాదిపక్షినిచయము; మఱి కదుగ్నివాసంతతి వాసుకప్రభృతినరీస్వపచయము.

కృతయుగమునందు దైత్యాదిత్యులకు జరామరణముల నొందక మనవలె ననునిచ్చు గలుగఁగా వారు పాలకడలిని ద్రోచ్చిరి. [వార్హగ్ని

రా. బా. కా. స. రగి, శ్లో. ౧౧, ౧౬, ౧౭, ౧౮]. అప్పుడు పాల
ఁడలియందు వరుణునినుత యయిన వారుణి (సుర) జనించి, వరింప
రాగా దానిని దైత్యులు నిరాకరించిరి, ఆదిత్యులు గ్రహించిరి. [వా
ల్మీకి రా. బా. కా. స. రగి, శ్లో. ౨౩, ౨౪]. సురను గ్రహింప కుం
డుటవలన దైత్యులనురు లయిరి; సురిను గ్రహించుటవలన నాదిత్యులు
సుర లఱు మోదముఁ బొందిరి.

శ్లో॥ అసురా స్తేన దైతేయా
స్సురా స్తే నాదితేస్సుతాః,
హృష్టాః ప్రముదితా శ్చాసన్
వారుణీగ్రహణీత్సుకాః॥

వాల్మీకి రా. బా. కా. స. రగి, శ్లో. ౨౪].

పాఠకులారా! వరించివచ్చిన సురనే నిరాకరించిన దైత్యులు రక్త
పాయలును, శవభక్షకులు నయి యుందురా? వారిలోఁ గొందఱు
రణరంగమునందు రాద్రోరస ముద్రేకించినపుడు వైరిరక్తమును ద్రాగి
యుండి వచ్చును. దుస్ససేనునిరక్తమును భిమసేనుఁడు ద్రావినట్లు మహా
భారతమునందుఁ గలదు. ఒక్కచుక్క యయినను మిగులకుండ రక్త
వీర్యునిరక్తమును గాళికాదేవి పాన మొనర్చినట్లు దేవీపురాణము నుడు
వుచున్నది. దైత్యదానవులలోఁ గొందఱు జహ్వచాపల్యవశు లయి
యజ్ఞరిహితవివిధమాంసభక్షిణము సలిపి యుండి వచ్చును. యజ్ఞశేష
ము గానిమాంసమును దినుటవలననే వారు కోణపు లని నిందింపఁ బడిరి.

[శ్లో॥ యజ్ఞాయ జగ్ధి రాంస స్యే
త్యేష ధైరో విధి స్మృతః,
అతో ౭-వ్యథా ప్రవృత్తిస్తు
రాక్షసా విధి రుచ్యతే॥

మనుస్మృతి, అ. గి, శ్లో. ౩౧]

పచ్చిపీనుగులనే మెసపువా రండగు గదా! యజ్ఞదత్తమాంసమును దేవతలను, యజ్ఞశేషమాంసమును ఋషులును దినుట సుప్రసిద్ధవిషయము.

అధిక్య మాలోచితుమా, ధైర్య లగువాయునిర్వృతలు దిక్పాలకులు. కృత్యము లాలోచితుమా, లిచక్రవర్తి మహాదాత; పృథ్విదపిభీషణులు సరమభాగవతులు, రావణబాణాసుగులు వైవశ్చేస్సులు; మయఁడు శిల్పిపరఁడు ధైర్యదానవులశక్తియు, నధ్యవసాయమును, శౌర్యవీర్యగాంధీర్యాదార్యములును సుప్రసిద్ధములు. వారిలోఁ గొండఱు యజ్ఞనాశకులును, ఒరవనితాగతులును, బ్రాహ్మిహింసకులునున్నతనే వారి నందఱును యాతుధానులు, నాశకులు, నాసుకులు ననవచ్చునా? దేవత లందఱును, మాంవు లందఱును బహిష్కరింపఁబడినారా? దేవతలకు రాజగునింద్రునిచర్యలను ఒకేకేతము. అతఁడందఱులపంపులను జెఱవఁ బ్రయత్నింప లేదు! యక్షమును జెఱచుట పాపమును, దపమును జెఱచుట పుణ్యమునా? అతఁడు తననవశిష్టికదువునఁ బొచ్చి గర్భమును భేదించుట యుక్తకృత్యమా? అహల్యను జెఱచుట పవిత్రకార్యమా? వృతాసురుని జంపుట పౌరుషమా? జంభాసురాదులను జంపుట హింసాకరము గాదా? అధిపతి వెల్లడి యగుటవలన సేనఁ జెఱదేవతల నటుంచి మాంసపులఁ జూతము. సరవరు లయిసశిశుపాలదంతవక్రజరాసంధదుర్యోధన దుశ్శాసనాదులపనులు నింద్యములు గావా? మహమ్మదుతగ్లాకు, తైమురు, నాదర్ మొదలయి, పృథులచేత లెట్టివి గఠించినవారిని వెదక నేల! ఇప్పటిజనులలో సంస్కృతమాంసము మొదలగునభక్త్యవస్తుప్రకరము, నడికియు నడుకని మత్స్యమాంసములను, ఒచ్చిగ్నిడిను దినువారును, బరాంగనామా, భంగము సేయువారును, ఒరనిర్వహర్తలును, బ్రాహ్మిహింసకులును, మఱియు సతి దారుణకర్మకరులు నుండుట మన మెఱుంగుదుము గదా. ఉపరిభూతాచరణములవలన నిఖిదేవతలును, నిఖిమాంసపులును నింద్యచరిత్రులగుదురా? పాఠక్యలారా! వ్యక్తిగతాచరణములవలనను, సమయోపయక్తాచరణములవలనను సమగ్రకులమును దూషించుట ని, భూషించు

ట గాని యుక్తము గాదు. సురాసురనరులకు వైవాహికసంబంధము లుండుట దెల్లము. పులోమదానవుని కూతురు శచి. ఆమె యిందుని మహిషి. బ్రహ్మపుత్రికయైన యహల్య మానవుఁ డయినగౌతమున కియ్యఁ బడెను. దమయంతిచేత వరియింపం బడుట కిందాద్రదిది శ్వాలకులు ప్రియత్నించిరి. ఊర్వశి పురూరవునివలనను, మేనక విశ్వామిత్రునివలనను సంతానములం గనిరి. వజ్రినాభునికూతురయినవృథావతిని బ్రద్యుమ్నఁడును, బాణాసురునికూతురయినయుష సనరుఁ డుఁడును తెండ్లి యాడిరి. ఇట్టివి మఱి కొన్ని గలవు. ఇట్లుండ ననురులు నిందితులయి రేల! తత్కారణములను లెస్సగా నాలోచింపఁగా వారియందు దేవతలకుఁ గల ద్వేషభావమును, దేవతలయందు మనుజులకుఁ గలవక్షపాతిత్వము నని నహృదయులహృదయములకుఁ దట్టక మానదు.

విష్ణుపురాణాదులందు ననురులచరిత్రావళి విపులముగా వర్ణింపం బడియున్నను, వారికి రక్షోరాక్షసనామములు గలిగినవైనము స్ఫుటముగాఁ గాన రాకుండుట శోచనీయము. నిజగుణార్హములవలన ననురులందఱు నేకకులజులును, గూర్జరాత్ములును, సభ్యత్వహీనులును గారనియు, బ్రత్యేకకులమునందును దుష్టచరిత్రులు గొందఱుండు రనియు, నట్లున్నంత నె నమగ్రకులము నిందితముగాఁ జాల దనియు నుపరికఠితవిషయములను మనమున నిడి గీర్ణముగా నాలోచించువ్యక్తి దప్పక నమ్మ నని నమ్ముదము.

వా న ర జా తి.

నృప్తి క్రమోన్నతపద్ధతి గల దని డార్పినుపండితుం డూహించి నుడివినమతమును మనపండితు లంగీకరింప కున్నను, బాశ్చాత్యు లంగఱు నంగీకరించిరి. ఆపండితునిమతమున మర్కటంబు లొకానొకజాతిజంతువులుగాఁ బరిణామ మొందెను; ఆపరిణాతజంతువులు మనుజులుగాఁ బరిణామ మొందుటవలన దజ్జాతి యిప్పుడు లోపించెను.

ఆమతము సందేహాస్పదము. ఏల యనఁగ:—మర్కటంబు లన్నియు నుదాహృతజాతిగాఁ బరిణామ మొందినచో, మర్కటంబు లిప్పుడు లే కుండ నుండవలెను. అవి తోటానఁ గోటులుగఁ గానం బడుచున్నవి గదా! మర్కటంబులలోఁ గొన్ని మాత్రమే పరిణామమును బొందె ననినచో, దత్పరిణతజాతిజంతువులలో సైతము కొన్ని మాత్రమే మనుజులగఁ బరిణామ మొందెనని తోటి కొన్ని మిగిలి యుండునలెను. అట్లుగాక, యజ్ఞతీయంబియు లోప చెను. మర్కటంబులలోఁ గొన్ని యుం దత్పరిణతజాతి జంతువులన్నియుం బరిణామమును బొందె ననుట యుక్తియుక్తియు గాదు. అట్లు లోపించుటకై నివసకానిమును గాని యాపరిణతజాతియొక్క నామమును గాని తిన్న వాన్నియును గాని యాపరిణతండు నుడువ లేదు. ఉపాంపం బడచిది వివరింపం బడం బాలదు గదా!

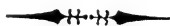
ఆపండితవియూహము గొండఱకు నిజ సుయినదిమీ యగును. పరిణామమును బొత్తిగఁ బొందినను, మర్కటంబులకును మనుజులకును మధ్యమున నొకజాతి యుండెను. ఆజాతికి మర్కటంబులకుంబోలె వాలాదులును మనుజులం బోలె బుద్ధ్యాదులు నుండెను. తా నెఱుంగుట వలన మనయాదికవి యాదికావ్యమునం దాజాతిని విఘ్నముగ వర్ణించి యున్నవాడు. దానియునికిపట్టు కిష్కింధ, నామము వాసరిము లేక ఋక్షము. వాసర = సరశ్శవ = నరునివలెనుండునది. ఋక్ష ఋష్యతే అనేన గహనం = దీనిచేత వనము పొందం బడును. అనురెండు నిర్వచనములనుబట్టి యాలోచింపఁగఁ దజ్జాతి మనుజుజాతిని పోలి యుండి వనములందు నివసించు చుండె ననుట స్పష్టము. ఆజాతిలో వాసరు లని యు ఋక్షు లనియు రెండుతెగలవా రుండిరో, లేక ఋక్షవిరజఁ డను వాడు వాలినుగ్రీవులజనసములకుఁ గారణమగుటవలన వాసరఋక్షవదములు రెండును దజ్జాతికిఁ బర్యాయపదంబులలో సవ్యిషయంబు సంబిగ్ధంబు. వా రుండెగలవారే యన్నను, గుణకర్మాదులవలన నారెండు సంతర్జాతు లనుటయే సమంజసము. వారు హీనబుద్ధు లగుటవలన వారిని మర్కటంబు లనియు భల్లూకంబు లనియు నార్యులు సనాధ్యులును

హేళనము నేయుచుండిరి. హేళనమునందు మనుజులను బశవు లనట విచిత్రమయము గాదు.

వారిలో వారి మహావీరులను, హనుమంతుడు మహాపండితుడును, సుషేనుడు ఘోరవైద్యుడును, జాంబవంతుం డతిధీమంతుడును, నలుడు కారుకర్మదక్షుడును, నీలుడు సేనానివరుడు నయినంతమాత్రమున వారందఱు నార్యానార్యులతోడ నములని చెప్పుటకు వలనుపడదు. నాగరకతయందు వారార్యానార్యులకు దగ్గియే యుండిరి. ఆర్యానార్యులతోడ వారికి నైవాహికసంబంధము గలిగి న్నిబలెను. తద్రక్తసంబంధికారణమువలన వారిమర్కటగుణంబులు క్రమక్రమంబుగా లోపింపఁగ వారార్యానార్యులలోఁ గలిసి పోయిరి. కనుకఁ జజ్జతి పరిణామమొందె ననటకంటె లీనమయ్యె ననటయే యుక్తియుక్తము. బావామొదలగు ప్రదేశములం దిప్పటికిని దోఁక గలమనుజు లరుదుగాఁ గనఁబడుదురు. ఇట్లుజాతిలయము సంభవింపఁగ వానరఋక్షనామములు క్రమముగా మర్కటభల్లూకపర్యాయములలోఁ జేరెను. అంతేకాని, యాజాతివారిని మర్కటభల్లూకంబు లని భావించుట యనఁచితము. వారు మర్కటభల్లూకంబులే యయినచో, వారిస్త్రీ లింద్రీనూర్యాగ్ని వాయువులను మోహింపఁ జేసినంతకునుండరు లయి యుందురా? వారికి న్యకిను—జాంబవతిని శ్రీకృష్ణభగవానుడు పెండిలి యాడి యుండునా? వారిలో వివాహబంధ ముండునా? ఉండె ననినను, తమ్మునిభార్య సెంటరా దనియు “దేవరాచ్చసతోత్పత్తిః” అను ధర్మానుసారముగ నెన్నభార్య నొకప్పుడు గృహింప వచ్చు ననియు న్యాయములుండునా? వారు చేలాలంకారములను ధరించి యుందురా? వారికి లజ్జాదగుణము లుండునా? వారు కోటలను బెటలను నిర్మించుకొని యుయ్యెలమంచములు మొదలగు పరికిరములను వాడుచు మంత్రిసామంతులతోడ రాజ్య మేలుచునురా? మనుజుననుజులతోడ మాటలాడఁజాలి యుందురా? క్రమము దప్పక ననులను యుక్తిముగ నెఱవేర్చి యుందురా?

కావున వానరజాతియు ఋక్షజాతియు లేక స్తోత్రముగలయుత మయినయొకజాతి వేటుగానుండె ననియుఁ దహ్మజాతి కృనుకము గ నార్యానాద్యులలో లీనమయి పోయి రినియు భావించుటయే నిర్బాధకము, మఱి సమంజసము.

అమరసింహుడు.

సంస్కృతనిఘంటువులలోఁ నున్మిసిద్ధ మయి సమస్త పండితమాన్య మగుచు “అమర” మనుసాధారణవ్యవహారము గల “నామలింగానుశాసననామకనిఘంటురాజమును రచించినవిబుధవరేఘ్యుడు— అమరసింహుఁడు.

సంస్కృతశబ్దములయొక్క లింగభావమును భానువులయొక్క పదభావమును మహాపండితులకే దుర్జేయ మగుచుండ నిక నల్పజ్ఞులగతి నుడువ నలెనా? అట్లుండ నాహుస్యజ్ఞానము గలవాఁకి స్వైతము సంస్కృతశబ్ద సర్వాయపదములు మాత్రమే కాక, తల్లింగ భేదమును నిబోధ మగునట్లు మీఁదఁ బ్రొనిన నిఘంటువరమును భూలోకమున కొనంగి నిజనామమును స్థానికము నేయుచుఁ గీర్తికాయముతో నెలయు సుధీవరనినామము సింహాపాధియుఁ యై యుండుటవలన నతఁడు క్షత్రియుఁ డనుట నిక్కువము.

నిజకులమును దెలియఁ జేయుటకొలకు క్షత్రియులు దమనామములతోడ “వర్మ” “సింహ” “రాజ” అనుపదత్రయములో నొకదానిని జేర్చెదరు. సింహశబ్దమునుండియే “సింఘ” రూపమును “సింగ” రూపమును గలిగినట్లు రాజశబ్దమునుండియే “రాయ” రూపమును “రావు” రూపమును గలిగెను. ఆశబ్దములు క్షత్రియులనామాంతములందే చేరుట విధి యయియు, నియమరహిత మగునిక్కాలమునఁ బెరివారిపెరులందును జేరు చున్నది.

తాను నిజనిఘంటునాందిశ్లోకమునందు మూర్తినిర్దేశమును జేయ కుండుటవలనను ద్విమూర్తులనామావళికి ముందే బుద్ధదేవునిపేరులను వచించి యుండుటవలన నాతఁడు బౌద్ధధర్మావలంబకుఁ డని నిశ్చయింపఁ దగును. అతనికాలమున బౌద్ధులకు నార్హమతస్థులకు నైకమత్యము మ సదేశమందలి మతత్రయమువారి కున్నదానికంటె నెక్కు, -డుగా నుండె ననుట మాళవికాగ్నిమిత్రనాటకాదులవలన నుపేదిశము.

శ్లో॥ ధన్వంతరిక్షణ కామరసిహృతః
 బేతాశభటఘటకర్పకాలిదాసాః
 భ్యాతో వరాహమిహిరో నృపతే నృభాయాం
 రత్నాని నై వరకుచి ర్నన విక్రమస్య॥

అను విక్రమార్కచరిత్రమునందలి శ్లోకమావలన నతఁడు జ్ఞునియందు విక్రమార్కుని యాస్థానపండితులలో నొకఁ డయి యున్నట్లు విదిత మగుచున్నది, “విక్రమ” లేక “విక్రమార్క” నామము కేవలము బిరుదమే యనియు నట్లినామముతోడ నొప్పిననృపతియై జే కుండుటవలన నతఁడు జ్ఞునిని బాలించె ననుట బొత్తిగఁ గల్గి యని యు నిప్పటియైతిహాసులలోఁ గొందఁ అనుచున్నను, మన దేశమున నత నిచరిత్రముండుటయే కాక, యతనిశకము వ్యవహరింపం బడుచుండు టవలన నతఁడుండి యజ్ఞునిని బాలించినవారిలోఁ బ్రసిద్ధి నొందె న నుటయే సమంజము.

అమరసింహుఁడు విక్రమార్కాస్థానస్థితఁ డగుటవలనను గ్రీస్తు శకాబ్దమునందు గెల్చేర్పిఁగా విక్రమశకాబ్ద మేర్పడుటవలన నిప్పటికి రెండువేలయేండ్లకు ముందే యతఁడు జనించెను.

అతనితలిదండ్రులనుగూర్చియు నుత్పత్తినిగూర్చియు నిర్దేశము పండుఁ గలప్రవాదము నిట వివరింపం బడును.—ఉజ్జయినినివాసి యైనశ బరస్వామి యనుబ్రాహ్మణబ్రాహ్మచారి యొకఁడు విద్యార్థియై కాశీకే గుచుండెను. అప్పుడు కాశీకిఁ గొన్నిశోకులదూరమునందు దారిప్రక్క

నున్నవాణ్ణిచెల్లు నాశ్రయించి యుండి యొకానొక బ్రహ్మగోక్షసుండు బ్రాహ్మణాకారముతో నాచెట్టుకింద నిలుచుండి యాదారిని నడుచు వారిని “పచేనిష్ఠాయాం కింకూపమ్” (“పచ్” ధాతువును నిష్ఠాత్మక యయోగమందు కేరూపముగలుగును) అని పిల్చించు చుండెను ఆ ప్రత్యయము పాణినికథిత మగుటవలనను దద్వాక్యకరణ మప్పు డంతగా వ్యాపించి యుండక పోవుటవలనను శ్రోతలలో గొందఱు నిశ్శక్తు లగు చుండిరి; మఱి కొందఱు “పక్” మను చుండిరి అట్టివారి నారాక్షసుండు భక్షించి బ్రతుకు చుండెను. ఇట్లుండ నాదారి నేగు చున్న శబరస్వామి యట్లే పిల్చించి బడఁగాఁ బాణినిసూత్రములను మాత్ర మే యెఱింగి యుండుట నతఁడు “పక్” మన నాక్షసుండు సంశయించి యతనిని దసయొద్ద నుంచి యాతనికిఁ దగునాహారాదు లొసంగుచు మహాభాష్యమునే కాక, తనకుఁదెలిసిన సమస్త విద్యల నెచిరకాలంబున నేర్చి యతని నొకమహాపండితుని జేసి తానుశాపాంతమును గాంచి ముక్తి నొందెను. ఆమహాపండితుఁడే పూర్వముగాఁ సంపాదించిన శబర భాష్యరచయిత యై యుండ వచ్చును. అతఁడు జంద్రవర్మ యని కొందఱు అందురు. చంద్రవర్మనామధేయ మాతనికి రెండవ, యై యుండఁ గాబోలును. అతఁడు మరలి స్వస్థానమున కేగుచుండఁగా మార్గమున నున్నయొకానొక గ్రామమునందు నివసించు చుండినశూనిని యొక య తనిని జూచి భక్తి మెయిఁ దనయింటికిఁ గొని చని త నును డనయొక మాతృకన్యయు నతనికి సకలలోపచారములు సమర్పించు నవించు చుండిరి. అతఁడు వారిభక్తి పాశబద్ధుఁ డయి కొన్ని కింములు వారియింట నివసించెను. రూపయాహ సంపన్న యై సయాహారాగ్రీకన్య యతనియందు ఒద్దాచురాగ యై యతనిని దప్ప వేటొకనిని బెండ్లాడ నని తనశల్లి కెఱింగింప నామె యతివినయముతోఁ దనకూతునిద్యేశము నావిబుధ శునకు విన్నవించెను. అడఁ డందుల కంగీకరింపక యక్కడనుండి వెడలి నిజగృహమును జేరెను. సుతానురోధవశమున నాశూద్రీయుఁ దననందనిని వెంటఁ గొని యజ్ఞయిని కేగి తత్పరిపాలకుఁ డయినశుభ్రతక్షిమ హారాజును దర్శించి భయభక్తులు గడురఁ బ్రణామిల్లి కన్నీళ్లు గార్చు

చుఁ దనకూతునితో నాపిభ్రాతృకు విన్నవించెను. అనులోమవివాహాధ్యక్షుడు పరిచారమున నుండుటవలన మహారాజు సదయహృదయుఁ డయి శరస్వామిని దనసమ్ముఖమునకుఁ బిలిపించి, యీతని గుణజ్ఞానరూపలబ్ధుఁ డయి యతనికిఁ దనయేకమాతృపుత్రిక నొనంగ నిర్ణయించి, మొదిటఁ దనభ్రాతృహితస్పత్రిని దగువాఁడఁ దననందనిని బిడపఁ దనకోశాధికారి యయినవైశ్యునిదుహితను దుద నాశూద్రీ సుతను బెండిలి నేసి తనరాజ్యమును సమర్పించెను. శరస్వామియు నలుగురుభార్యలతో రాజభోగము లనుభవించు సుఖముండెను.

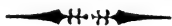
అంత నాబ్రాహ్మణివలన విక్రమార్కస్థానపండితవరులలోని వాఁడైనవరాహమిహిరుఁడును, క్షత్రియవలన భర్తృహరియును విక్రమార్కుఁడును, వైశ్యవలన భిషగ్వరుఁడైనహరిచంద్రుఁడును విక్రమస్థానవిబుధేశులలోనశంకుఁడును, శూద్రవలన నమరసింహుఁడును జనించిరి. హరిచంద్రుఁడు నవరత్నములలో నెన్నఁ బడకున్న, నాతఁడు విక్రమునియాస్థానమునందే వైద్యుఁడుగా నుండఁ బోలును. కొడుకులు పెద్ద లయి నెప్పుడు రాజ్యాస్థుఁడైనభర్తృహరికి రాజ్య మొసంగి, విక్రముని యనరాజుగా నొప్పి, తక్కినతండ్రుల కుపయుక్తపదవు లేర్పఱిచి శరస్వామి బ్రహ్మభ్యాసరాయణుఁ డగుచుఁ దనశేషకాలమును గడపెను. భర్తృహరియుఁ గొంతకాలము రాజ్యభారమును వహించి విరక్తుఁ డయి నానిని దనసోదరుని పైని మోపి తాను సన్యసింపెను. అంత విక్రమార్కుఁడుపెద్దకాలము రాజ్యమేలుచు మితి లేని కీర్తిప్రతిష్ఠల నార్జించెను.

ఈప్రవాదమునే యథోఽంకితశ్లోకము స్థిరపఱచు చున్నది:—

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యా మభవ ద్వరాసామిహిరో జ్యోతిర్విదా మగ్రణీః
రాజా భర్తృహరిశ్చ విక్రమస్సపః క్షత్త్రాజ్ఞానా మభూత్
వై శ్యానాం హరిచంద్రవై ద్యతిలకో జాతశ్చ శంకుః కృతీ
శూద్రాయా మమర ష్ష డేవ శరస్వామిద్విజ గృహ్యతాః॥

ఇట్లుండగా బ్రాహ్మణివలనఁ గలిగినవాడు వరరుచి యనియు ను, క్షత్రియవలనఁ గలిగినవాడు విక్రమార్కుఁ డనియును, వైశ్యవలనఁ గలిగినవాడు భట్టి యనియు సహజభట్టికావ్యమును రచించుట యే కాక, విక్రమార్కునికి మిత్రుగా నుండె ననియును, శూద్రువలనఁ గలిగినవాడు భర్తృహరి యనియును గొందఁ జెందురు. అది చింతనీయము.

పతిసహగమనము.

జగమండలిదేశములలో భారతమే పతివ్రత్యమున మిన్న యన్న నత్యుక్తిగా నేరదు. ఇట్లునుటవలనఁ బెరిదేశముల మానసిమతలులు భ్రష్టులని కాని, భరతఖండపుండ్రు లందఱును పతివ్రతలని కాని నాయాశయము గాదు. పతియందు సత్ప్రీతి గలనాతి యెక్కడ నైన నుండను. కాని-తనపతియే తనకుఁ దోడనియు జోడనియు నీడనియు తోడనియు మఱి దేవుఁ డనియును ఒకచిత్తమే తనచిత్తమనియును పతి గతి చింతింపట నీలోకము కీలకాకామయ మనియును ద్విముగా నమ్ముటను కాక, పత్ని సర్వావస్థయందును ఒకే సహధర్మిచారిణి యై యుండ వలె నని బుద్ధి దలయునతి యీ దేశము మొదక్కఁ దక్కిన దేశమలందు లేదు. ఇది నిశ్చయము. అందులకు నిదర్శనముగా నూత్నేంద్రికు ముందీదేశమండలి సతీమణులలోఁ గొందఱు పతిసహగమనము చేసి యున్నారు. పతిసహగమన మనగా మగఁడు మరణించి నతరువాత మిగువ సుస్నాతయై తోడవులను దొడిగి పతిశవముపెంటం జని సాద మీదఁ బద్యాసనముగాఁ గూర్చుండి నిజపతిశవమును దన తోడల నిడుకొని-అట్లుకానిచో- పతిశవముప్రక్కఁ బండుకొని, చిచ్చురగిలింపించి నిశ్చలచిత్తముతో భస్మీభూతయై సురపురమున కేగుట. దానినే “సహగమన” మనియు “సతి” యనియు “గుండమునఁ బడుట” యనియును వాడుచుండిరి. నేలను గొంచెము లోతుగాఁ ద్రవ్వినపిదప

నట్టిసాద యమర్పంబడు చుండుటవలన దానికి “గుండి” మన వాడక గలిగెను.

ఆయాచారము మన దేశమునుండి గతించుటవలన దానిని విన నపుడు మనకును వింత గలుగును. అది గతించుటకుఁ గారణము రాజశాసనమే యగును; కాని- మన దేశమందలిపాతివ్రత్యలోపము గాదు.

పందొమ్మిదవకైస్తవశతాబ్ద ప్రధమపాదమునందు బహ్మస మాజస్థాపనాచార్యుం డయిన రాజారామమోహనరాయనిప్రారంభము వలన లార్డు పిలియము బెంటింకు రాజప్రతినిధిగా నున్నప్పుడు “పతిన హాగమననిషేధశాసన” మేర్పడెను. అది పాటింపం బడువఱకును బతిన హాగమనము లక్కడక్కడ జరుగుచునే యుండెను. మన దేశజాం డయిన సరామమోహనుం డది క్రూరాచార మని యాందోళనము చేసినంతనే కైస్తవమతప్రచారకు లాతనివెనుకఁ దాళము వేయుచు “హిందువులు మగలు చచ్చినయనదలను గాలుసేతులు గట్టి పతులశవములతోఁ గా లైడికూర్చిరక్క” లని పాడఁ దొడంగిరి. ఎంత వింత! దేవుడు పశుపక్ష్యాదులను దమపొట్టలకొరకే సృజించె ననియును బ్రాణిమలవధి పాపకార్యము గా దనియును నమ్ముకైస్తవులు, పతివ్రతామహిమ మెఱుంగం జాలక, స్వార్థముకొరకు వంకాయ నై నను ద్రోప, నిచ్చగింప నిభారితీయు లనాధలను బలిమినీ గల్చి చంపుచుండి రనుట యతిసాహసము గాదా?

“అమృతబజార” పత్రికాస్థాపకుండును నాంగ్లభాషాలేఖకులలోనుపసిగ్గుండు నయిన శ్రీశిశిరకుమార ఘోషుని “విక్సర్సు ఆఫ్ ఇండియను లైఫ్” పుస్తకమునందలి గిగి వ పుటయందు నున్నపతివ్రతాతిలకముయొక్క విచిత్రచరిత్రమును జదివినకైస్తవవాదులు తమదుఃఖిప్రాయమును మార్చుకొని యుందు రని నమ్మవచ్చును. ఆచరిత్రము సుప్రసిద్ధ మగుటవలన దాని నిట వివరించుట మాని శబ్దప్రమాణమూలములై నాకు విశ్వాసమును గలిగించిన రెండుచరితముల నిట వ్రాయుదును.

అందు మొదటిది:-నాప్రతిభామహా నీర్దోష తమ్ములుండిరి. అందుఁ బ్రథముఁ డయినజగన్నాథ దేవుఁడు జయపురాంతర్గత జగన్నాథపురమును ద్వితీయుఁ డయినసరసింహదేవుఁడు నవరంగపురమును బాలించిరి. సరసింహదేవున కిద్దఱుభార్యలు. ప్రథమకుఁ జైతన్యదేవుఁడనువుత్త్రుఁడుండెను. ద్వితీయ వంధ్య. ఇట్లుండఁగా సరసింహదేవుఁడు దివి కేగుటకుఁ గొన్ని నెలలకుఁ ముందఁ దాతఁ డొకయేకాదశియందు యథాపూర్వ ముపవసించి ఫలాహారము గొనుటకుఁ గూర్చుండి యుండఁగాఁ జిన్నభార్య యాయనకడ నిలిచి యుండెను. పెద్దభార్య ఫలాహారపదార్థములను దెచ్చి వడ్డించుచుండెను. అప్పు డాయన చిన్నభార్యను జూచి “నీవతి పుత్రవతి యగుటవలన నామె యింకఁ గొంతకాలము జీవించి యుండఁ దగును. నీకు మఱెవ్వరును లే కుండుటవలన నీవు మత్సరాగమనము సేయట యుక్తము. అట్లు చేసెనవా?”యని యడుగఁగా “అట్లే తప్పక చేసెద” ననెడి యామెప్రత్యుత్తరము ఫలాహారవస్తువులను గొని వచ్చుచున్న పెద్దభార్యచేరి బడెను. అంత నామె మందహాసముతో వారిని సమీపించి “యేమి ప్రశ్నితరములు జరుగుచున్న” వన వారు శంకితులయి మానముద్రలను ధరించిరి. “అప్పుడు చేయవలసిన దాని నిప్పుడు చెప్ప నేల!”యని తాను దెచ్చిన వస్తువులను వడ్డించి యామె చనెను. అట్లు జరిగిన గొన్ని నెలలకే సరసింహదేవుఁడు దివికిం జనెను. అప్పు డాయనపెద్దభార్య చిన్నభార్యను జూచి “ఐతియెదుటఁ బ్రతిన చేసితివి గదా! ఇప్పుడు సమాగమనమునకై సిద్ధపడు” మనగా నామె గడగడవడించు సవతియడుగులం బడి గద్గదస్వరముతో “అక్కఱగారూ నేను దెలియక యప్పుడు ప్రతిన యొసర్చుట నిక్కము. కాని- యిప్పుడు చిచ్చును దలంచినంతనే నాకు హెచ్చగుభయము గలుగుచున్నది; సాదం జొరం జాల” నని విలపించెను. అప్పుడు మందహాసముతోఁ జెల్లెలి నూఱడించుచు “నాతనయని నీవు గనినట్లే భావించుచుఁ బాలించుచుండు”మని యామెకును “మరణించునదే సవతిత్వంబునయి నున్నదే కన్నతల్లి యనియును మది నెంచి మెలంగుచుండు” మని తనయునకు నాదేశించి యప్పరమప్రతిభ మహాసందభ

దీనియై పతిశవముతోడఁ జితి నారోపించి సురపురమున కేగెను. ఆ స్థలము నేటికి నొప్పు చున్నది.

ఇక రెండవది:—మాడుగులునందు జనించి యించుమించుగా నటువదియొండ్లు జీవించి యిప్పటికిఁ బగయొండ్లక్రిందటఁ బరలోకమున కేగిననందాపురపు వీరపరా జుక్షత్రిమవరుఁ డాంధ్రకవి యగుటవలన నతనిని విశాఖపట్టణమండలవాసులలోఁ గొందఁ జూచున నెఱింగి యుందురు. అతని కొక మేనత్త యుండెను. ఆమె పేరు వెంకమ్మ. ఆమెకు వివాహమయిన మూడవదినమునందే- ఆమెచేతికంఠము ఎనర్జించఁ బడకముందే- యామెభర్త శూలరోగపీడితుఁ డయి యీలోకమును విడిచెను. అప్పు డాపతివ్రతాశిరోమణి వివాహవస్త్రముతోడఁ బెనిమిటితోఁ బెండిలిపీనెమీఁద గూర్చుండినట్లే పతిశవముతోఁ జితిపై వసించి స్వర్గమును జేరెను. మాడుగులునందలియాస్థలి “వెంకమ్మగుండ” మనుపేర వెలయుచుఁ బూజింపఁ బడుచున్నది.

ఒక్కొక్కమండలమున నిట్టివీరమణు లెందఱో యుండిరి. అయిన నిప్పటి కింతటితో విరమింతును. లొకకబుద్ధు లగుపాశ్చాత్యులు పారలొకకబుద్ధు లగుభారతజనుల మహత్త్వము నెఱుంగం జాలరు గదా!!

నాటకములు.

జీవుఁడు సుఖస్వరూపుఁ డగుటంజేసి సుఖము నొందఁ దా నెల్లపుడును గోరుచుండును. జ్ఞాన ముండినం గాని, సుఖలాభంబు గలుగదు. కావుననే సకలజంతుసంతానములలో జ్ఞానజీవుం డగునరుండ నిజం బయినసుఖంబుం బొందం జాలును. మనశ్శుభుడు విజ్ఞానముం గని యైహికాకాముష్మికసుఖంబులం బడయుటకొఱకే కరుణాపారావారుం డగునప్పరిమళురక్షుండు వేదంబులను బ్రసాదించెను. వేదంబులు ప్రభుసమ్మతంబులగుటంజేసి యం దుదాహరణంబు లుండవు. కనుకఁ ద దుక్తములయిన జ్ఞానాస్పదనీతులు సోదాహరణములుగా నున్నచోఁ బాఠకుల

మానసంబులందు గాటముగా నాటకమును చని తలంచి కృపాభూ రగులు ఘృణ్యులు పురాణములందు రచించి ప్రకటించిరి. పురాణములు మిత్రసమ్మితము లగుట నొక్కొక్కవోట నీతి నొక్కొక్కచోట చూచును. అట్లు పలుకుట సుఖోమలహృదయు లగుకొందఱకు నించుక వెగటు పుట్టించు నని యెంచి, తదుక్తధలనై కవివరులు వివిధవర్ణనాం శములతోఁ గాంతాసమ్మితంబు లగుకావ్యంబులను జేసిరి. కావ్యములు కేవలశాస్త్రములగుటచేత సంతగాఁ జిత్తాక్షిరకములు గావనియు చవి దృశ్యప్రబంధములుగా నున్నచోఁ జూపఱులుంబులందు నీతివల్లు లల్లి బిల్లిగా నల్లుకొని పల్లవించు ననియు నాలోచించి లోకోపకారంబు లగుకవిరాజులు పండిత పామరప్రమోదదాయకసంగీతమిళితములుగా నాటకములను విరచించిరి. నాటకములు జనులయున్నతిసాధనములనుట నిస్సందేహము.

విబుధోత్తముల యుపన్యాసంబులను వినుటచేతనే మఱి కవిసత్తముల నాటకములను గనుటచేతనే పెక్కిమఖండవాసులు నాగరకాగ్రగణ్యులయి రన్నచో, నది యత్యుక్తిగా నేరదు. కాఁబట్టి నాటకరచనము ను దదభినయమును నత్యంతావశ్యకములు.

భరతఖండమందలి భాషలలో హిందీభాషయే నాటకయోగ్యమయిన దనియు నాంధ్రభాష బొత్తిగా నుపయోగింప దనియు నట్లు గాకున్నఁ బూర్వకపులు నాటకములను దెనిగించి యెస నుండరా? యనియు నొక రనిరి. అట్లునుట సరికాదు. ఏల యన.—దేశభాషలయందు లెప్ప యయిన దని ప్రఖ్యాతి గాంచిన తెలుగుభాష భావప్రకటనము నకుఁ బనికి రా దనఁ జాలము, మఱి నాగరకు లగునాంధ్రులు సూచింపఁ దగినయర్థమును సూచింప నేర రస లేము. కావున నాటకప్రయోగమునకుఁ దెలుగు గడుఁదగిన దని నుడువులకు వెనుదీయము.

కవిశ్యము సైతము కాలానుగుణము. సన్నయాదులు పురాణములను దెనిగించిరి; పెద్దనాదులు కావ్యములను గల్పించిరి, ఇప్పటికపులు వచనప్రబంధములను నాటకములను సైతము రచించు చున్నారు.

పురాణములను దెనిగించినవాగు తెనుఁగుభాష కావ్యనిర్మాణమున కుపయోగింప దని యెంచి రనియును, గావ్యకర్త లాంధ్రభాష నాటకరచనమునకును వచనప్రబంధములకును వలను పడ దని తలంచి రనియును శివుడు యతిసాహసము. కవు లెప్పుడును నిజాభిమతము ననుసరించి కబ్బంబులను జేయు చుండురు. కనుక నన్నయపెద్దనప్రముఖపూర్వకవులకు నాటకరచనమునందు నభిరుచి గలుగమిం దద్రచనమును వారు మానుకొని రనుటయే యుక్తియుక్తము.

నాటకమునందుఁ బాత్రోచితభాష నుపయోగింప వచ్చునా? కూడదా! యనువిషయము విచారితము. మహాకవి-కాళిదాసాదులు పాత్రోచితభాషనే యుపయోగించి యుండుట సుప్రసిద్ధము. ఆంగ్లేయ కవులు సైతము పాత్రోచితభాషను వ్యవహరింతురు. పల్లెయందలికొల్లవాడు పట్టణమందున్నపండితునిపగిడిఁ బలుకుట “పిట్ట చిన్నది; కూతపెద్దది” యనునట్లు స్వభావ విరుద్ధ మయి హాస్యాస్పదముగా నుండును. స్వాభావికము లగునాటకములె జనులమనమును మిగులరింజింపఁ జేయఁ గలుగును. ఆతత్త్వంబు నెఱింగినకొందఱు ధీరులు తమనాటకములయందుఁ బాత్రోచితభాషను వాడుచున్నారు. అట్టిభాష గ్రామ్యమనియును ధూమ్యమనియును గబ్బంబులందు వాడఁ గూడనిదనియును గొందఱు పండితోత్తములు సాటు చున్నారు. పాపము! ఇట్టి వారిదూషణములకు జడిసియే కాబోలు నొకకవి తననాటకమునందుఁ దెనుఁగుతె న్నెఱుంగనితురుష్కప్రభునినోట స్వచ్ఛము లగునాంధ్రప్రదంబులను బలికొని రసభంగంబు గావించెను! పండితోత్తములారా! పాత్రోచితభాషను వాడువారు గ్రామ్యభాషాజ్ఞానము లేనివారు కారు; పూర్వంపుఁగబ్బంబులందు గ్రామ్యప్రయోగంబులు లేక పో లేదు. అవి లే కున్నచో ననిద్యగ్రామ్య మనుకబ్బము సృష్టింపఁ బడ కుండును. ప్రాణాపహరక మగువిషము నన్ని పాత్రులొకొకరి సంగఁ బడునపుడుఁ హితకర మగునట్లు కావ్యానర్థమగు గ్రామ్యభాష నాటకమునందుఁ పాత్రోచితముగా వాడఁ బడునపుడు పూజ్యమే యగును.

గ్రామ్యభాష నియమము లేని దయి యొక్కొక్కమండలమున నొక్కొక్కవిధముగా వాడఁ బడుచుండుటవలన నాంధ్రుల కందఱకుం దెలియమి నది ప్రయోగయోగ్యము గా నని మఱి కొందఱమతము. విమర్శింపఁగా నొకభాషకును మఱి యొకభాషకు నుండు సంతభేద ముండక, యీషన్మాత్రభేద ముండుటంజేసి, కవి నిజమండలప్రచలితగ్రామ్యభాషను వ్యవహరించినచో, నది యిక్కాలపుజనసామాన్యమునకుఁ దెలియకుండునా? కాబట్టి యట్టి వాదము నిరర్థకము.

ఇప్పటినాటకములలోఁ కొన్నిటియందు సందర్భశుద్ధి లేకుండుట గన్పట్టెడిని. అది ముఖ్యముగా నుండవలయు నని పెనఁగులాడు వారే రును గాన రారు. సందర్భశుద్ధి లేనినాటకములు సరసులమాసనములకు నుల్లాసము నల్పఁ జాలవు. కానఁ గవీశ్వరులు సందర్భశుద్ధిం బాటించి సీతిబోధకము లగునాటకములను రచించుచు జనులు విజ్ఞానసంపన్నులయి యైహికాముష్మికసుఖంబు లొందునట్లు సేయుదురు గాత!

బ లి.

బలం త్యనేన బలిః—బలప్రీతి. (దీనిచేత బ్రతుకుదును.) అని బలిశబ్దముయొక్క నిర్వచనము. కనుక బలి యనుపదము పూజార్థమయినకానుకకును బ్రజలు ప్రభువులకొఱకు నిచ్చుకప్పమునకును బర్యాయముగా వాడఁబడు చున్నది.

భూతము లనఁగాఁ బ్రాణులును బిశాచములును; వానికై సమర్పించఁ బడెడియాహారము “భూతబలి” యనఁ బడును. కాని, “సరబలి” యను పదమును మాత్ర మట్లు లన్వయింపక, “నరులే బలిగా నగుట” లేక “నరులనే బలిగా నిచ్చుట” యని యన్వయింప వలసివచ్చెడిని. అట్లన్వయించుటకుఁ గారణ మట్టికూర్తారాచార మీదేశమున నుద్భవిల్లుటయె.

కోదువా రనునొకతెగవా రీదేశారణ్యప్రదేశములందు నివసించు చున్నారు. వారికిఁ బ్రధానదేవుఁడు సూర్యుఁడు, ప్రధానదేవత భూదేవి. వారిపాలములు చక్కఁగా ఫలించుటకొఱకును వారిగ్రామములందు విస్ఫోటాదిరోగములు గలిగినపుడు తచ్చాంతికొఱకును వారు “భూదేవి” నుద్దేశించి “మెరియా” (నరబలి) నిచ్చుచుండెడివారు. “మెరియా” కు నుపయోగించినవారికి వయోనిర్ణయమును లింగభేదమును లేకుండెను. మానవమాతృలండఱును దానికిఁ బాత్రులై. వారప్పుడప్పుడు దొంగిలించం బడుచుండినను, సాధారణముగాఁ గొనఁబడుచుండిరి. ఒక “మెరియా” యొక్క వెలయేఁబదిమొదలు రెండు వందలరూపాయలవఱ కగుచుండెను. “మెరియా” యొక్క విధివిధానంబుల నిట వర్ణించుట యనావశ్యకము. అందులకై తేఁబడినవారు లెస్సగాఁ జెప్పఁబడి, తుదకు నఱకఁ బడుచుండెడివారని చెప్పినం జాలును. ఈభయంకరాచారమును మాన్పుటకు ౧౮౩౭వ సం॥ మేజరు కాంబెలు నియమింపబడెను. ౧౮౪౧వ సం॥ జనవరి తే॥ ౨౫ యమావాస్య యయ్యెను. నాడు రమారమి ౨౪౦ మంది బలి గావింపఁ బడినట్లును, ౧౮౫౪-౫౬ సంవత్సరములనడుమ ౭౧౭ గురు పురుషులును, ౭౮౦ గురుస్త్రీలును బలియయి యమనదనమున కేగక, తనచేత విముక్తులై బ్రతికినట్లును నాతనివిజ్ఞాపనమువలన మనకుఁ దెలియుచున్నది. కోదువా రిప్పుడు “నరబలి” ని మానుకొన్నను, ఎనుపోతులు మొదలగు మెకంబులను, గుక్కుటంబులు మొదలగు పులుంగులను బలిగా నిచ్చుటను మాత్రము మానుకొన లేదు. అయ్యో! పాపము! అనాగరులును విద్యావిహీనులు నగువారిని కేమి! నాగరులయి విద్వైతచేత విరాజిల్లుచున్న యగ్రీహతులవారును రాజులును జ్ఞానహీనులయి దేవీపూజల కనియు మృక్కుబళ్లకనియుం జెప్పుచు దిక్కులేనిజంతువులను సుంత యైనం గనికరము లేక యంతకనిశాంతంబునకుం బంపించుచుండుట కడు శోచనీయము గదా!! జంతుహింసనం బనుదురాచారమీదేశమున నెప్పు డెట్లుకలిగెను? అవ్యవసాయ ఖిక్కడ నొక్కింత యాలోచితము. అనాదులగువేదములయొక్క మంత్రములందుఁ జ

శుహింసనుగూర్చి చెప్పఁ బడియున్న ట్లనంజాలము. కాని, బ్రాహ్మణ ములయందు నది యందందు గోచరించెడిని. ఆశ్వలాయన శాద్ధాయనా పస్తంబ కాత్యాయనద్రాహ్మయనాది శ్రోతసూత్రంబులయందుఁ బశు హింసతోఁ గూడినయజ్ఞవిధానంబులు వక్కాణింపం బడి యుండుటవలన జైమిని నిజమిమాంసాశాస్త్రంబునఁ బశుహింసనము యజ్ఞమునందు విహిత మనియుఁ దదితరకార్యములందు నిషేధ మనియును సిద్ధాంతక రించెను. కావునఁ బ్రాచీను లయినయూర్యులు యజ్ఞకర్తమునందే పశుహింసనమును జేయుచు యజ్ఞశేషమాంసమును మాత్రము భుజిం చు చుండిరి. మఱియుఁ దమపొట్టకొఱకే జంతువులను గిట్టించు చుండిన వారిని గ్రీవ్యాదుల నియును గౌణపు లనియును దిరస్కరించు చుండిరి. క్రీవ్యాదు లనఁగా మాంసభక్షకులు, గౌణపులనఁగా శవభక్షకులు. యజ్ఞములకు దూషించి మాంసినవారనార్యులు. వారిప్పటి గ్రామదేవ తాదాసులవలెఁ దమదేవతలకు జంతువులను బలిగా నిచ్చుచుఁ దిను చుండిరి. అట్టివారిని దస్యులనియును దాసు లనియు నార్యులు నిందిం చు చుండిరి. మఱియు నార్యులకు ననార్యులకును ఘోరంబు లయిన పోరాటంబు లెన్నియో జరుగు చుండెను.

మాంసాశనప్రలోభన కారణమునఁ గాఁబోలు ఛాగావినిశనన యుక్తంబయినయజ్ఞంబు గోమేధరూపమును దాల్చి, పన్నుట హయ మేధాకారంబును బూని, తుట్టతుదకు భయంకర మయినసరమేధాకృ తిని ధరించెను. సరమేధనమాచారము రామాయణాంతర్గత శునశ్శేఫా పాఖ్యానవిదితము.

ఆర్యులయజ్ఞ క్రమ మభివృద్ధి జెందినట్లే యనార్యులపూజాబలి క్రమము పెంపు నొంద నాగెను. పక్షులతోఁ గూడినబలులు పశువుల తోడను, పశువులతోఁ గూడినవి మనుజులతోడను నొప్పెను.

యజ్ఞము విత్తవ్యయప్రియాససాధ్యము. అందుచేతనే కాఁబోలు నార్యులలోని స్మృతికర్తలు పితృకార్యమునందును సతిధిసత్కార

మునందును మాంసభక్షణము కర్తవ్యమనిరి. ఆర్యులు వోలె యజ్ఞములను జేయ లే నట్టియు ననార్యులు వోలె త్సుదార్శనల నొనర్ప నొల్లనట్టియును దాంత్రికులు వామాచారకౌలాచారములను గల్పించి జీవహింసను వృద్ధి పఱుపం జొచ్చిరి. జంతునంతటిలో నుత్తమజీవులగు మానవులను మానుట పాడి గాదని కాలబోలుఁ దాంత్రికులు వారిని సైతము తమదేవులకు బలిగా నర్పించు చుండిరి.

ఇట్టిదేశమున జంతుహింసనము వృద్ధియై పాతకము పెట్టిగెను. అప్పుడు కృపాపారావారుం డగుజగదీశుండు బుద్ధదేవు నీదేశంబునం బుట్టించెను. కరుణాంతరంగుం డైనబుద్ధుండు జీవహింసను దొలగించుట కుఁ బ్రధానసాధనము యజ్ఞయజ్ఞనములను మాన్పుటయె యని నిశ్చయించుకొని, వాని నాచరింప రా దని జనులకు బోధించెను. అమృహాత్మునిబోధనమువలన హింసాదేవి కొంతకాల మడిగి యుండి మరలఁదల యెత్త సాగెను. తరువాత జనించినయశోకవర్ధనమహారాజు “అహింసా పరమో ధర్మః” అను వాక్యమును దన నెమ్మనమున నిమ్ముగా నమ్మినవాఁ డగుటవలన ననేకోపాయంబులచేత హింసాదేవిని మట్టిపెట్టెను. ఆకాలంబుననే “శ్లో॥ అశ్వాలంభం గవాలంభం నన్యాయం పలపైత్తుకం! దేవరాచ్చ సుతోత్పత్తిం కళా పంచ వివర్జయేత్” అనుశ్లోకరాజ మాదిత్యపురాణమున నుదయించి యుండఁ బోలును!

అశోకవర్ధనమహారాజు సురరాజపుంబున కేగినపిమ్మట నిద్దేశంబు హింసాదేవికి మరల నాటప ట్టయ్యెను.

పాఠకులారా! ఇట్లు జంతుహింసనదురాచారోత్పత్తిని గనుంగొంటిమి. మనము దినదినాభివృద్ధిగా జ్ఞానవంతుల మగు చున్నవారము; మఱి జ్ఞానమార్గంబున ముక్తిని సాధింపఁ బూనుకొనినవారము. జ్ఞానమార్గోపదేశకు లందఱును హింస వల దన లేదా? దాని నిదిక నయినను మనము మాన వలదా? కనుక బలిశబ్దముయొక్క తత్త్వార్థమునే గ్రహింతము. భూతలి యనఁగాఁ బాపములకై నమర్పింపం బడునాహార మనియె నిర్ణయింతము.

పరమసాధ్య యయిన శ్రీవిక్టోరియాచక్రవర్తినిగారి పరిపాలన
 లమున “నరబలి” రూపు మాసినట్లే కరుణార్ద్రహృదయు లగు శ్రీ
 గౌరీచక్రవర్తిగారి పాలనసమయమున “బళుపక్షిహింసనము” నశించు
 న గాక!

కర్తము.

కర్తమును జేయ నక్కల లే దని కొందఱును, కర్తము కల
 హిత మగుటవలన వెట్టిదాని నైన నాచరిం, ఎచ్చు నని మఱి కొంద
 ఱును, కర్తమును విడిచిపం గాని ముక్తి చేకూరి ఎని నే తొక కొందఱు
 ను దలంచు నీకాలమున దానిస్వరూపస్వభావాప్యకముల నీ వా
 యుట యచుచితము గాదు గదా.

కర్త మనగా కరణము, కృత్యము, కార్యము లేక పని. అది
 యనాది యనియును దశా లభోగముకొఱకే పుం డనేకజన్మము లెక్కు
 చు సుఖదుఃఖముల సనుభవించు చుండు ననియును గర్మలగు నాశ
 మయినం గాని మోక్షము లభింప దనియును గొందఱు మతాచార్యు
 లు నుడివిరి: “కర్మణా బధ్యతే సంతు ర్విద్యయా చ పిముచ్చ శిః” “హ
 శస్య హి ధ్రువో మృత్యుర్ధ్రువం జన్మ మృత్యు చ.” “పనిముడిలు
 మనకుం దెలియదో, దాని ననాది యందును..

కర్త యగుటవునిప్రధమోద్పత్తి సమయమున కర్మ ముండు
 ట యసంభవము. కనుక కర్మము జన్మపరంపరకును సుఖదుఃఖములకు
 ను గారణము గా దనియును పునకు జన్మపరంపర లే దనియును గొంద
 ఱు మతాచార్యుల మతము.

ఈలోకంబున గొందఱు నర్కసంఖంబుల సనుభవించు చుండుట
 యుచు, గొందఱు ఆనేకదుఃఖముల గుండు చుండుటయును, గొందఱు
 వోషు లదండితులుగా నుండుటయును, గొందఱు సిర్గోషులు దండితు

లగు చుండుటయును మన మెఱుంగుదుము. ఇందులకుఁ గారణము సర్వేశ్వరునియంద్రేత మని కాని, జీవునిస్వప్రయోజకత్వ మని కాని, హరాత్సంధవ మని కాని చెప్పుట సమంజసము గాదు. సర్వేశ్వరును ద్రేతమే యనినచో, నిష్పక్షపాతియును సర్వసముండు నగునాతఁ డొకజీవునకు సుఖములను మఱొక జీవునకు దుఃఖములను గలిగించునా? జీవునిస్వప్రయోజకత్వమే యనినచో, జీవుఁడు దుఃఖమునే యెఱుంగ కుండ నుండ వలయును. హరాత్సంధవమే యనినచో, నది యట్లెల కానలెను? మఱొక విధముగా నేల కా రాదు? కాఁబట్టి యిట్టివానిని గారణము లనరాదు.

ప్రశ్నేకజీవుఁ డీలోకంబునఁ గాయక్లేశ మొందు చుండుటయే సర్వేశ్వరోద్రేత మయినట్లును, భాగ్యవంతులు సైతము దేహారోగ్యము కొఱకు వ్యాయామము నలుప వలసి యుండుట యందులకుఁ గారణ మయినట్లును నొకానొకరు వాసిరి. స్వీయకాయారోగ్యముకొఱకుఁ బ్రోత్సేహముననో సాయంసమయముననో భాగ్యవంతులు స్వేచ్ఛగాఁ జేయవ్యాయామమును “నిన్న నొకమెతు కయినను గంటఁ బడ లేదు గదా! నేఁ డయినం బడునో? పడదో?” అనుబెంగతో సూర్యోదయప్రభృతి సూర్యాస్తమయపర్యంతమును గూలికై కష్టపడువారి పరిశ్రమముతోడఁ బోల్చి, సర్వసౌఖ్యసంధాతయు మంగళవిధాతయు నగుసర్వేశ్వరునియంద్రేతము జీవులు కష్టము లనుభవించుటయే యని సిద్ధాంతీకరింపఁ బూను కొనుట యతిసాహసము గాదా?

“జీవుఁడు కర్మకర్తృత్వాధికారిమును గలిగి, తత్ఫలము నవశ్యంబనుభవించును. శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు పార్థునకు గీతాశాస్త్ర మంతయు నుపదేశించి “దీనిని లెచ్చగా నాలోచించుకొని, నీయిచ్చకు వచ్చునట్లు చేయుము.” [“విమృశ్యైత దశేషేణ య ఫేచ్ఛసి తథా కురు.”] అని సలకుటవలన జీవునకుఁ గర్మకర్తృత్వాధికార ముండుట నిశ్చయము. కర్మఫలదాతృత్వాధికారిము మాత్రము సర్వేశ్వరునిది. ప్రతికర్మమునకును ఫల ముండుట స్వభావనిధము. '

జీవులు ప్రప్రథమమున నిష్కర్ములుగానే కలిగి, స్వేచ్ఛానుసారముగా బుణ్యపాపకర్మముల నాచరించుచు సంసారపంకిలాభాతంబునం జిక్కుకొనిరి. పరోపకారకార్యము పుణ్యకర్మ మనుటయును బరాపకారకార్యము పాపకర్మ మనుటయును సమస్తాస్తికమతసమ్మతము. [“పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనం.”] అట్లయినను, వేదోక్తము లగుసత్యసంభాషణ సంధ్యావందనాదులు పుణ్యకర్మము లనియును మఱి యాచరణీయము లనియును [“సత్యం వద,” “అహ రహ స్సంధ్యా ముపాసీత.”] వేదనిందితము లగుసన్మతభాషణ మద్యపానాదులు పాపకర్మము లనియును మఱి త్యాజ్యము లనియును [“నా నృతం వదేత్, న సురాం పిబేత్.”] ఏతద్దేశ్యయాస్తిక మితాచార్యులందఱు నైకకర్యముగా వక్కాణించి యున్నారు.

విధికృత్యము లొకప్పుడు దారుణము లయినను, అవి పాపకృత్యములు గానేరవు. శూరుడు ధర్మయుద్ధమున నైరిని జంపుట, కడు పురుండి స్వాభావికముగా వెలుపలకు వచ్చుటకు వలను పడనంత స్థూలముగాఁ బెరిగినశిశువును నైద్యుడు శస్త్రముచేతఁ జంపి నెలికిఁ దీయుట, నరహంతకునకు మరణదండనమును విధించుట మొదలగునవి దారుణకృత్యములే యయినను, విధికృత్యము లగుటంజేసి పాపకృత్యములు గా వని తెలియం దగును.

నరుం డెట్టిపని నొనర్చక సోమరి యై కాలక్షీపము సేయు చుండునట్లు లార్హమతము బోధించు చున్న దని య్యమతావలంబులలోఁ గొందఱజ్ఞులందురు. అట్లనుట సరి కాదు. పనులను దప్ప కొనర్చుచు నీలోకంబున నూత్రేండ్లు మన వలె ననియును, తపనలయందు నపేక్షగలవాఁడు నందిద్ధి నొందు ననియు నార్హమతము సుస్పష్టముగా బోధించు చున్నది. [శ్రుతిః. “కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి శివీషే చ్చతం నమాః.” శ్లో॥ “స్వే స్వే కర్మణ్యభిరత స్సంసిద్ధిం లభతే సరః.”] కనుకఁ దెలియనివాంపలుకుల నటుండ విత్తము.

పుణ్యకర్మములు వర్ణములకును నాశ్రమములకును దగునట్లు ని
త్యములుగాను నైమిత్తికములుగాను విభజింపఁబడి యున్నవి. నిత్యక
ర్మములనఁగా సనుదినమును జేయఁ దగినవి. నైమిత్తికకర్మములనఁగా
నిమిత్తము గలుగునపుడే యాచరింపఁ దగినవి. విహితకర్మముల నాచ
రించుటయును సిందితకర్మముల నాచరింప కుండుటయును విధి. కావున
విహితము లయనకర్మముల నాచరింప కున్నను, సిందితము లయినవాని
నొనర్చినను జీవున కధోగతి గలుగును. [అకుర్వ స్విహితం కర్మసింది
తం చ సమాచరన్ | ఏనజ్ఞం శ్చేంద్రియాధేషు సరః పతన్మృచ్ఛతి.]
ఇట్టి పుణ్యపాపకర్మముల ఫలము ప్రార్థనముగాను, సంచితముగాను, ఆ
గామిగాను నేర్పఁబడును. ప్రార్థననుసఁగా గతజన్మములయందు నాచరిం
పఁబడి యనభవింపం బడు యున్నకర్మములఫలము. సంచిత మనఁగా
నీజన్మమున నిప్పటి కార్జింపఁబడి యనుభవింపం బడక యున్నకర్మము
లఫలము. ఆగామి యనఁగా నీజన్మమునను భావిజన్మములయందును నా
రింపఁ బోయెడికర్మములఫలము. పుణ్యకర్మములఫలము స్వర్గరాదిలోకం
బులం బొందించి, తదంతంబునందు మరల నిలోకంబున ముక్తప్రజన్మం
బును సుఖంబులను గలిగించును. [“క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి.”]
పాపకర్మములఫలము రౌరవాది నరకంబులం బొందించి, తదంతంబునం
దు మరల నీలోకంబున నికృష్టజన్మంబును దుఃఖంబులను గలిగించును.
అట్లే పుణ్యపాపమిశ్రకర్మముల ఫలము సామాన్యజన్మంబును సుఖదుః
ఖమిశ్రాణంబును గలిగించును. ఇట్లు కర్మఫలము జన్మపరంపరనే కలి
గించు చుండుటవలన జీవులకు జన్మరాహిత్యమును నిత్యసుఖమును దొ
రకుట దుర్లభంబు. మఱి కర్మఫలబంధమోక్ష మెట్లు కలుగును? పా
దంబున గుచ్చిచొన్న కంటకంబును వే తొక కంటకంబుచేసేనే తీయు
నట్లు చిరకాలంబునుండి యవిచ్ఛిన్నముగా నున్నకర్మఫలబంధమును
గర్భావరణముచేతనే యూడఁ దీయ వలె నని మనపుస్తకము లుద్ఘో
షించు చున్నవి. అయినను, గర్భావరణమువలనఁ గర్మఫలాభిప్రథి
యగుచునే యుండుటంబట్టి యకర్మముచేత ననఁగా గర్మత్యాగముచే
తే గర్మఫలము గలుగ కుండు నని కొందఱు అనుచున్నారు. కాని- అది
సాధ్యమా? ఎన్నఁటికిని గాదు. మనము మనమనస్సుచేతనే వాక్కు

చేతనో యింద్రియములచేతనో ప్రతిక్షణమును నేదయిన నొకపనిని దప్పక చేయు చుండుటయును, పనులను జేయ కుండు మేని మనకు శరీరయాత్ర పైతము సిద్ధింప కుండుటయును. జగమంతయుఁ బనులతోడ నే ప్రవర్తిల్లు చుండుటయును మనకుఁ బాగుగాఁ దెలియును. [“స హి కశ్చిత్ క్షణ మపి జాతు తిష్ఠ త్యకర్మకృత్.” “నియతం కురు కర్మత్వం కర్మజ్యాయో హ్య కర్మణః, శరీరయాత్రాపిచ సేన ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః.” “ప్రస్థితైర్లక్షణం కర్మ.”] కాబట్టి బంధమోక్షముకొఱకు ఫలమును మాత్ర మపేక్షింపక కర్మములను నలుచుచునే యుండవలెను. అట్లు చేయుచున్నచోఁ గర్మబంధముక్తి మొట్టకు ననిన, అందులకుఁ బ్రత్యక్షతర ముదాహరణపూర్వకముగాఁ నిట వ్రాయుంబడును.—ఒకనికే బ్రత్యక్షసంకల్పి వేయిపాపాయలు గలవు. అతఁ డింత దనుక నాజించి నిలువగా నుంచుకొన్నవి మఱికి వేయిపాపాయలు. మఱియు నాతనికి సాంవత్సరికాయ మొక వేయిపాపాయలు. ఇట్లుండ, నతండు తనకు ధనము లేకుండఁ జేసికొని వలె నన్నచో, నేమిచేయవలెను? తనరాబడిని వదులుకొని, యింతదనుకఁ దనయొద్ద నిలువగా నున్నవిత్తమును వెచ్చింప వలసి యుండును గదా. పాఠకులారా! బ్రత్యక్షంబును బ్రార్థనముతోడను, ఇందాఁక నిలువగా నున్నధనమును సంచితముతోడను, రాబడి నాగామితోడను బోల్పు దగును. పుణ్యపాపఫలరహితకర్మములనే చేయుచుండుటవలన నాగామికర్మములు గలుగవు. అనుభవించు చుండుటవలనఁ బ్రార్థనసంచితకర్మములు దలుగును. [“నాభుక్తం క్షీయతే కర్మ.”] ఇట్లు కొంతకాలమునకుఁ గర్మశూన్యమయి, బంధవిముక్తి సంభవించును. తోలకలతోడనే ననులను జేయఁ బూనినచోఁ గోరికలకును గామ్యకర్మాచరణమునకును మితి యుండదు. అందువలన ఒంధవిముక్తి గాదు. కావునఁ గామ్యకర్మాచరణ మనుచిశము. [“అయుక్తః కామకారేణ ఫలేన్ద్రీ నిబధ్యతే.”] ఫలము నపేక్షింపక మన మాచరించు పుణ్యకర్మములఫలములు మనకుఁ జెందవు. మన మనస్సున కట్టిస్వాతంత్ర్యము గలదు. [“మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం ఒంధమోక్షయోః.”] అట్లునుటవలనఁ పాపకర్మ

ములఫలములు సైతము మనకుఁ జెంద వని తలంప రాదు. పుష్కలార్థ ఫలము లాభము వంటిది. పాపకర్మఫలము నష్టి వంటిది. లాభమును మానుకొనఁ గలము; కాని- నష్టిని మానుకొన లేము గదా. ఫలము నపేక్షింప కుండు మేని, పాపకర్మాచరణమే కలుగదు. అప్పుగా నా లోచింపఁగా, అకర్మ మచనపుడు కర్మత్యాగ మనుటకంటె ద్యక్త ఫలకర్మ మనుటయే యుక్తియుక్తము.

ఏదేని యొకపనియందు మనస్సును లగ్నము సేయ కుండు మేని, అది సాధారణముగా దుష్కార్యాచరణమునందే పవనర్తించు చుండును. కనుక బుద్ధిమంతులు సర్వదా పుణ్యకర్మసాధనచింతనమునే చేయుచుఁ దత్ఫలమును మాత్రము కోర కుందురు. [“యత్కః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతి మాప్నోతి నైష్ఠికీం.” “అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః | ససన్నానీ చ యోగీ చ న నిరగ్ని ర్న చాఽక్రియః.”]

ప్రకృతివలన సత్త్వరజస్తమోగుణములు గలిగెను. [“సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణాః ప్రకృతినంధవాః.”] అందు జ్ఞానకారణం బయిన సత్త్వగుణమాహస్మ్యంబుచేత నిష్కామకర్మములను, లోభకారణం బయినరజోగుణమహిమంబుచేతఁ గామ్యకర్మములను, ప్రమాదమోహాదికారణం బయినతమోగుణప్రభావంబుచేత దుష్కర్మములను నరుండు సేయు చుండును. [“సత్త్వాత్సంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభ ఏవచ | ప్రమాదమోహా తమసో భవతోఽజ్ఞాన మేవచ.”] కాబట్టి ప్రప్రథమమునందు సత్త్వగుణము నలవరించుకొన సర్వథా ప్రయత్నించుట యావశ్యకము.

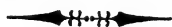
నిష్కామకర్మాచరణముచేతఁ జిత్తశుద్ధి గలుగు ననియును [“కర్మణా చిత్తశుద్ధిః.”], చిత్తశుద్ధి గలుగుటవలన జ్ఞానము బభించు ననియును, జ్ఞానముంబట్టి మోక్ష మనియును ధీమంతు లందురు. [“శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పరస్సంయతేంద్రియః | జ్ఞానం లభ్యాపరాం శాంతి మచిరే నాఽధి గచ్ఛతి.”] ఇందు జీవహృదయకర్మమును

సలుపు చుండుటవలనఁ జిహ్వాపకజ్ఞాన మెట్లు సిద్ధించు ననుసందేహము గొందఱకుఁ దోచ వచ్చును. విజ్ఞులారా! పార్థబ్రహ్మసంచితకర్మదోషము వలనఁ గలిగినయజ్ఞానము జ్ఞానము నావరించి యుండును. [“అజ్ఞానే నా వృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః ”] అనుభవముచేతఁ దద్దోషము క్షయించుటవలనను నిష్కామకర్మాచరణముచేత నిత సట్టిదోషము జనింపఁ కుండుటవలన సజ్ఞానావరణము హంపఁ గ్రమిక్రమముగా జ్ఞాన మభివృద్ధిం జెందు నని తెలియ వలెను.

“అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం.” అనఁగా నొసర్పబడిన సుకర్మమష్కర్మములఫలము ననుభవించియే తీర వలెను. “జ్ఞానాగ్ని సుర్వకర్మాణి భస్మసా త్సురుతే తథా ” అనఁగా జ్ఞానాగ్ని యన్నికర్మములను సశింపం జేయును. అపరికళితవాక్యవ్యయమునకు వైరభావ మున్నట్లు తోచు చున్నను, నిజముగా నట్టిది లేదు. ఏల యనఁగా, అనుభవమువలనఁ బార్థసంచితకర్మఫలము క్షీణించుచు నాగామికర్మఫలోత్పత్తి గా కుండునపుడే జ్ఞానోదయ మగును. జ్ఞానాగ్ని యనుటవలన సభివృద్ధి నొందినజ్ఞాన మనుట స్పష్టము. కనుక సంపూర్ణజ్ఞానము గలవానికిఁ గర్మబంధ ముండ ననినచో, నట్టివివృతి పత్యము నుండదు.

అయ్యలారా! పైని వాయుఁ బడినవ్యాసమువలన మనము ఫలాపేక్షను విడిచి సంతతమును సత్కర్మములనే చేయు చుండ వలె నని దేర్పడెను గదా. మనశ్శేమముకొఱకును దేశక్షేమముకొఱకును మన మటువంటికర్మములనే నిరంతరము నాచరించు చుండుటకు మనకు మన స్థైర్యమును దేహదార్ధ్యమును భగవంతుఁడు ప్రసాదించును గాక!

నేటి తెలుగు.

సజీవనిర్జీవయుక్తం బగుజగంబు నియమయుతం బయి విలసిల్లు
 చుండుటవలన నిమయ మత్యావశ్యక మనుట యతిశయోక్తి గాదు. అ
 ట్లగుటవలన విజ్ఞులు నియమమును విడనాడుట యసమంజసము. ప్రవ
 ర్తననియమమును స్మృతి విధించునట్లే భావానియమమును వ్యాకరణ
 ము శాసించెడిని. కనుక వ్యాకరణవిరుద్ధపదమాలతోడ వెలయు కైత
 గర్వితమ యగును. నాణెము లగుబాసలందు మిన్న యని యెన్నంబ
 డుతెలుగుబాసకు సమగ్ర మగువ్యాకరణము నేటికిని లేకుండుట
 విక్కిలి శోచనీయము. వ్యాకరణ మసమగ్ర మనునెఱముచేత నున్నని
 యమములను మీఱుట యుక్తము గాదు. తగుకొంప లేనివాడు దాని
 ని బాగు నేయ యత్నించును. అ ట్లనర్చుటకు వలను పడ దేని యె
 ట్లట్లో యందె వసించును. అంతేకాని, యున్నదానిని గొల్చి నన్యసిం
 చి వెళ్లడు గదా. ఇప్పటికవులలోఁ గొందఱు పట్టుపట్టి యున్ననియ
 మముల సతిక్రమించి భాషను బాడు నేయు చున్నవారు మఱి కొంద
 ఱు మాట లాసునట్లు వ్రాయుదు మందురు. కాని- యట్లు వ్రాయు
 లేరు. 'తాటాకు' మొదలగు మాటలను బరికింపుడు. ఇంకఁ గొందఱు
 చాడుకమాటలు గ్రాహ్యము లనుచున్నవారు. అవి యొకతీరుగా నుం
 డవు. "చేశాడష" "చేసేడట" "చేయటం" "చేయడం" "చేస్తు
 న్న" "చేస్తూన్న" "చేస్తోన్న" "చెయ్యలే" "చెయ్యల" "చేస్తాడు"
 "చేస్తుడు" మొదలగు మాటలను గమనింపుడు. శత్రుత్వమునకు
 "ఉన్న" ప్రత్యయము సేర్పం బడుట వర్తమానార్థకనియమ మగుట
 వలన "చేయుచున్న" పదమును "చేస్తున్న" యనియు నిడివిగాఁ బ
 లుకునవుడు "చేస్తూన్న" యనియు సాధారణము లనుటకుఁ గారణము
 స్పష్ట మగును, కాని- "చేస్తోన్న" యనుటకుఁ గారణము గాన రాదు.
 మఱియు నిప్పటివ్రాతలందు "ప్రతివాడు" "దృఢనమ్మకము" "ని
 జానిజములు" మొదలగు సనేకమప్తసమాసములును, 'వివరణము' నకు
 మాటుగా "వివరము" 'బాగుగా' లేక 'లెస్సగా' కు బదులుగా

“జయప్రదముగా” మొదలగు విరుద్ధార్థబోధకశబ్దములును గనం బడుచున్నవి. కొందఱు వ్యావహారికభాషనే మేము వాడువార మనుచు “వాడుఉన్నాడు” “వాడువున్నాడు” అని వ్రాయుదురు. కాని- వారు వ్రాయునట్లు వ్యవహరించువా రేరును లేరు. స్థాలీపులాకన్యాయము గాఁ గొన్నింటిని మాత్ర ముదహరించితిని. ఇట్టి వెన్నియో యిప్పటి వారు వాడుచున్నారు. అవి గాంధికములుగావు. మఱి వ్యావహారికములుగావు. అవి వికారరూపములె యగును.

అశ్లీలములు దూష్యము లనువారివ్రాతలందును, నాట్యస్థానములందును “సినీమా” లందు నాలింగనచుంబనాదులు గన నయ్యెడిని. అట్టిప్రదర్శనము నింద్య మగును గదా.

“వాడు” యొక్కయు “అవి” యొక్కయు ద్వితీయావిభక్తి రూపము “వానిని”. కనుక విభేదముకొఱకు “అవి” యొక్క ద్వితీయావిభక్తిని “వాటిని” అని వ్యవహరించుట యుక్తము “అయితే” “కూతురును” మొదలగు కొన్నిరూపములు గ్రాహ్యము అని నాయాశయము. భాషాభిమానము గలపండితు లొకచోటఁ గూడి గ్రహింపఁ దగినరూపములను నిర్ణయింప వలెను. మఱి యవియె వాడఁ బడవలెను. అట్లు కానిచోఁ దెలుగుభాష కోదుభాషకంటె నీచతరమగును.

తెలుగుభాషయందుఁ బెచ్చుగా బొత్తములును బత్తికలును బెరుగు చుండుటవలనఁ తెలుగుపలుకుఁ జెలియెడలు బలియు చున్నదనక తప్పదు. కాని- యాబలుపునకుఁ గారణ మారోగ్యము గాక, శోషరోగ మగుట గడు శోచనీయము. పూర్వకపులపుస్తకములందుఁ గొన్ని స్థాలిత్యము లక్కడక్కడఁ జూపట్టును. అట్టివానిని సంస్కృత భాషలో మహాకవిప్రయోగము లందురు. అవి మనకుఁ బ్రయోగానర్హములు.

వెద్యము.

కృపాపారావారుం డగునీశ్వరుండు మానవాదులను సృజించి, వారు నిరంతరసుఖ మొందునట్లునుగ్రహించి యున్నాడు. అయినను మనము యుక్తప్రవర్తనమును మానుటంజేసి రోగగ్రస్తుల మయి సుఖమును గోలుపోయి దుఃఖభాజనుల మగుచున్నవారము.

రోగము ద్వివిధము. మానసికము- శారీరకము- అని. అందుఁ జంతాదులు మానసికరోగములు; వైరాగ్యాదులు తన్నివారణములు. మఱి శారీరకరోగములు కర్మజము లనియును, గాలజము లనియును, బద్ధార్థజము లనియును జెప్పబడును. పార్థిభాదికర్మములవలనఁ గలుగురోగములు కర్మజములు. అవి యచుభవింపఁబడినం గాని పోవు. శీతోష్ణాదికాలపరివర్తనములవలనఁ బుట్టురోగములు కాలజములు. అవి కాలపరివర్తనముచేత నయినను సామాన్యచికిత్సచేత నయినను నివర్తించును. అనిష్కరము లగునాహారపిహారములవలన జనించురోగములు పద్ధార్థజములు. అవి శుచిత్వచేతనే నివారించబడును. పైని జెప్పబడిన కారణత్రయములో దేనిచేత నేరోగమునాభవించునో తెలిసికొనుటసాధారణముగా దుర్లుట మగుటంజేసి, సకలరోగములకు నుపయుక్తచికిత్స చేయ వలయు నని పెద్దలు శాసించి యున్నవారు.

దీపము చమురును వత్తిని గలిగి యుండియు గాలి వీచినతోడ నే నంచలించును. వాయు వధిగ మగు నేని దీప మూలును. మన మా వచ్చువాయువున కడ్డముగా దేని నయిన నుంతు మేని దీపము సంచలించదు, మఱి యూలును. ఇందు దీపమును మనప్రాణముతోడను, చమురును వత్తిని మనపరిమాణకాలముతోడను, గాలిని రోగముతోడను, అడ్డముగా నుంచుదానిని జీకత్సతోడను బోల్ప వచ్చును.

రోగము గలుగునపుడు చికిత్స చేయ కుండు మేని బాధ నొ

దుడుము. ఆరోగము ప్రబల మయినది యగు నేని మరణింతుము. క
సేక రోగము పొడమునపుడు తగుచికిత్స యత్యంతావశ్యకము.

ఏరోగమున కెట్టిచికిత్స యావశ్యకమో యవ్విషయంబుచు డమ
యనుభవజ్ఞానమువలననే పెద్దలు కనుగొని నిరూపించి యున్నవారు.
చికిత్సాపద్ధతులు పలువిధములుగా నున్నవి. అం దీ దేశమున వాడుక
లో నున్నముఖ్యము లగుపద్ధతులలోఁ గొన్నింటి నిట వివరింతము.

౧. జలచికిత్సాపద్ధతి. నియమానుసారముగా జలము నుపయోగిం
చుటవలన సమస్త వ్యాధులు నశించు నని యిందుఁ జెప్పబడును.

౨. వర్షచికిత్సాపద్ధతి. సూర్యకిరణములందుఁ బోతె జంతువుల శరీర
ములందు సప్త వర్ణములు గల వనియును, ఆవర్ణములన్యూనాధిక్యముల
వలననే రోగము లుత్పదించు చుండున నియును, సూర్యకిరణస్సాహాయ్యముచేతఁ దన్యూనాధిక్యములను సరి చేసినచో రోగము లుపశమిం
చు ననియు నిందుఁ జెప్పబడును.

౩. విద్యుచ్ఛికిత్సాపద్ధతి. యంత్రసాహాయ్యముచేత విద్యుచ్ఛక్తిని
మేనం జూనినచో వ్యాధులు నివారింపఁ బడు నని యిందుఁ జెప్పం
బడును.

౪. హితపదార్థచికిత్సాపద్ధతి. ఏపదార్థము నుపయోగించుటవలన
నేరోగము సంభవించునో యాపదార్థమునే కొంచెముగా నుపయోగిం
చుటవలన నారోగము మాయ నని యిందుఁ జెప్పబడును.

గ. లహితపదార్థచికిత్సాపద్ధతి. ఏపదార్థ మేరోగమునకు లహిత
కరమో యాపదార్థమునే యారోగమునందు నుపయోగించినచో, ఆ
రోగ్యము చేకూడు నని యిందుఁ జెప్పబడును. ఈకడపటిపద్ధతియే
యీ దేశమునందు సధికప్రచారము గలది. ఇది యాయుర్వేదపద్ధతి,
యూరానీపద్ధతి పాశ్చాత్యపద్ధతియను మూడువిధములు గలది. భారతీ
యులచికిత్స యాయుర్వేదపద్ధతి యనియును, తురస్కూలచికిత్స యూ

నానీపద్ధతి యనియును, ఆంగ్లేయులచికిత్స పాశ్చాత్యపద్ధతి యనియు నెఱుంగ నగును.

రోగనిదానమునందు నాయుర్వేదపద్ధతితో యూనానీపద్ధతి యిండుచుక నరిపోవు నట్లుండును. కాని, పాశ్చాత్యపద్ధతిమాత్రము సరి పోవనివిధమునఁ గనుపించును. జంతువులయారోగ్యము పితృ వాతక ఫణ్డా తువులంబట్టి యుండు ననియును, పితృ వాతక ఫణ్డులలో నేది యధికమ యింను రోగములు జనించు ననియును, మఱి వానిలో నేది యుద్రేకించినను గడమరెండు నుద్రేకించి మరణమును గలిగించు ననియును భారతీయుల సిద్ధాంతము. జంతువులయారోగ్యమునకు మస్తిష్కహృదయ శ్వాసకోశములు ముఖ్యము లనియును, వానిలో నేది యిండుచుక చెడిన ను రోగములు జనించు ననియును, మఱి వానిలో నేది యత్యంతముగాఁ జెడినను గడమరెండును జెడి మరణమును గలిగించు ననియును బాశ్చాత్యుల సిద్ధాంతము. ఆరెండుసిద్ధాంతముల నిట్లు సరిపెట్ట వచ్చును. భారతీయులు చెప్పుపితృద్రేకమే పాశ్చాత్యులు చెప్పెడిమస్తిష్కవిషమత్వము. భారతీయులు చెప్పువాతోద్రేకమే పాశ్చాత్యులు చెప్పెడి హృదయవిషమత్వము. భారతీయులు చెప్పుకఫోద్రేకమే పాశ్చాత్యులు చెప్పెడి శ్వాసకోశవిషమత్వము. త్రిదోషోద్రేకమువలనఁ గలుగు సన్నిపాతము లేక జన్నియే మస్తిష్కహృదయశ్వాసకోశములు చెడిన యవస్థ. ఇంక మలమూత్రకోశాదులందుఁ గొన్నిరోగము లుప్పతిల్లును. ఆరోగము లతిప్రబలము లగునేని మస్తిష్కహృదయశ్వాసకోశములలో మొదట నొకటియుఁ బిమ్మటఁ గడమరెండును జెడి మృతి గలుగును. మస్తిష్కాదులలో మొదట నెద్ది చెడునో దానింబట్టియే యుల్లిఖతరోగములు పితృదులవలన నుద్భవించు నని యాయుర్వేదమతము. భారతీయులు చెప్పెడిరోగ కారణములను జాలవఱకు నిట్లు సరిపెట్ట వచ్చును. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత రోగంబులును దత్కారణంబులును విపులంబుగా నిట నుదాహరింపం బడలేదు. బుద్ధిమంతులు వానిని నూహించుకొందురు గాక!

పైని జేర్కొనబడిన పద్ధతులలో దేని నయినను తెన్నగా నెఱింగినవైద్యుడు చికిత్సచేసినచో, రోగములు దొలగి పోవును. అట్లు కాక, కుక్షింభరులగు వైద్యనేషధారులు చికిత్సచేసినచో, ఉన్నవ్యాధులు పో కుండుటయే కాక, కొత్తగ మఱి కొన్ని వ్యాధు లొదవును. కనుక సద్వైద్యులచేతనే చికిత్స చేయించుకొనుట సమంజసము.

“చంపుటకంటె బుట్ట కుండ నలుపుట మేలు.” కావున రోగము లుద్భవించినపిదప సద్వైద్యుల నాశ్రయించి వారిచికిత్సలచేత రోగములను బాపికొనుటకంటె రోగములు సంభవించు కుండునట్లు చేసికొనుటయే శ్రేయస్కరము. అట్లు చేసికొనుట యుక్తాహారవిహారాదుల వలననే సిద్ధించును.

జను లెవరైనా యుక్తాహారవిహారాదులయందు సనురక్తు లయి, స్వాస్థ్యమును గాపాడికొనుచు నీశ్వరప్రసాదం బగునిరంతరసుఖమును గాఢముగా గాక!

శ వ స త్కారము.

ఈదేశవాసులశవసత్కారము మూడువిధములు. అందు మొదటిది, బైట నుంచుట; రెండవది నేలఁ బాఁతుట; మూడవది కాలుచుట. మొదటిది ప్రాచీనతరాచారము. శవము వ్యర్థముగా నశించుట యుక్తము గా దనియు నది దోడిజంతువులకు నాహార మగుటయే యుక్తమనియు భావించి ప్రాచీనులు శవములను బైటనే యుంచు చుండిరి. ఆయాచారము నిప్పటికిని బారసీకు లవలంబించువారు. శవములను బైట నుంచినచో, దత్తమీపస్థితజనులదృష్టి నేవము నారోగ్యమునకు హానిపమును సంభవించు నని తలంచినవారు పాఁతుటను గాలుచుట నవలంబించిరి. పునర్జన్మము లే దని నమ్మువారు శవమును పాఁతుదురు. క్రైస్తవులును మహమ్మదీయులును బునర్జన్మము లే దని నమ్నించువారు, శైవులు దాను శివసాయుజ్యము నొందుదు నని నమ్మును. సన్యాసి దాను బ్రహ్మభూతుడ నగుదు నని నమ్మును. కనుక వారిశవములు పాఁతుబడును. పెటవారిలో గొందఱు పునర్జన్మము గల దని నమ్ము

దురు; మఱి కొందఱు దానింగూర్చి నంశయింతురు. అట్టివారిశపములు గాల్పబడును.

స్త్రీవిద్యావిధానము.

విద్య=జ్ఞానేయనుభాతువువలన నుత్పన్న మగుటవలన “విద్య” యనుశబ్దము జ్ఞానాభివృద్ధిహేతుకార్థమునందు వ్యవహరింపం బడు చున్నది. విద్య యనగాఁ జదువు. జ్ఞానము విజ్ఞానము నని జ్ఞానము ద్వివిధము. పరవస్తుబోధము జ్ఞానము; ఇహపస్తుజాలబోధము విజ్ఞానము. కనుక విద్యానంతు లనగా జ్ఞానలనియో లేక విజ్ఞానలనియో యెఱుంగ నగును. లేనిజ్ఞానమును గాని విజ్ఞానమును గాని విద్య గలిగింపఁ జాలదు. అది బుద్ధిని సంస్కరించి మూసికొని యున్నకన్నలను దెఱచునట్లు మాధ్యము నొంది యున్న తెలివిని వెలిగించును. కనుకనే విద్య నేర్చినవారి తెలివి చికిలిచేసినకత్తి వోలె మెఱయు చుండును. విద్య నేర్వనివారి బోధము జడతలము నొంది యుండుటవలననే యట్టివారు పశుసమానులని నిశ్చయించి “విద్యావిహీనఃపశుః” అని కవి నుడివెను. కావున స్త్రీ పురుషు లందఱును విధిగా విద్య నభ్యసింప వలెను. పడఁతి విద్యావతి యగు నేని చెడు ననునది యాగ్యోక్తి గాదు. తనయర్థాంగి యగుభార్య విద్యాహీన యగు నేని విద్యావంతుఁ డగువానిజీవితము పక్షఘాత రోగాకాంతశశిరమును బోలి యుండును గదా! కాన స్త్రీసైతము విద్యావతియై యుండ వలె ననుట నున్నప్రము. ఆ ట్లయ్య స్త్రీలకును బురుషులకును వలయువిద్య యేకవిధముగా నుండవలెనా? లేక తారతమ్యము గలదిగా నుండవలెనా? అనునది విచార్యవిషయము. స్త్రీలకును బురుషులకును జ్ఞానాభివృద్ధికర మగుచదువునందుఁ దారతమ్య మక్కఱ లేకున్నను, విజ్ఞానాభివృద్ధికర మగుచదువునందు నది యుండవలెను. తనపోషణమునకును దనకుటుంబపోషమునకును వలయు ధనాదుల నార్జించుట కుపయోగించుచదవు పురుషులకును, తానును దనకుటుంబము

ను సుఖముగా జీవించుట కుపయోగించుచున్న ప్రీతి నుండ వలెను. ప్రీతి సకలహమున నివసించి యింటిపనులను నెఱవేర్చుచు ధనార్జనసాధనముల నవలంబింప వచ్చును. ప్రీతిపురుషులకు రక్తమాంసాదులయందును బుద్ధియందును భేదము లేకుండఁగాఁ జదువునందును బనులయందును భేద మెలయుండవలెను? అని కొందఱతలుపు. పశుపక్ష్యాదులలో ప్రీతిపురుష భేదము లేక యవన్నియు నాహారములను సంపాదించుకొనుచు స్వేచ్ఛగాఁ జరియించు చుండ, మనుజులు మాత్ర మేల యట్లాచరింపరాదు? అని స్థూలబుద్ధులకు స్ఫురింప వచ్చును. బాగుగా నాలోచించినచో, సజ్జనులయి వివాహమును మానినవా రుపరికథితసశుభక్ష్యాదిపద్ధతి నవలంబింప వచ్చును. కాని వివాహ మయి కుటుంబాభివృద్ధిని గోరువా రట్లు లవలంబింప రాదు. కుటుంబాభివృద్ధిని గోరువారు ముందుగా నివాసము నేర్పఱచుకొన వలెను. పురుషులు వెలుపలితావులకు వెళ్లుచు సనాదులనార్జించి తెచ్చి నిజమందిరమునఁ జేర్చు చుండ వలెను. అట్లు తెచ్చి సదార్థములరక్షణావీక్షణములను ప్రీతి లాసర్పచు వానిని దమవారియొక్కయు దమయొక్కయు సౌఖ్యముకొఱకు యుక్తముగా నుపయోగించు చుండ వలెను. అట్లు చేయు బడుచున్న కుటుంబమె సుఖించును. ప్రీతిపురుషు లింటఁ గూర్చుండి కుడుచుచు ధనాదుల నార్జింపనిచోఁ దమవయోశా సాగదు. ప్రీతిపురుషులు భయులు నన్యస్త్రులముల కేగి ధనాదుల నార్జింపఁ గడంగుదురేని, అవివృద్ధి నొందినను, వారికి దాంపత్యసుఖము క్షీణించును, మఱి కుటుంబార్జనమువలన నొంద నాసించుసుఖము నన్నగిల్లును.

ఇక నేతద్దేశముయొక్క వర్తమానవిద్యావిధానమునుగూర్చి యించుక చచ్చితము. మనపాఠశాలలందు నేర్పఁ బడుచున్నవిద్య గొంతనఱకు భాషాభివృద్ధిని జేయు చున్నను, దానివలన జ్ఞానము గాని విజ్ఞానము గాని పెంపొందక యామ పృథకలాభము గాని ధైర్యము లాభము గాని లభింపదు. ఇప్పటివిద్యావిధానము కేవలము సేవకన్యత్తి కేయపకరించును, సేవకన్యత్తియే గౌరవావహ మనియు లాభకర మనియు నెంచుమానవుల మానసములకుఁ దద్విధానము రుచించినను, వి

ద్యావంతులు స్వచ్ఛందజీవనము నేయుచుండ వలె నని తలంచువారి మనస్సుల కది రుచింపడు. ఇప్పటిచదువులలో వైద్యవిద్యమాత్రమే స్వచ్ఛందజీవనము నేయుటకుఁ గొందఱకు వలను పడు ననియుఁ బెరిచ దువులు నేవకవృత్తికే యుపయోగించు ననియు నుడివెడిచుడి యతిశయోక్తి గాఁ జాలదు. కనుక మనపాఠశాలలందు నేర్పఁ బడు చున్నచదువు పురుషులకే నిరుపయోగ మగుచుండ నది స్త్రీల కుపయోగించునా? బొత్తిగ నుపయోగింపదు. తమదేశమందుఁ గలపాఠశాలలు నర్వాంగపూర్ణ లనియుఁ దాము విదుషీమణులమనియు విజ్ఞప్తిగఁపఁజూపు త్యభామలను బరికించి డాక్టరు జె. ఎ. మోజియ నను నార్వేదేశపండితుఁడు నిజమనమునఁ గుందుచుఁ గాశ్చాత్యదేశములందు నేర్పఁ బడు చున్నవిద్యలు స్త్రీలకు నుపకరింపమి స్త్రీలు స్త్రీత్వమును బోగొట్టుకొనుటవలన నచ్చటికుటుంబములు గూలి పోవు చున్నవనియుఁ దద్దేశవిశ్వవిద్యాలయములు బాలికలపాలిటి శృశాసములే యనియు ఘోషించుచుండఁగా నిక్కడివిద్యావిధానము మనస్త్రీల కుపయోగకరముగా నున్నదనఁ గలమా? మనపాఠశాలలకును విశ్వవిద్యాలయములకు నేమి పేరిడవలెనో యది నాకుఁ బొడకట్ట కున్నది. కుటుంబములు 'వృద్ధి'యగుటకు నారోగ్యము వొందుటకును సుఖజీవనము సల్పుటకును వలయువిజ్ఞానము నిచ్చువిద్యలనే స్త్రీలకు నేర్పవలెను. బాలికలు యుక్తముగాఁ జదువుటను వ్రాయుటను నంకగణితమును నేర్చినపిమ్మటఁ బూర్వలచితములను దెలిసి తాము సద్గుణవతు లగుటకుఁ బురాణములను పాకశాస్త్రాదిగార్హ శాస్త్రములను, శిశుపోషణవిధానమును, స్వల్పచికిత్సలనుబోధించువిద్యలను, సంగీతము, నీవనము, చిత్రలేఖనము మొదలగుకళలను గొన్ని కుటీరశిల్పములను నేర్చి పెం పొందవలెను. అంతే కాని, దాన్యమున కుపయోగించువిద్యల సభ్యసింపరాదు.

ఏతద్దేశనతులు పాశ్చాత్యభామల పైతభుకుబెభుకులను గాంచి బ్రమయక యుక్తవిజ్ఞానయుక్త లగుచు సత్సంతానవతు లయి స్వదేశక్షేమాభివృద్ధిని జేయుదురు గాక!

మహాత్మ్య-

తులసీదాసుడు.

—శ్లోకము—

ఈమహాత్మ్యము హేదీభాషించుచు రామాయణమును, వినయ పత్రికను, మఱికిన్నివిధములను వ్రాసి వ్రాసినవాడు. ఇత నిపాతములలో బైట బయట, అంతరంగమును మిగులనన్నె గాంచెను. అందురామాయణముయొక్క సర్వము చెప్పి పరిపాదించెను. దాని ప్రచారము దక్షిణదేశములందు ముతగా లేక నున్నను, అశ్వమోక్షర దేశములందు సర్వధా గానము. ఆదేశములందు దులసీరామాయణము లేని యిప్పు యేకాంతాస్మక్తిగా జరిగెను. ఆదేశవాసులకు దులసీదాసరామాయణము గానము గానము మాత్రము వాల్మీకి రామాయణము గానము గానము యేగా సూర్యమునందు గాని లేదు. ఇత రామాయణములకంటె దులసీదాసరామాయణమునందు సమీకృతరవిషయములు గలవు. తులసీదాసుడు కవిమాతృదేశ కాండ. అతఁడు విజయనగరమునందు జన్మించెను. అట్టివానిచేతము తలెత్తెను యుక్తము గదా. వానిని బెక్కరు వ్రాసిరి. ఒకవిషయము సమీకృతములు వ్రాయునపు డిదియించుక భేదము. మగుట నాభివృద్ధిము. దాసునిచేత ముద్భవము సత్కృతిమంప లేదు. ప్రధానవిషయములందు బ్రభేదము లేకుండుటవలన వానిని గైకొని తచ్ఛ్రితమును సంక్షేపముగా నిట నుడువుదును.

తులసీదాసుడు శుక్తర దేశమునందున్న బాందాజిల్లాలోని రాజాపుర గ్రామమునందు క్రీ. శ. పదునేడవశతాబ్దముయొక్క పరభాగమున మూలానక్షత్రీయతదివసమునందు నొకకులీస బ్రాహ్మణదంపతులకు జనియించెను. ఆనక్షత్రీయము యొక్కండ మనియు దనకు ముప్పు వాటిల్లు ననియు నిశ్చయించి స్వార్థపరుడయినతండ్రి వాశ్యుల్యదూరు డగుచు నాశిశువు నొకయడవియందు నొకానొక చెట్టుమొదట నుంచి వచ్చెను. ఆశిశువు క్షుధ నొంది దేవుడుండగా నాదారిని శ్రీరామ

నామస్మరణము నేయచు నేగు చున్నయొకానొకసన్యాసి యాచార్యులకు
దనధర్మని విని కృపాంతరంగుడయి యాశిశువును గొని నిజాశ్రమము
నకు వెళ్లెను; మఱియు నాశిశువునకుఁ దులసీదాసనామ మిడెను. అర
క్షితములు దైవరక్షితములు గదా!

ఆసన్యాసియొక్క లాలనపాలనములవలన నాశిశువు శుక్లపక్ష
సుధాకరునిమాడ్కి దినదినాభివృద్ధి నొందెను. నారదునివలన విష్ణుమ
హత్త్వము విని విష్ణుభక్తుడయినప్రహ్లాదుడు వోలె సన్యాసివలన
రామాయణకథను విని తులసీదాసుడు బాల్యమునందే రామభక్తుడ
డయ్యెను. సన్యాసి యతనికిఁ జదువు సెప్పుటయే కాక, జ్ఞానమార్గము
ను భక్తిమార్గము నుపదేశించి దీనబంధుపాతకునిపుత్రికయు, రూపవతి
యు, గుణవతియు నయినరత్నావళి యనుకన్యామణిని బెండిలి చేసి
యొకయింటివానిని జేసెను.

తులసీదాసుఁ డొకగడియయైనను బెండ్లాము నెడఁ బాయక కడు
ముదముతోఁ గాలమును గడపు చుండెను. దానందేసిరత్నావళి నన
పుట్టినింటికి నొకప్పుడును వెళ్లుటకు వలను పడకుండెను. ఒకనాఁడు దా
సుడు దాని మాడ గంగ కేగి యుండఁగా రత్నావళి సోదరుఁ డామె
కడకు వచ్చి “నీ విప్పుడే బయలుదేరి మాయింటికి రమ్ము. ‘నీమగఁడు
వచ్చు నేని నిన్ను విడువఁ’డని నచ్చఁ జెప్పి యామెను వెంటఁ గొని
నిజనివాసమునకు నేగెను. పిమ్మట దాసుఁ డింటికి వచ్చి భార్యను గానక
మిగులవ్యాకులము నొందెను. ఇరుగుపొరుగువారివలనఁ బ్రేయసియొ
క్క పోకడను నెలిసికొని యతఁడు గట్టి యున్నతడిబట్టతోడనే యత్త
వారియింటికిఁ బరుగెత్తెను. అప్పుడు రత్నావళి దనవారితో సంభా
షించు చుండెను. ఆమె మగనిని గని సిగ్గుచు గినుకను బూని భవితవ్య
మును భావింపక యిట్లనియె:—

గీ॥ నాద! నీవు సిగ్గుచు విడనాడి యిట్లు

లిటకు వచ్చుట దగ వాన? యిట్టిమమత

దగునె? నాదు హేయం బగుతనువునందు
నిల్పు ప్రేమంబు జానకీనేతయందు
నిలుపునెడ నిహపరసౌఖ్యములు లభించు॥

ఈపలుకులు విని సంతనె యతనిప్రాక్తనవాసనాఫలముగా జ్ఞానచక్షువు స్ఫీలిత మయ్యెను. అతడు తన ఇమ బయలు వెడలి కాశిని జేరి యక్కడిసాధుజనులతోఁ గలిసి రామభజనలాలసుఁ డగుచుఁగొన్ని యేండ్లు గడపిన సతనిమనమునకుఁ నెన్నుది గలుగ లేదు. శ్రీరామదర్శనాభిలాష మాతనిమనమును బ్రతిక్షణము వేధించు చుండెను. అతఁడు ప్రతిదినము సధికాచమనముకొఱకు వెడలి శౌచము చేసికొనినపిమ్మటఁ జెంబున మిగిలినజలము నొకమట్టిచెట్టుమొదటఁ బోయుచుండు వాడు. ఒకనాఁ డాతఁ డట్లు నీరు పోయునంతనె యాచెట్టుమీఁదినుండి యొకబామ్మరక్కసి దిగివచ్చి “మహాత్మా! మీరు ప్రత్యేకదినమును బోసినజలముచేత నాయాత్మ పవిత్ర మయ్యెను; నేను సంతోషుఁ డ నయితిని. మీరు దేని నాదేశించిన నద్దానిం జేయుదు”ననెను. అది విని “మీరు నాకు శ్రీరామునిఁ జూపు” డని దాసుఁ డనగా “నేను భాషాత్ముఁడను, ఆ దేవ దేవు నెట్లు చూపఁ గలను? కాని- యొకయుసాయముప దేశింతును. గంగాతీరమునందు సాధుజనులు శ్రీమద్రామాయణపఠనశ్రీవణములు సలుపుచుందురు గదా. అక్కడకు నాంజనేయుఁ డొకకుంటివాని రూపున వచ్చి తచ్చరితమును వినుచుఁ బరనాసంతరము వెల్లు చుండును. మీ రాతనిని బ్రార్థింతు రేని యతఁ డాస్వామిని జూపఁ గలఁ” డని పలికి తదనుమతిని బొంది యారక్కసి యంతస్థితఁ డయ్యెను. దాసుఁడు ముద మొంది నిజసదనమున కేగెను. మఱునాఁడు దాసుఁడు గంగాతీరమునకు వెళ్లి చూడఁగా సచ్చోట నొకకుంటి వాడు సాధుజనల కొకింతదవ్వునం గూర్చుండి శ్రీరామచరితమును వినుచుండెను. దాసుఁడు వేచి యుండి పరనాసంతరము కుంటివానిని వెంబడించి యతనిపాదములను బట్టుకొని విడువకుండ సతివిసయముతోఁ బ్రార్థించెను. అప్పు డాంజనేయుఁడు ప్రసన్నుఁ డయి “కొలఁది దినములలోఁ బ్రయాగతీర్థమునందు ‘కుంభ మేలా’ (మకరమాసమునందు జ

రుగుజనులసమావేశము) యగును; అక్కడకు శ్రీరామలక్ష్మణులు వత్తురు, అప్పుడు నీ వటకు వత్తు వేని వారిని గుఱ్ఱింపఁ జేయుదు” నని చెప్పి తిరోహితుఁ డయ్యెను. దాసుఁడు ప్రయాగమునందు నాంజనేయు నికృపవలన శ్రీరామలక్ష్మణులను ద్వివిధములఁ జూచెను. తరువాతి సతఁడు రామలక్ష్మణులను చూచు రామాయణము, వేదముపత్రికను, మఱికోర్కెలను చూచుచుండుచును. దేవతలను జేసెను; భక్త్యర్థమున కైదు. అతఁడు క్రీ. శ. ౧౨౦౦ నాఁడై కుంజరమును జేరెను. అది యెట్లు పెట్టుగాఢలు గలవు. నామమునంటిని వాయించు బూనినచో గోఁ పెద్దగాత్ర మగును.

హింస.

హింస యనఁగాఁ బ్రాణులవధ. ఏనొకఁ డొకఁడు కుండుటయే కాక, యెట్లకొప్పును గలిగింప కుండుటయే హింస యను, ఒరమధిర్బలమును. ప్రాణులలో మనుష్యుఁడు జ్ఞానాధికిఁడు ననుష్యుఁడు తన కెట్టి కష్టమును గోరఁడు. కనుకఁ దానితరీ ప్రాణుల కెట్లకొప్పుమును గలిగింపరాదు. అట్లయినను యజ్ఞములందు హింస నెఱు నచ్చుననియు, యజ్ఞము గానిజీవహింసఁ జేయరాదనయు వైదికమతము సెప్పును. బలికొలుకు మాత్రమే జీవహింసఁజేయుటకు శాస్త్రాగమమత మంగీకరించును. ఎప్పుడును జీవులకెట్టిబాధను గలిగింపరాదనిశాస్త్రమతమును వైష్ణవమతమును నడుపును. జంతువులనే కాక వృక్షాదులను సైతము హింసింపరాదని వైష్ణవమతము వెల్లడించును. పారసీలు దమనవిత్తాగ్నికి జంతుబలి సమర్పింప కుండుటవలన జంతువధకు జెందివస్తామతము సమ్యక్తింప దనుట చుట్టము. జగదీశునకు ఒలిగా జంతువధ నేయుటొప్పు నని యిస్లాము మతోద్దేశము. మనుష్యులను దక్కఁ దక్కినజంతువులను వధింప వచ్చు నని క్రైస్తవమతాశయము. మనుష్యులను జంప కుండుట మాత్రము సర్వమతసమ్మతము.

మృగాదులహింసకు 'వధ' యనియు, మనుష్యహింసకు 'హత్య' యనియు, నుడువుదురు. హత్య గొప్పనేరముగా నెన్నఁ బడు చున్నది. కనుకనే హత్యఁ జేయునరునకు మరణదండము విధింపఁ బడును. మరణ దండము చట్టములనుబట్టి యుక్తమే యయినను, లెస్సగా నాలోచిం చునెడ నది యయుక్తమే యగును. కావుననే మరణదండ ముండ రా దని పెక్కురుపండితులయభిప్రాయము.

ఒకఁడు వే తొకనికి హత్య సేయుదుర్వృత్తి యాదిమకాలమునం దుండెను. కాని- యిప్పుడు జగము జ్ఞానోన్నతిని గనుటవలన నాదుర్వృత్తి ప్రియశః లేదనియే చెప్ప నొప్పును. అట్లనుటవలన నిప్పుడు హత్యలు లే వని చెప్పుట నాయాశయము గాదు. కామినీకాంచనానక్త చిత్తు లగుమూఢులే ప్రియశః హత్యలను జేయువారు. విద్యాధికుల లో హత్యలను జేయువారు తాత్కాలికచిత్తోద్రేకము గలవారే. అట్టి చిత్తోద్రేకము దుర్దమమే యగును. కాని- యెట్లయిన నది యడంపఁ బడు నేని హత్య జరుగనే జరుగదు. కనుక హంతకులసంఖ్య విద్యాధి కులలో స్వల్పాతిస్వల్పము. హంతకులసంఖ్య స్వార్థపరు లగు మూఢులలోనే హెచ్చుగాఁ గాన నగుటవలన హత్యకుఁ బ్రధానకారణ మజ్ఞాన మనుటయే నిక్కవము. జనులు సుజ్ఞానవంతు లగుదు రేని, జగమునందు హత్యలు జరుగ వనిన నది యత్యక్తిగాఁ జాలదు.

దండ మనఁగా శిక్ష; శిక్ష యనఁగా నుపదేశము. రాజు దోషికి శిక్ష విధించుట యతనికి (దోషికి) జ్ఞానము గలిగించుటకొరకే. అంతేకాని, యతనిని బీడించుటకుఁ గాదు. దోషి రాజునకు వైరి గాఁ దు గదా. రాజదండము నొంది వచ్చినవారిలో ననేకజనులు మర్ఖ నపరాధులు గా కుండుటవలన రాజదండము గుణసంస్కార మగుట ప్రత్యక్షము.

మరణదండప్రయోజనము నాలోచింతము. హంతకు సంత మొందించుటవలన హతఁడు ఒత్తుకఁడు. హంతకుఁడు మరణదండ మొంది కొన్నినిముసములలోనే మరణించుటవలనఁ దాను నిజదుర్గుణ

మను సంస్కరించు కొనుటకు వీలు గలుగదు. ఒకకంటకము నూడఁ దీయుటకు వేఱొకకంటకము గా వలసి వచ్చు నట్లు లొకహత్యకు మఱొకహత్య యావశ్యక మని నుడువుట యుక్తము గాదు గదా. “రాజ దండమునకు ‘హత్య’ యన నొప్పునా?” యని కొందఱు అడుగ వచ్చును. మనుష్యహింసకు ‘హత్య’ యను నామము రూఢి వాచక మయి నట్లు మన మెఱుఁగుదుము. జనుని శస్త్రముచేతఁ జంపినను, విష మిచ్చి చంపినను, గంఠము నులిమి చంపినను, నీట ముంచి చంపినను, నేర మారోపింపక చంపినను, నేరమారోపించి చంపినను, జేదు చేదే యగునట్లు-హత్య హత్యయే యగును. పేరును మార్చినంత మాత్రము వలన వస్తువు మాఱునా? హంతకునకుఁ జంప కుండిన వాఁడు మఱి కొన్నిహత్యలు సేయు నని యన రాదు. తగినంతసాక్ష్యము లేకుండుట వలన విముక్తులయినహంతకులు మఱి హత్యలు సేయకుండుట గొత్త విషయము గాదు. హంతకునకు మరణదండము విధించుటవలన నితరజనులు భీతిల్లి హత్యలు సేయ కుండు రనుటకు వలన పడదు. ఎన్నియో మరణదండములు విధింపబడి యున్నను, హత్యలు జరుగుచునే యుండుటవలన మరణదండము హత్యజరుగకుండఁ జేయఁ జాలదు. లెప్పగా నాలోచించి శచో మరణదండము నిష్ప్రయోజన మనియు, సంఘమునకు నష్టి గలిగించున దనియు, బాపకార్య మనియుదోషక మానదు.

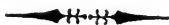
పోర్చుగలు, హోలండు, నాల్వే, రష్యా, ఆస్ట్రీయా, స్వీడను దేశములయొక్క చట్టములనుండి మరణదండ మంతరించెను. పిసల్యాండు, డెన్మార్కు, బెల్జియము, న్యూజిలాండు, దక్షిణామెరికా, మధ్యామెరికా, మెక్సికోదేశములయొక్క చట్టములనుండి మరణదండ మింక నంతరింప కున్నను, వాడుకనుండి యంతరించెను. మరణదండము విధింపఁబడు చున్న దేశములనుండి దాని నంతరింపఁ జేయఁ బండితులు యత్నించు చున్నవారు. అది కొంతకాలములో నంతరించును.

జనులకు యుక్త మగుజ్ఞానమును గలిగింపక యెన్నిదండములను విధించు చున్నను, నేరములు జరుగక మానవు. కనుక జనులకు యుక్త

మగ్గుజ్ఞానమును గలిగించి నేరములు లే కుండునట్లు నేయుట ప్రభువుల కర్తవ్యము, అందులకుఁ దోడ్పడుట ప్రజలకర్తవ్యము.

కృపాపారావారుఁ డగుభగవానుఁడు జీనహింస జగమునుండి త్వరగా నంతరించునట్లు లొనర్చును గాక!

ము స లి మ గ ఁ డు.

నెల్లూరి పుల్లయ్యపంతులుగారిభార్య మరణించెను. డి. ఎమ్. బి. యును, లేడీడాక్టరు, నిద్దలు నర్సులు నన్నివిధముల చికిత్సలను జేసియు నామెను బ్రతికింప లేక పోయిరి. తననలుగురుపిల్లల నీలోకమునందు మాతృహీనులుఁ గఁ జేసియు, మగనిని దుఃఖాభిని దోగ్గియు నామె ముత్తైదువుగాఁ బరలోకమున కేగెను.

పుల్లయ్యపంతులు నెల్లూరి జిల్లాలోని కనిగిరి తాలూకా డిప్యూటీ కలెక్టరు, వయస్సు నలువదియెనిమిదివత్సరములు. నెఱులు నెరసినను, ముందఱిరెండుపండ్లును దక్కఁ దక్కినపండ్ల న్నియు దృఢముగా నుండెను, బలమునందు నోపికయందును లోటు గాన రాకుండెను.

పండ్రెండుదినములు గడవక మునుపె కొందఱు పంతులుకడ కేగి, యతని నూరాఱుచుచు “అయ్యా! మీరు కచ్చేరీకి నెల్లి పనిలో మునిగి యుండఁగాఁ బిల్లలను జూచు వా రెవరు? మీరు ససే జేసి యలసి యింటికి వచ్చి యెవరితో మాటాడుదురు? మీసౌఖ్యమును గనుఁగొనువారెవరు? కనుక మీరు మరల బెండ్లాడక తప్ప” దని నడివిరి. అంత నతండు “మీపలుకు లయుక్తములు. ఛీ- ఛీ! ఈవయస్సునందు నలుగురు పిల్ల లుండఁగా రెండవవివాహమా?” యనెను. కొన్నిమానములు గడిచినపిమ్మట జిల్లాకలెక్టరు కనిగిరి వచ్చి, ఆఫీసు తఃఖ చేసిన పిమ్మట “పంతుభూ! మీ రనుస్థు లయి యున్నారు. ఇంట సౌఖ్యము లే నట్లున్నది మీవయస్సు మీఱి లేదు. మీవయస్సునందు మాడే

శస్థులలోఁ గొండలు ప్రథమవివాహప్రయత్నము సేయు చుందురు. కనుక మీరు నామాటను బాటించి త్వరగాఁ బెండ్లాడుడు. కానిచో, మీస్వాస్థ్యము సెడును; మఱి మనస్సు ప్రసన్నముగాఁ లే కుండుటవలన మీరు కర్తవ్యకార్యములను నెఱవేర్చు జాల", రనెను. ఆయుషదేశము పంతులు మనమునకు యుక్తమయి నట్లు తోచుటవలన సతఁడు మరలఁ బెండ్లాడ నిశ్చయించి తత్ప్రయత్నము సేయఁ గడంగెను.

బండరు సుందర్య యనునతఁడు చెన్నపట్టణము హైకోర్టునం దుద్యోగము సేయు చుండెను. ఆతనియేకపుత్రికి మనోరమ, వయస్సు పదునాఠేండ్లు. ఆమె స్కూలు ఫైనలు పరీక్ష యిచ్చి ఫలితమునకై ప్రోత్సహించు చుండెను. ఆమె మన ముత్సాహముతోడ, నానందముతోడ, నుత్కంఠతోడను నిండి యుండఁగా నామెవివాహసమాచారము దట్టుకునఁ బ్రకటితమయి తస్మనమును ముకుళింపఁ జేసెను. ఆమె వివాహ మామె కెఱుక లేకయె నిశ్చయింపం బడెను. శిక్షిత మఱి యావనయుతయొక్క స్వాధీనతను గొంచె మయినను గణింప కుండుట మాతాపితలధృష్టత గాదా? నెచ్చెలు లామెను గేలి సేయ సాగిరి. ఒకతె “మేజిస్ట్రేటుగారిభార్యా” యని పిలిచెను. వేఱొకతె “ఊలఁది దినములలో జిల్లాకలక్టరు రాణి వగుదు” వనెను. మఱొకతె “నీవు మగనితోఁ గూడి మోటారు కారునందు విహరించునపుడు మాబోఁటి బీదచెలులు నీకుఁ గనం బడ” రనెను. అది విని దానిచెల్లెలు “మగఁ డార్జించిన పాతిక ముప్పది వేలు చేతఁ జిక్కినతరువాత నెట్లుందువో చూడవలె” ననెను. ఇంక నొకతె “మగనిని నీచెప్పుచేతలలోఁ ద్రిప్పికొని నీవు రాణి వగుట దప్ప”-దనెను. ఇట్లు పలు పురాడు మాటలు వినఁ ఒడు చున్నను, మనోరమయొక్క మనమున కూటట గలుగ దయ్యెను దానికారణము.—“ముసలిమగఁ డనుపదము హృదయము నందు నిలుచుటయె. ఆపదము స్వప్న ప్రాప్తసాధమును ఒడఁగొట్టుట వలన నాపెండిలి నెఱులు దప్పింప నగు ననుచిత యామెమనమున వ్యాపించెను.

వివాహదినములు సమీపించెను. కొత్త వస్తువులు గొనబడెను. నానావిధపదార్థములతో నిల్లు నిండెను. నాఁ డాదివారము. బుధవారము వరుఁడు వచ్చును; గురువారము పెండిలి యగును. కనుక మనోరమ వంత మితి మీఱెను.

నాటిసాయంసమయమునఁ దాను జెలికఁజై యగుపద్మావతిని జూచి వచ్చెద నని తల్లికిం జెప్పి మనోరమ యింటినుండి బయలుదేఱెను. మనోరమూపద్మావతులమెత్తి యశ్వధకము. ఒక పు డీమె యామెయింటను మఱొకప్పు డామె యీమెయింట నుండు చుండుట వాడుక. కనుక మనోరమతల్లి సమ్మతించెను. మనోరమ నిజసఖసదసమున కేగక, రాతిరి యెనిమిదిగంటలకుఁ గలకఁత పోవుటకొఱకు వెడలు మెయిలు క్రొయి నెక్క రెయిల్వే స్తేషనున కేగి రెండవక్లాసు టిక్కెటుఁ గొనెను. ఆడువారిగదిలోఁ బ్రవేశించినచోఁ బరిచితలు గనం బడారు రని సంశయించి మగవారిగదియందె ప్రవేశించి, దైవికముగా నది జన శూన్య మయి యుండుటవలన సంతసించి యొకపడుకయందు వసించెను. రైలులుబండి చలించునపు డొకానొకపురుషవ్యక్తి దటాలున వచ్చి యాగదియందె ప్రవేశించి రెండవపడుకపై నాసీనుఁడయ్యెను. ఆగతి యందు నొక్కస్త్రీయు నొక్కపురుషుఁడు నుండుట యొసగూడుటవలన వారిరువురిస్వేచ్ఛకు సంతరాయము వాటిలెను. వారిద్దఱును మాసముద్రను చాల్చుటవలనఁ బురుషుఁడు గునుక సాగెను. అంత రైలులు బండి నాయుడువేట స్తేషను నం దాఁగఁగాః—

పురుః—(స్త్రీనుద్దేశించి) మీ రెంత దాఁక వెళ్లెద రని నే నడుగ వచ్చునా?

స్త్రీః—నేను బందరు వెళ్లుదును.

పురుః—ఏకాకినిగా నేగు చున్నారే!

స్త్రీః—జేను- మేనమామగారియింటికి!

పురుః—నేను వెళ్లారు వెళ్లనై యున్నాను. మీ రనుగ్రహించి నన్ను స్తేషనునందు లే పెడరా?

స్త్రీ:—మీరు పండుకొందురా?

పురు:—ఔను- నన్ను లేపకున్నచో, దెల్లవాలు వలకును లేవను.

స్త్రీ:—మీనివాసస్థలము నెల్లారా?

పురు:—కాదు- నే నా స్తీషనునందు దిగి కనిగిరి వెళ్ల వలెను. అక్కడ
డివిజనలు ఆసీనురుగా నున్నాను.

స్త్రీ:—(గుండె యదుర) మీనామము నడుగ వచ్చునా?

పురు:—నన్ను నెలూరిపల్లయ్య యందురు.

స్త్రీ:—(స్వగతము) అయ్యో! ఈబడుగా నాకై యుద్దిష్టుఁ డయిన మ
గఁడు? (ప్రకాశముగా) మీరు చెన్నపట్టణము వచ్చి యుంటిరా?

పురు:—ఔను- కొన్నినగలు కొనుటకును, సెలవుకొను రివెన్యూబో
ర్డుసెక్రటరీని జూచుటకును. మీనివాసము చెన్నపట్టణమా?

స్త్రీ:—ఔను- నే నక్కడ నుండి చదువు చున్నాను.

పురు:—ఓహో! చదువు చున్నారా? ఏస్కూలునందు?

స్త్రీ:—మైలాపూరు హైస్కూలునందు.

పురు:—ఏక్లాసులో?

స్త్రీ:—ఈసారియె స్కూలుఫైనలు పరీక్ష యిచ్చి యున్నాను.

పురు:—బలీ! అట్లయినచో, బందరు సుందయ్యగారి కూతు మనో
రమను మీ రెఱింగి యుండ వలెను.

స్త్రీ:—ఎఱుంగనా? మే మిద్దఱము నొక్కవిధి నె యుందుము; మఱి
యైదాఱుసంవత్సరములనుండి సహపాఠినులము.

పురు:—ఆపిల్ల యెట్టిది?

స్త్రీ:—చూచుటకా?

పురు:—అన్ని విధములను.

స్త్రీ:—చూచుట కామె యంగక లైయె.

పురు:—స్వభావము; మఱి చరితము?

స్త్రీ:—అని మంచివె; అ వెట్లయిన నేమి? కొలఁది దినములక్రిందట
నామె పెండ్లి యైనది గదా?

పురు:—అయినదా? అగునా?

శ్రీ:—రహస్యవివాహ మయినది; ప్రకటవివాహము గానోవు!

పురు:—రహస్యవివాహమా?

శ్రీ:—ఔను- మనోరమ యాధునికయువతి. సరసనల్లాపప్రియ; మఱి పురుషసంగభిలాషిణి. ఈగుణము లిప్పుడు నిండనీయములు గావు గదా?

పురు:—ఔనాను... చెప్పెదరా?

శ్రీ:—ఇంక నేమి చెప్ప వలెను? ఆధునికయువకు లట్టియువతులను వెంటబడితారు. యువతులు వారికి లొంగుదురు. అది స్వాభావికమే కదా.

పురు:—(మొగమునఁ గలిగినచెమటను రుమాలుతోఁ దుడుచుకొనుచు) ఆమెవివాహము నాతోడ నిశ్చిత మయి యున్నది.

శ్రీ:—(తుళ్లి పడుట నటించి) హా! ఆమెవరుఁడు మీరా? ఈవలుకులు పలికి మిక్కిలి యన్యాయ మొనర్చితిని. (అని రుమాలుతో మొగమును గప్పికొనును.)

పురు:—మీ రన్యాయము నేయ లేదు. నాకు గొప్ప యుపకారమును జేసితిరి.

శ్రీ:—మీరు పెద్దలు. కాని—ఆమె విన్నచో—

పురు:—ఆమె యెట్లు వినును?

శ్రీ:—మీభార్య—మీవలన—

పురు:—ఆదుశ్చరిత్ర నాభార్య యగునా? ఛీ!

శ్రీ:—సన్న మింపవలెను.

పురు:—మీకు నాధన్యవాదములు. (అని రెయిల్వే స్టేషనునందు దిగును.)

శ్రీ:—ఇది నెల్లూరు గాదే? ఇక్కడ దిగితి రేల?

పురు:—నేను మరలఁ జెన్నపట్టణము వెళ్లి నగలు దిరుగ నిచ్చివేసి సెలవు రద్దు చేయించుకొందును.

శ్రీ:—మఱి చెండిలి!

పురు.—పెండిలి—పెడా కులు. (అనుచు గబగబ నిమ్మిమించెను.)
మనోరమముఖము వికసించెను. ఆమె నెల్లూరు ప్తపనునందు
విగి మఱుండి నెక్కి చెన్నపట్టనమును జేగెను.

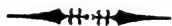
బుద్ధోపదేశము.

(గీ త త తి)

శిష్యవితతియ్యుక్తుఁగు శాక్యసింహచూని
యేగ శ్రావంతిపురి, కటఁ గృష్ణ యనెడి
వతని నిజసుతమృతకళేబరముఁ గొనుచు
సతినిదరిఁ జేరి యిట్లనె “ననఘ! యొక్క
పక్కికై వగచినకృపావనధి వీవు,
నాకు వీఁ డేకపుత్తుండు నవమనోజ
రూపుఁ డిప్పుడె మృతి నొందె బాపఁ డైన
వీని బ్రతికించి నా కిచ్చి నేను బొందు
నధికదుఃఖంబుఁ బాపు మహానుభావ!”
అన సతం డాపడఁతిబేలతన మెఱింగి
యిట్లు లనె “సాధ్వీ! మృతి లేనియింటినుండి
పిడికె డావాలు గొని రమ్మ వేగ; దాన
నేను బ్రతికింతు నీప్రియసూను నిపుడ.”
అనఁగ విని యామె యాపురం బంతఁ దిరిగి
చాపు లేనియింటిని గనఁ జాల కపుడు
వ్యర్థయత్న యై వచ్చి బుద్ధాంఘ్రిలకును
మొక్కి, సతఁ డనె “నమ్మరో! పురమునందుఁ
జాపు లేనియింటిని గనఁ జాల కీవు
వచ్చితివి గద; తెలియుము పాపితతికిఁ
జాపు దప్పక కలుగును; సత్య మిద్ది.

దానిఁ దప్పింప నెవ్వఁతరము గాదు;
 కాన వృధి యగుదుఁగఱంబు మాని మచుము.”
 అనఁగ నామెకు విజ్ఞాన మంకురింప
 జనునిశివ్య యై చిత్త శాంతిని గడించె।

ఏ గు ధా తు వు.

తెలుఁగుపలుకులందుఁ గలయరసున్న మేఁకమెడచ న్నని యిప్పటియాంధ్రానాగరకు లనుచున్నను, ఈప్రాంతమునందుఁ గలయనాగరకు లామాటలను సానునాసికములుగానె పలుకుచుండుటవలన సరిసున్న యసార్థకము గాదు. ఆడది యనియు, కాఁగుచెట్టనియు, చేదయనియు, తోఁప యనియు, (లేతను) నేత యనియు, మేఁక యనియు, నిట్లరసున్న గల మాటలను సానునాసికములుగానె పలుకుదురు, కాని ఏ గనియు, ఏగాని యనియు నిట్లరసున్న లేనిమాటలను నిరనునాసికములుగాఁ బలుకుదురు. మఱియును “ఏగు” నిరనుస్వార మయినట్లులే యాంధ్రాపదపారిజాతము, శబ్దరత్నాకరము, శబ్దార్థచంద్రికయను ప్రాచీన నిఘంటువులు దెలియం జేయుచున్నవి. ఇట్లుండఁగా నామాటనొక రిద్దఱు ప్రాచీనకవులు ప్రాసమునం దరసున్న గలమాటలతోఁ గలిపి యున్నవారు. నన్నయ్యభట్టారకుఁడు ప్రాసమునందు స్పర్శాక్షరములను వాడినప్పుడు గొన్నిచోట్లఁ బ్రాసములను మహాప్రాసములను గలిపి యుండుట సువిధితమ. ఉపరికథితకవులు భట్టారకునిమతము వోలెఁ ప్రాస మించుకశ్లేఢముగా నుండ వచ్చుననియో, ప్రాసమునం దరసున్న గలపదముల నది లేనిపదములను గలుప వచ్చుననియో యట్లు ప్రయోగించి యుండురు. అంత మాత్రముచేత వాడుకయందును ప్రాసముననియు నిఘంటువులందును నిర్బిందుకముగా నున్న “ఏగు” సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటునిర్మాతలు లేవుగా భావింపక సబిందుకముగాఁ బ్రకటించి రని నాయుద్దేశము.

శ్రీదుర్గాకవచమ్.

దుర్గా మమ శిరస్స పాతు భవానీ మే లలాటకం
 కణ్ఠా మ మేశ్వరీ పాతు చండికా లోచనద్వయం
 ఉరూ రక్షతు మే నాసాం జిహ్వం చ సర్వమంగళా
 ఓష్ఠం కాత్యాయనీ పాతు శర్వాణి మామ కాధరం
 రుద్రాగ్రీ పాతు దంతాళిం దాక్షాయణీ మ మాననం
 అక్షర్ణా పాతు కంఠం మే శివా వక్షస్థలం మమ
 గిరిజా పాతు మే గర్భం మృడానీ మమ నాభికాం
 అంబికా పాతు మే హస్తా కటిం మే పార్వతీ సతీ
 ఆర్యా రక్షతు మే పృష్ఠ మూరూ హైమవతీ సదా
 కామాక్షీ పాతు మే జానూ గౌరీ జంఘే చ రక్షతు
 పాతు పాదా విశాలాక్షీ మీనాక్షీ సఖసంచయం
 పాతు సర్వశరీరం మే జగన్మాతా శివాన్వితా
 కాళీ రక్షతు నీరే మాం తారా రక్షతు మాం స్థలే
 ఘోషణీ చాంతరిక్షే మాం పాత్యదౌ భువనేశ్వరీ
 వనే మాం భైరవీ పాతు ఛిన్నమ స్తాభీతితః
 పాతు ధూమావతీ శోకా ద్భగలా నూం చ దుగ్ధభుతః
 మాతంగీ పాతు మాం ప్రేష్ఠా భూతప్రేతాదిభీతితః
 కమలా పాతు మాం సర్వసంకటా త్పురమేశ్వరీ
 శాలా హరతు మే సర్వదుస్స్వప్నాం శృ కృపామయీ
 మహ్యం పంచదశీ దేవీ మంగళాని హ్రీయచ్ఛతు
 శ్రీదుర్గాకవచం దివ్యం సర్వోపద్రవహారకం
 రచితం కార్ణ చంద్రేణ విక్రమేశ్వరవర్మణా॥

ఇతి శ్రీదుర్గాకవచం సంపూర్ణమ్.

శ్రీయుగళపంచరత్నస్తోత్రమ్.

పద్మాసనే శశాంకాస్య గౌరాంగి శ్యామసుందర	
లోలాక్షి పుండరీకాక్ష నమో రాధే నమో హరే॥	౧
జగద్ధాత్రీ జగన్నాథ కృపాగారే కృపాకర	
చిద్రూపే సచ్చిదానంద నమో రాధే నమో హరే॥	౨
సురిస్తుత్యే జగద్వంద్య ధృతాబ్ధే మురలీధర	
గోవిందాగ్రణి గోపాల నమో రాధే నమో హరే॥	౩
కృష్ణేశే రాధికాకాంత భానుజే సందనందన	
భక్తావనే సుధీపాల నమో రాధే నమో హరే॥	౪
రాసస్థే రాసమధ్యస్థ సుభూషే ధృణికాస్తుధ	
పాపహే పాపసంహర నమో రాధే నమో హరే॥	౫

ఇతి శ్రీవిక్రమదేవవర్మవిరచితం యుగళపంచరత్నస్తోత్రం
సంపూర్ణమ్.

శ్రీరాధాకృష్ణాన్యాం నమః.

కలింగదేశము.

ఆర్యులారా,

తమ దైచందినచర్యలనుగాని నిజగృహాగ్రామపట్టణదేశములవి
వరణములనుగాని వానియందు జరగునూతనవిషయంబులనుగాని వ్రాసి
యుంచు నభ్యాసము భారతీయులకు లే కుండుటవలనఁ బ్రాచీనచరిత్ర
ములనుగాని భాగోళిక విషయములనుగాని వ్రాయు బూనువారికిఁ దగు
నాధారములు లభింపవు. అట్టి వ్రాతలు గొంతవఱ కక్కడక్కడ ల
భించు చున్నను, అవి పాక్షికములును సత్యక్రియకములునై సత్య
మునకు దూరముగ నుండుటవలనఁ ద్రప్తియులు వాని నాదరింపరు.

ఇతఁ గవులు భూధవులను బొగడి వ్రాసినపద్యములును గానములుం
లి వర్ణనములును భూనాథు లొసంగిన దానశాసనములవ్రాతలును
సమగ్రములు గా కుండుటవలనఁ బ్రాచీనేతిహాసములను వ్రాయ నెం
చువారు వానిని జాలవలయుఁ దమయాహములతోడనే నింపుదురు.
కనుక నవి వివాదమూలకములు గాక మానవు. అట్టివానిని వ్రాయు
టకంటె మానుటయే లెస్స యనునద్యేశము గలవాఁడ నగుటవలన. నే
నింతదనుకఁ దల్లేఖనప్రయత్నమును జేయ నై తిని. అట్లుండ ౧౨-౪-౨౫
విశాఖపట్టణ పరనమందిరమున జరిగిన సభయందుఁ దదధిపతులును మ
న్త్రికులు నగు శ్రీయుక్త భూపతిరాజు వేంకటపతిరాజు, సీ. వి. ఈ.
గారు కలింగదేశముఁగూర్చి యొక వ్యాసమును దెలుంగున వ్రాసి
యాంధ్రవిద్యాపీఠప్రధాన సమావేశసమయమునఁ జదువ వలెనని
నన్నుఁ గోరుటవలన నాయభిప్రాయమును మార్చుకొని దీనిని వ్రాయు
వాఁడను. ఇదియు నుపరికథితాధారములతోడను నాయూహములతో
డిను వ్రాయఁడిన దగుటవలనఁ బూర్వపక్షము సేయక యిందలి స
త్యలేశమునే గ్రహింపఁ బండితులు సంపార్థితులు. పూర్వలేఖకు లా
ధునికలేఖకులకొఱ కెట్టి యాధారములను వ్రాసి యిడ రైరి గదా
యని నొచ్చుకొనుచున్న నేను భావిలేఖకుల కొఱ కెట్టియాధారములను
వ్రాసి యుంచు చుండ లేదు సుఁడీ! అన్యులలోపముల నుగడించుచుఁ
దాను లోపములనే చేయుచుండుట జనసామాన్యకార్యము.

భరతవర్షము ౫౬ దేశములుగ విభాగింపబడిన దందురు. ఆం
ధ్రద్విపాలవివాహసమయమున నుచ్చరింపం బడుచున్న యంగ వంగ క
లింగాదిదేశములనట్టి మనకుఁ గొత్తది గాదు. అది యమకానుసార
ముగఁ గూర్పబడినదే, కాని- దేశకృమానుసారముగ నుండునది
గాదు. ఇట్లు మనకు దేశములనామములు విదితము లయినను, వాని
యెల్లలు మొదలగునవి యవిదితము లగుట నిశ్చయము. స్వదేశభాగో
ళిక విషయాభిజ్ఞుల మగుమనము పరదేశ భాగోళికవిషయాభిజ్ఞుల మని
నంతసించుట శోచనీయము. అ ద ట్లుండ నిఁడు. ఇప్పుడు కలింగమును

గూర్చి యాలోచింతము. కలింగ=కలహం; గచ్చ తీతి=ప్రాప్నోతి తీతి
యనువ్యుత్పత్తినిబట్టి కలింగ దేశము పూర్వకాలమునందుఁ గలహస్థాన
మయి యుండినట్లునమేయ మగును. అందలిజను లీర్వాభువులయి చీటికి
మాటికి జగడములు సేయుఁ చుండు బోలును. అట్లయ్యును గలింగవద
ముయొక్క ప్రతిపదములు “దక్షి, విదగ్ధః” అనియు నుండుటవలనఁ దద్దే
శజులు సమర్థులును సేర్పరులు నై యుండవచ్చును. ఇట్లుండ ననువు
వంశజుఁ డయినబలియొక్క తృతీయనందనుఁ డయినకలింగుఁడు పరి
పాలించుటవలన వానిపేరు తద్దేశమునకుఁ గలిగె నని మహాభారతాది
పర్వము ౧౦౮ వ యధ్యాయమున నున్నది.

“ఆర్యావర్తం పుణ్యభూమి ర్మధ్యం వింధ్యహిమాగయోః” అను
నమరుని విచనము వలనను, “ఆసముద్రా చ్చ వై పూర్వా దానము
ద్రా చ్చ పశ్చిమాత్. హిమవద్వింధ్యయోర్మధ్య మార్యావర్తం విదు
ర్బుధాః” అను మనువు విచనమువలన నార్యులనివాసానమయిన యా
ర్యావర్తమునకుఁ బూర్వపశ్చిమదిశలయందుఁ దద్విశిష్టతనముదగ్గము
లును, దక్షిణోత్తరదిశలయందు వింధ్యహిమవన్నగములును నీమలుగ
నుండె నని తెలియును. “చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థానం యస్మిన్దేశే సవిద్య
తే. మ్లేచ్ఛదేశస్స విజ్ఞేయ ఆర్యావర్త స్తతఃపరం॥” “అంగవంగకలిం
గేషు సోరాష్ట్రే మగధే తథా తర్థయాత్యాం వినా గత్వా పున స్సం
స్కార మర్హతి” అను విచనములవలనఁ చాతుర్వర్ణ్య వ్యవస్థ గలిగిన త
మనివాసానమే పవిత్ర మయిన దనియుఁ దక్కిన యంగవంగకలింగాది
దేశము లపవిత్రము లయిన వనియు నార్యులయద్దేశ మగుట నుస్ప
ష్టము.

మహాభారతారణ్యపర్వమందలి “పతేకలింగాగ్ని కాంతేయ యత్ర
వై తరణీ నదీ” అను లోమశమునివిచనమువలనఁ గలింగము వై తరణీనది
గలిగిన దేశ మని తెలియును. “పంగా నుతాయ తరసా నేతా నాసాధ
నోద్యతా నిచఖాన జయస్తంభా స్సంగాస్తోతోఽంతరేషు సః॥” “సతీ
ర్వా కపితాం సైన్యై ర్భద్రద్విరదనేతుభిః । ఉత్కలాదభ్యుతపథగ్న కలింగా

భిముఖో యయా॥” “సప్రతాపం మహేంద్రస్య మూర్ధ్ని తీక్ష్ణం స్యవే
 శయత్ | అంకుశం ద్విరద స్వేవ యంతా గంభీరవేదిసః॥” “తాంబూలీ
 నాం దళై స్తత్ర రచితా పానభూమయః | నారికేళానవం యోధా
 శ్శాత్రవం వ పపుర్యశః॥” అనురఘవంశశ్లోకములవలన పింధ్యమునకు
 దక్షిణమున నున్నవంగదేశమున కీవలఁ గపిశానది [మేదినీపురసమీప
 మునఁ గల కళాయీనది] గల దనియు దాని కీవలనున్న యుత్కలదే
 శమున కీవల మహేంద్రగిరితో నొప్పెడికలింగదేశము గల దనియు
 నందుఁ దములపుడోటలు గల వనియుఁ గొబ్బరికల్లు లభించు ననియు
 ను గోచరించును. మఱియును “ససాగరం సమాసాద్య గంగాయా స్సం
 గమే సృపః నదీశతానాం పంచానాం కృత్వా చక్రే సమాప్లవం | తత
 స్సముద్రతీరేణ జగామ వసుధాధిపః | భ్రాతృభి స్రహీతో వీరగ కలింగా
 స్ప్రితి భారత॥” అను మహాభారతారణ్యపర్వ మందలిశ్లోకద్వయము
 వలన గంగాసాగరసంగమమున కీవల సముద్రతీరమునఁ గలింగదేశ ము
 న్నట్లు సూచిత మగును. “జగన్నాథపూర్వభాగా త్కృష్ణాతీరాంతరం
 శివే! కలింగదేశ స్సంప్రోక్తో వామమార్గ పరాయణః॥” అను సర్వాచీన
 తంత్రగ్రంథములలోని దగుశక్తిసంగమతంత్ర మందలిశ్లోకమువలన
 జగన్నాథక్షేత్రముయొక్క పూర్వభాగము మొదలు కృష్ణానదీతీరము
 వఱకును గలింగదేశ మయినట్లు తెలియును. కలింగదేశముయొక్క ద
 క్షిణసీమ ద్రావిడదేశ మని కొందఁ టందురు. కలింగదేశము సముద్రతీ
 రస్థమగుట వలననే కలింగపదము సముద్ర తీరార్థమున వాడంబడి యు
 న్నదని క్రీ॥ శ॥ ద్వితీయశతాబ్దమున నుండిన రోమకదేశవాసి- ప్లిని ను
 డువ సాహసించెను. ప్రతాపరుద్రదేవగజపతికిఁ బ్రతినిధిగ రాజమహేం
 ద్రవరమున రాయరామానందుం డుండి పరిపాలించు చుండినట్లు చైత
 న్యచరితామృతమునందుఁ జెప్పంబడి యుండుటవలనను “గంగాగోదా
 వర్యోర్మధ్యే కలింగదేశే” అని యుత్కలులు సంకల్పసమయమున ను
 చ్చరించు చుండుటవలనను గంగానది మొదలు గోదావరీనదివఱకుఁ గ
 లింగదేశ మయినట్లు కొందఁ టాయాశయము. ఋగ్వేదమున నుత్కల
 నామము లే నట్లును గలింగనామ మున్నట్లును రాజేంద్ర లాల విఠ్ఠ

నివలుకులవలన విదిత మగును. మనము వినుచుండు దేశములపట్టి యందు నట్లేయున్నది. పాణినిసూత్రములందును గళింగనామమే కలదు. అయిన నుపరికథితరఘువంశశ్లోకములవలన వంగకళింగములకు నడుమ నుత్కలదేశ ముండుట స్పష్టమగుచున్నది. అందుచేతనే కాబోలు మహానది మొదలు గోదావరివఱకుఁ గళింగదేశ మని మఱిగొందఁజూచుచున్నారు. ఉపద్యక్త ప్రమాణములనుబట్టి యాలోచింపఁగఁ గళింగదేశసీమలను సరిగ నిర్ణయించుట సాధ్యతీత మని తోచకమానదు. నాలుగు జిల్లాలుగ నుండి యాఱుజిల్లాలుగ మాతినయత్తరనర్కారులలో నివసించు చున్నమనకు దేశముల యెల్లలును బేర్లు నెల్లప్పుడు నొక్కఁగ నిలువ కుండుట నవీనవిషయము గాదు. బాగుగ భావించినచోఁ బ్రాచీనకాలమున గంగాసాగరసంగమమునకు దక్షిణముగఁ గృష్ణానదీవర్ధంతమును నముద్రీతరస్థితభూభాగము కళింగదేశ నామముతో నొప్పుచుఁ గాలవశమునఁ గలిగినమార్పులవలనఁ గ్రమక్రమముగ ఖండవిఖండములు గాఁ గ దాని యెల్లలును మాఱు చుండుట యే కాక, యది దేశైకముగ నుండక దేశసమూహ మయి తుదకుఁ దనపేరును బోఁగొట్టుకొని యున్నది.

. మగధదేశీయుఁడును గుప్తవంశీయుఁడును నయిన భవదేవగుప్తుఁడు “త్రికళింగాధిపతి” బిరుదమును గొని యున్నట్లు క్రీ. శ. 1 వంశ మశతాబ్దపుశాశనములలోఁ గొన్నింటియందుఁ గనంబడు చుండుటవలనను, ఉత్కళింగము (మీఁదికళింగము), మధ్యకళింగము (నడిమికళింగము), తలకళింగము (క్రిందికళింగము) అను నామములవ్యవహారమువలనను గళింగము గొంతకాలమయినతరువాత మూడుభాగములు గలదయి యుండెను. భవదేవగుప్తుఁడు సమగ్రకళింగమును శాశింప కున్నను, గొంతభాగమును మాత్రము శాసించుచుఁ ద్రికళింగాధిపతి బిరుదమును గ్రహించి యుండ వచ్చును. బిరుదము లత్యక్తి పూర్ణములు గదా!

ఉత్కళింగమే యుత్కలముగాను, తలకళింగమే తెలుంగుగాను మాతిన దని మదీయాభిప్రాయము. నా యభిప్రాయ మగ్రాహ్యము

గానేరదు. కాళిదాసునికాలమునకు ముందే యుత్కలింగ ముత్కల మయి యుండును. కనుకనే యాయన మధ్యకలింగమునే కలింగ మని నిశ్చయించుకొని దానిని వంగమునకును నడుమ నుత్కల మున్నట్లు వచించెను.

త్రిలింగమధ్యస్థితకారణమువలనఁ దెలుం గయ్యెనను నూహ భరితహృదయములందుఁ దలకలింగమే తెలుం గయ్యె ననునూహము చోటు నొందకున్నను, ఆ యూహముకంటె నా యూహమే యధికత రయుక్తి యుక్తము. చెప్పబడుచున్నమూడులింగములును సృష్ట్యా దినంభవములు గాని యేకకాలప్రతిష్ఠితములు గాని కా వనుట నిక్క ము. ఆలింగములప్రతిష్ఠలకు మునుపు తన్మధ్య దేశము నామశూన్య ముగ నుండె ననుట యసమంజసము. మఱి పదములు మాఱునపుడు వర్ణాగమవర్ణ లోపవర్ణ వ్యత్యయములు బహుళములు. కాఁబట్టి తలక లింగమే తెలుం గయ్యె ననియుఁ దెలుంగె యుచ్చారణభేదమువలనఁ దెనుం గయ్యె ననియుం నెలియం దగును.

మహాభారతశాంతిపర్వచతుర్థాధ్యాయమునందు “తత్కదాచి ద్రాజాన స్సమాజగ్ను స్వయంవరే కలింగవిషయే రాజ న్రాజ శ్చిత్రాం గదస్య చ। శ్రీమద్రాజపురం నామ నగరం తత్ర భారత॥” అని యుండుటవలనఁ గలింగ దేశపురాజధాని రాజపురమయినట్లు విశదమగును. ఆ రాజపురమే “యాజపురము” లేక “జాజ్ పూ” రని తోచెడిది. అయి నను క్రీ॥ శ॥ ౪౪౭-౫౨౬ లోఁ బ్రజాపాలన మొనరించిన కేశరివంశీ య యయాతికేశరి శ్రీజగన్నాథస్వామి నిర్మాణప్రతిష్ఠలును, భువనే శ్వరాలయమునకుఁ బునాది వేయించుటయును, కాన్యకుబ్జమునుండి పది వేలబ్రాహ్మణులను రప్పించి వైతరణీనదీతీర్థస్థలమును దనకు రాజధా నియు నయిన “జాజ్ పూరు” నందలి “దశాశ్వమేధఘట్టము” న నొక గొప్పయజ్ఞమును నిర్వర్తించినట్లు దేశచరిత్రమున నుండుటవలనఁ దద్య జనకారణమునం జేసి యారాజధాని ‘యాజపుర,’ మయి యిపుడు “జాజ్ పూ” రని వాడబడు చున్న దని కొందఁ జెందురు. ఉత్కలిం

గదేశజు లయిన “ఝాడల” (ఆరణ్యక) బ్రాహ్మణులు యజ్ఞసయాజి నముల నెఱుంగమిఁ గాన్యకుబ్జబ్రాహ్మణులను రావించుట జరిగి యుండఁ బోలును. కళింగదేశము మూడుభాగము లయినప్పటి నుత్కలింగ ముయొక్క రాజధాని జాజ్పూరును, మధ్యకళింగముయొక్క రాజ ధాని గంజాముజిల్లాలో సముద్రతీరమున నున్న కళింగపట్టణమును, తల కళింగముయొక్క రాజధాని రాజమహేంద్రనరము నయి యుండెను.

సింహభూమిమండలమునఁ బ్రవహించు చున్న సహ్యద్రేఖానదీతీ రమునఁదు నుండిన “కర్ణసువర్ణ” మనుపురము గొంతకాల ముత్కల దేశమునకు రాజధానిగ నుండెను. అది యిప్పుడు నామమాత్రాన శిష్ట మయినది. కామార్ణవ- ఇంద్రవర్మ క్రీ॥ శ॥ సప్తవంశలక్ష్మమున ముఖ లింగమును రాజధానిగఁ జేసికొని పరిపాలించుటవలన నుత్కలింగము వచ్చి వగింగావంశాధిపతులు భువనేశ్వరమునందుం బలె దానియందుం బెక్కు శివాలయములను నిర్మించి దానినే రాజధానిగ సంగీకరించుటవలనను ముఖలింగము లేక దానికి దక్షిణమున రమారమి చెక్కుబట్టి దప్పున నున్న సగరకటకము గొంతకాలము మధ్యకళింగమునకు రాజధానిగ నుండెను. ముఖలింగగ్రామము శివక్షేత్ర మగుటవలన సగరకటకము నందె రాజధానముండె నని తలంచుట సమంజసము. శిలావంశమువారు మధ్యకళింగమునం గొంతకాల వృధాధిపత్యముం జేసిరి. అయినను వారు గంగావంశజులతో నెయ్యము నెఱపుచు సామంతరాజు లయి యున్నట్లు తోచెడిని. తలకళింగరాజధానులు మాఱు చుండ ననువృత్తాంతము మనకు నూతనము గాదు.

క్రీ॥ శ॥ ౬౫౭ లో లలాటకేశరి లేక అలాబుకేశరి భువనేశ్వరాలయనిర్మాణకార్యమును బూర్ణము గావించుటయే కాక, భువనేశ్వరమును నిజరాజధానిగఁ జేసికొనెను. క్రీ॥ శ॥ ౯౪౧-౫౩ నడుమ సృపకేశరి కటకపురమును నిర్మించెను. క్రీ॥ శ॥ ౧౦౩౪-౫౦ నడుమ మత్స్యకేశరి జగన్నాథక్షేత్రసమీపమున నున్న “అరరసభా” అను పడుసనిమిది నాశములుగల సేతువును గట్టించెను. క్రీ॥ శ॥ ౧౧౭౫-౧౨౦౨ నడుమ ననంగభీమదేవుడు నిజరాజ్యమును గంగానదిమొదలు గోవాప

రినటకును బంగళాభాతముమొదలు సోనపురమువఱకును వ్యాపింపం జేసి, కటకమునఁ గోటను నిర్మించి, యిప్పటిజగన్నాథాలయమును నిర్మించి, యనేకసేతుసరోవరాదులను జేయించి, పెక్కుగ్రామములను బ్రాహ్మణుల కొనంగి, క్రొత్తనాణెములను వెలయించి, వీరశ్రీగజపతి శాడేశ్వరనవకోటికర్ణాటకలవర్గేశ్వరాది బిరుదములను దాల్చెను. క్రీ॥శ॥ ౧౨౦౪-౩౧ నడుమఁ బరిపాలించినతృతీయానంగభీమదేవుడు సైతము “త్రికళింగాధినాథ” బిరుదమును దాల్చెను. క్రీ॥శ॥ ౧౨౩౧-౪౭ నడుమఁ బరిపాలించినసరిసింహదేవుడు “ఉత్కలకళింగసామ్రాట్” ట్లునబిరుదమును గ్రహించెను. క్రీ॥శ॥ ౧౨౭౧ లో బరిపాలన మారంభించినట్టియు మొదటినరిసింహదేవునకుఁ జాతుఁ డయినట్టియు ద్వితీయానరిసింహదేవుడే గంగావంశమువారిలో “గజపతి” బిరుదమును మొదటఁ గొనినవాడు. ఉత్కలదేశము గజసంకుల మగుటవలన నతఁడు “గజపతి” బిరుదమును గొని యుండును. క్రీ॥శ॥ ౧౪౭౯-౧౫౦౪ నడుమ నున్న పురుషోత్తమదేవుఁడు దండయాత్ర వెడలి, కాంచీపురాధీశు నోడించి, యాతసకూఠంబు రయిన వద్మావతిని బెండ్లాడెను. మఱియు నితఁడు వీరశ్రీగజపతి శాడేశ్వర నవకోటికర్ణాటకలవర్గేశ్వరాది బిరుదములను బొందెను. క్రీ॥శ॥ ౧౫౦౪-౩౨ నడుమఁ బరిపాలించినప్రతాపరుద్రదేవుడు కృష్ణదేవరాయలకు నోడి తనకూఠంబు సతని కిచ్చెను. ఇతనికాలముననే శ్రీమచ్చైతన్య స్వామివారు పురుషోత్తమక్షేత్రమునకు విచ్చేయుటయుఁ దద్దేశమున వైష్ణవధర్మము ప్రబలుటయు జరిగెను.

ప్రతాపరుద్రదేవునికొడు కయినవీరభద్రదేవునిసోదరి ననఁగఁ బ్రతాపరుద్రదేవునికూఠంబును గొండవీటిలోని కేతవరదుర్గాధీశుఁడును బూసపాటి తమ్మిరాజు తనయుఁడు నయిన రాచిరాజు పెండ్లాడి నట్లు కవిజీవితముల ౫౧౪ వ పుటయందు ముద్రింపబడి నిదర్శనముకొఱకుఁ గృష్ణవిజయములోని “నవభారతాఖ్యాన” మను సీనపద్య మియ్యంబడి యున్నది. “కటకేశ్వరునిచేతఁ గని కేతవరమాతృపురముగఁ నేలె నేభూవిభుం” డను నాసీనముయొక్క రెండవపాదము రాచిరాజు ప్రతాపరుద్రునివలనం గూఠంబునే కాక, కేతవరమును సైతము పొందినట్లు

నూచించు చున్నది. రాచిరాజు ప్రతాపరుద్రుని బరాజతునిగఁ జేసే నట్లాపద్యమునం గనంబడదు. అయినను గజపతులను జయించి వారి 'గజపతి' బిరుదమును బూసపాటివా రొందినట్లు కృష్ణవిజయమునఁ గల దని మన్నిత్రులలో నొకరు నాకుం జెప్పిరి. నే నంత ప్రయత్నించినను నా కాపొత్తము లభింపలేదు. ప్రతాపరుద్రదేవుడు కృష్ణదేవరాయల కు మాత్ర మోడి తనకూఁతు నతని కిచ్చినట్లు లుక్కల దేశచరిత్రము వలన గోచరించును. అంతేకాని, యతనికి వే తొకకకూఁతు రున్నట్లుగా ని యామెను శతవరసహితగ రాచిరాజు నకిచ్చినట్లుగాని యందు లేదు. మఱి రాచిరాజు నామముగాని కేతవరనామముగాని యందుఁ గనంబ డదు. అంతేకాక, వీరభద్రనామధేయుడు గజపతిరాజులలో నెవ్వఁడు ను లేడు. శుంజవంశజులలో మాత్రము వీరభద్రభంజనాముఁ డొకఁడుం డెను. కనుకఁ గవిజీవితప్రొక్త సమాచారము విచారణీయము. కేతలు దమచేత జయింపం బడిన వారిని దాము జయించి యున్నట్లు సూచించుబిరుదనామములను ధరించుట స్వాభావికము; సరాజతులబిరుదనా మములనే తాము ధరించుట యస్వాభావికము. కాన గజపతులను జ యించి పూసపాటివారు "గజపతి" బిరుదమును జేకొని రచ సమాచారము చింతసీయము. మాధవవర్మ విశాఖపట్టణమండలమునకు వచ్చి కుమిలిని భోగాపురమును పేర్కొనఁబ్రదుకానునవలనఁ గౌలునకుఁ గొ నినట్లును, క్రీ॥ శ॥ ౧౬౯౦ లో సీతారామరాజు పల్లభమిడె గజపతి తో మైత్రిని సలిపినట్లును, క్రీ॥ శ॥ ౧౭౧౩ లో నిప్పటివిజయనగర దు ర్గమును నిర్మించి యిక్కడకుఁ బోట్నూరునుండి రాజధానిని మార్చిన విజయరామరాజు క్రీ॥శ॥ ౧౭౭౧లోఁ బల్లభమిడెలోని హీరమండలము హుండాను బ్రతారణముచేతను బలవంతముచేతను గ్రహించినట్లును కార్కెయికలు విశాఖపట్టణమండలపు మాన్యూలునందుఁ గలదు. గజ పతుల ప్రధ యుక్కలదేశమునం బ్రబలినట్లు పూసపాటివారిప్రధ వి శాఖపట్టణమండలమున క్రీ॥శ॥ పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునం బ్రబలెను. అప్పుడు వారు "గజపతి" "కళింగాధిపతి" యను రెండుబిరుదులను సై తము చేకొని యుందురు. తలకళింగాధిపతులచరితములను నాకంటె మ

చోటలే యెక్కువగ నెఱింగినవా రను విశ్వాసము గలవాడ నగుట న్నాని నిట నుడువను.

కళింగరా జయినచిత్రాంగదునికూతును మర్యోధనుడు పెండ్లా నట్లు మహాభారతశాంతిపర్వమున నున్నను, మీఁద నుదాహృతమయి న “అంగవంగ కళింగేశు” అను శ్లోకమునుబట్టి కళింగదేశ మపవిత్రమ, యినదనియు, నందలి యాదిమవాసులు పతితులుగను మ్రేచ్చులుగ నె న్నెంబడు చుండిరనియుఁ దోచక మానదు. అట్టి యాదిమవాసులలో నొడ్డులను నొకటైగవా రిప్పటికిని గలరు. వారు తొలి గిరిగి కృషికు లును శూరులు నై సర్వసిద్ధములఁ దెలగాలను బోలి యుందురు. “శి నైకస్తు క్రియాలోపా దిమాన్గ క్షత్రియ జాతయః । వృషలత్స్వంగతా లోకే బ్రాహ్మణాదర్శ్యగేన చ॥ పిండ్రకాశ్చౌడ్రిద్రవిడగ్గ కాంభోజా యవనా శ్శకాః! పాదాన్గపహ్లావా శ్చీనాన్గ కిరాతా దరదాన్గ ఖశాః॥” అను మనుస్మృతి దశమాధ్యాయ మందలి శ్లోకద్వయనుబట్టి యోడ్డు లు పతితక్షత్రియు లయి యనార్యులలోఁ జేరినట్లు కనఁబడును. “త థాడ్రిన్ద్రా విడా న్పిండ్రాన్ శ్చోల్లాన్ శైచ్చ వ సకేరళాః॥” అని. రామాయణమందును, “పాడ్యాన్ శ్చ ద్రివిడాన్ శైచ్చ సహితాన్ శ్చో డ్రికేరళైః॥” అని మహాభారతమందును వా రుగ్గడిం పంబడి యున్నా రు. వారుత్కళింగములోని “ఖార్దా” ప్రదేశమున వసించుటవలనఁ దత్ప్రదేశము “ఓడ్రిదేశ” మయి, నామాన్యకనవ్యవహారమున “ఒ డిశా” యయి, ఆంగ్లోచ్చారణప్రభావమున నిపుడు “ఒరిస్సా” యయి నది. ఓడ్రిలనుబట్టి యోడ్రిదేశ మేర్పడినట్లే తెలగాలను బట్టి తెలగ నా డేర్పడెను. ఓడ్రిరాజు గజదంతములను బాండవులకు నర్పించినట్లు మహాభారతసభాపర్వమున నుండుటవలన నోడ్డులలో రాజమంత్రాన్య దులుండి తనుచిన్నప్రదేశమును దా మేలుకొను చుండి రని తెలియు ను. “శవఆభీరచండాంబరద్రవికోచ్ఛికాః । హివా వసేచరాణాం చ భాషా స్సప్తప్రకీర్తితాః॥” అనుభరతమునివచనమువలన నోడ్డులభాష నవర మొదలగుభాషలను బోలి సేచముగ నెన్నఁబడుచుండె ననుట సుస్పష్టము. ఆర్యసంస్కారముచేత నది సంస్కరింపఁబడి ధ్రుత్కులనామ

ముం బడసి సభ్యులను గాంచెను. ఇపుడు సింహభూమి యని పిలువబడు మండలము పూర్వము “హరభంగ” మని వాడబడు చుండెను. అందు నివసించుచున్న “భూమియా” లేక “భూయా” యనువారే యందలి యాదిమజాతివారు. వారు జన్మిదమును చాల్తురు. భూమియాపదము నకు భూమి గలవా రని యర్థము. ఇప్పటిసింహవంశక్షత్రియులు భూమియాలను జయించి వారి స్వస్థ్యమును నశింపం జేయుటయే కాక, తత్ప్రదేశనామమును సింహభూమిగ మార్చిరి. మిత్రి భూమియాలను హీనులుగ గణించిరి. జేతలచేతలను బరాజితులదుర్గతులను వర్ణింప న క్కలు లేదు గదా. మీఁదగల తెర్కొనంబడినయోధులు, తెలగాలు, భూమియాలు గాక, కోలో, ఖారియా, పురాట, భూమిజో, పోరొజా (ప్రజా), సాంతానో, కొంఘో లేక కోడు, కోయ, గొండ్లా, ఘాసియా, కొండ్లారా, కెవుటా, జాలరి, కొద్దో, ఘుషురియా, చోమారొ, డొమె, వాటో (వాండ్రో), బారి, బాఖుడి, సవర, బగతా మొదల గుజాతిజులు కలింగదేశాదిమవాసులు. వీరిలో బెక్కులేగలవా రిప్ప టికిని బ్రాహ్మణుల నపేక్షింపక తమవివాహాదికృత్యములను దమవారిచే తనే చేయుతురు.

అదిని కలింగదేశమునందు ధీర్మము లెట్లుండెనో, జనులమతము లెవ్వయో యేయే దేవత లారాధింపబడు చుండిరో నిశ్చయింపం జాల ము. అయినను జనులు సేయుపూజలు జీవహింసతోఁ గూడి యుండె ననియు నందు “కొంఘో లేక కోడు” మొదలయినవారు నరబ లులను సైత మిచ్చు చుండి రనియు నన నొప్పును. క్రీ॥ పూ॥ తృతీయ శతాబ్దము మొదలు క్రీ॥ శ॥ నవమశతాబ్దము వఱకును బౌద్ధమతమును గొంచె మించు మించుగ బౌద్ధమతముతోడనే కొంతవఱకు జైనమత ము నటుతరువాత జైనము నటుపిమ్మట వైష్ణవమును గలింగదేశమున వ్యాపించెను. ఇన్ని సాధుమతములు వ్యాపించిన నేతద్దేశమున నిప్పటి కిని జంతుహింస నిలిచి యుండుట యశ్యంతశోచనీయము.

కళింగదేశమునకు నార్యులు వచ్చినకాలమును నిర్ణయించుట కెట్టియాధారములును లేవు. కీ॥ పూ॥ బహుశతాబ్దములకు ముందే యార్యాగమన మయి యుండును. యయాతీకేసరి రష్ట్రించుటవలన బ్రాహ్మణులు కన్యాకుబ్జదేశమునుండి యుత్కలింగమునకు వచ్చినట్లు మీఁద నుడువబడినది. ఆర్యులు మగధమునుండి యుత్కడికు వచ్చినట్లు కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావు వ్రాసెను. ఇట్లు దేశభేదము సూచితమగు చుండుటవలన నార్యులు త్రరదిశనుండి యుత్కలింగమునకు వచ్చి రనిన నిర్ణయవాదముగ నుండును. వా రోడులను బరాజితులుగం ఁసె తద్దేశనామము నయిన నిలుపం దలంపక నిజార్జితదేశమునకు నుత్కల మనుపే రిడిరి. అయిన నోడ్రనామము విడువ కుండుటం గాఁబోలు దాని నోడ్రముగ నవరించిరి. ఇపు డుత్కళమునకు నోడ్రము పర్యాయ పద మయినది. పరాజితు లయినయోడులు నీచు లయిరి. ఆర్యులు మధ్యరాష్ట్రము నిండినపిమ్మట దానికి నంటి యుండినయాంధ్రదేశము న వ్యాపించిరి. ఆంధ్రదేశము మధ్యరాష్ట్రమును బల్చిమరాష్ట్రము నొ రసి యుండినట్లు తోఁచెడిది. అ ద్దేశము సైతము వింధ్యదక్షిణ మగుట వలన నదియు నార్యప్రవేశపూర్వ మనార్యజనాకీర్ణముగ నుండె ననుట నిస్సందేహము. అందలి జనులు సైతము సమర్థులుగను నేర్పరులుగ నుండిరి. దాని స్థానము సరిగఁ జెప్పుటకు వీలులేదు. దాని యెల్లలును గళింగసీమలు వోలె నానావిధములుగ మాటు చుండెను. ఆంధ్రరాష్ట్రప్రభువులశాసనములు ప్రాకృతభాషయందే యుండుటవలనను, ఆంధ్రకవుల చరిత్రము ప్రథమభాగము ౨౬౭వ పుటయందు “భౌతికకళా నిధి” లోని ౬ని యదహరింపం బడినయాంధ్రభాగములలోఁ దెలుగు చేరి యుండక పోవుటవలనను, ఆంధ్రము దెలుగు గా దని నిశ్చయిం పం దగును. ఆంధ్రాగతులయినయార్యులు తలకళింగమున వ్యాపించి, దానిని స్వీయదేశముతోఁ గలిపిరిని యుండురు. అప్పటినుండి తెలుగు బాస ప్రాకృతసమశబ్దములను బ్రాకృతభవశబ్దములను గలిగి వృద్ధి నొం దినది. మఱియు నాంధ్రమును దెలుగు నుత్కలౌఢ్రములు వోలెఁ బర్యాయపదములుగ వాడంబడుచున్నవి. పూర్వ మొకప్పు ఁడలు

హెచ్చుగ నగ్గిపిడుగులు పడుటవలన నగ్నిమితునికన్నులు బోవగ నతఁడు దనకన్నులకొఱకు సూర్యునిఁ బ్రార్థింప నతఁడు ప్రసన్నుఁ డయి యగ్నిమితుని కొకభాష నొనంగ దానిమహిమ వలనఁ బోయి నకన్నులు మరల రాఁగ నంధతను బావుటంజేసి యాభాష యాంధ్ర నామము గల దయినట్లు “భాషాముకుర” మను నాంధ్రగ్రంథమందలి రెండుపద్యము లాంధ్రకవులచరిత్రము- ప్రథమభాగము- ౨౬౯-౭౦ పుటలలో నున్నవి. ఈయనందర్భపురాణగాథను నమ్ముటకంటె నానార్థ రత్నమాలయందు “అకారో బ్రహ్మవిష్ణేశకమరే వ్యంగణే రణే” అని యుంటువలన “అం=యుద్ధమును; ధ్రః=ధరించునది యగుటంజేసి అంధ్రమై, అంధ్రమే స్వార్థమునందు ఆంధ్ర మయ్యె” నని తలంచుట సమంజసము. ఆంధ్రులశౌర్య మితిహాసప్రిదృ మగుటవలన మీఁది నిర్వచనము యుక్తముగ నుండును.

అటుతరువాత నార్యులుత్కలమునుండి దక్షిణమునకును దలకళింగమునుండి యుత్తరమునకును గ్రమక్రమముగ వ్యాపించి మధ్యకళింగము నాక్రమించిరి. ఇట్లార్యులు ప్రవేశించినఃష్ఠుటను, జగన్నాథము, భువనేశ్వరము, మహేంద్రగిరిస్థితగోకర్ణము, ముఖలింగము, శ్రీకూర్మము, సింహాచలము, ద్రాక్షరామము, కోటిగిరి, మంగళగిరి మొదలగు హరిహరక్షేత్రములు వెల్లసినతరువాతను కళింగము పుణ్యదేశములలో నొకటి యైనది. ఉత్కలదేశమునందు వాడంబడు “ఋషి కుల్యాన మాసాద్య యావద్వైతరణీ నదీ । స ఏవ హ్యుత్కలో దేశగ్గ పుణ్యక్షేత్రం ప్రచక్షతే॥” అను శ్లోక మందులకు నిదర్శనము. ఋషి కుల్యానది గంజామువద్ద నున్నది.

“కాళింజ” లేక “కాళింగు” అనునొకతెగవారును, కళింగకోమట్లను మఱొక తెగవారును మధ్యకళింగమునఁ గలరు. వీ రాదినుండి యు సభ్యతను గన్నవారు, మఱి యజ్ఞోపవీతముం దాల్చువారు. అందు మొదటి తెగవారు ముఖలింగేశ్వరుని సింహాచలసమీపమున నున్న మాధవస్వామిని బూజించు చున్నారు. ఆలోచింపఁగ నార్యులు మధ్యకళిం

గమున వ్యాపించువఱకును వా రచ్చోట బ్రాహ్మణాస్థానీయులుగ నుండిరి, రెండవ తెగవా రప్పుడు నిప్పుడును వైశ్యకృత్యమును జేయు వారు.

ఇక మీకు వినుగు గలిగింపను. నావ్యాసము నోపికతో మీరు వినుటవలన నేను ధన్యుండను. ఇంతటితో విరమించుచు నావచనముల ను సమబుద్ధితో లెస్సగ మననము చేయ మిమ్ముం గోరువాడను.

52
RESEARCH INSTITUTE,
MYLAPORE. MADRAS-

52

RESEARCH INSTITUTE,
MYLAPORE. MADRAS-4

52

General